

Reuerendi Patris P. Hieremiæ Drexelii e Societate Iesu Opera omnia

Duobus nunc Voluminibus comprehensa, & libellis ante hac non editis
aucta ; Illvstrata, Indicibvs Moralibus, Locorum S. Scripturæ, Capitalium
Mysteriorum fidei, Rerum, & Concionum quouis anni tempore habendarum
; Congestis Et Compositis Methodo prorsus, alijs Auctoribus inusitata ; Sed
Theologis ...

Indicibvs Illvstratvs Et Avctvs Concionatoriis

Drexel, Jeremias

Antverpiæ, 1643

Noe Architectvs Arcæ In Dilvvio Navarchvs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77031)

Regis ab omni nos hoste, ab omni vitio illæfos tue- buntur. Hac parte vincimus, si amamus.

Et quid magnum est, cum amare, qui tam prodigè nos amavit? Verus amor mutuas vices amat, & ex altero in alterum transit, ut meritò vel belluà immanior dici debeat, quem nullus in amorem amor provocet. Amorem verbo testari, omnium est, etiam inimicorum. Sincerus in Deum amor, æquo fert animo adversis concuti; convitiis lacerari, rideri, calcari non horret. Inter majora beneficia reponit sperni & cædi pro Christo, quàm divitiis extolli & deliciis af-

fluere cum mundo. Magnam prærogativam interpretatur pro amato quàm plurima pati, solatio est atque gaudio, doloris socium adhiberi. Ex his judicium terre potes de te deque amore tuo. Nam forsan dices, amari à te Deum. Credam, si verbis facta respondeant. Amare linguâ, & factis hostilitatem profiteri, non amare sed ludere est. Amor parium est. Non amavit nos Christus ore solum delicato, ad columnam, ad judicium tribunalia, ad crucem sui specimen amoris præbuit, amorem à nobis similem deposcit, robustum & pati omnia paratum.

veris cont- cuti, quàm divitiis extolli.

Deliciarum gentis humana partis tertia finis.

NOE ARCHITECTVS ARCÆ IN DILUVIO NAVARCHVS.

CAPVT. I.

Primum diluuii principium, multiplicatio hominum, & flagitiorum.

ROGATUS SOCRATES, STOBÆO teste, quid esset felicitas, sapienter in hunc modum respondens, Felicitas, inquit, est voluptas, quam non sequitur poenitudo. Si terrarum orbem lustremus, & omnes ubique voluptates probe delibemus, non inveniemus ullam è caducis omnibus, quam denique non sequatur presso pede poenitentia, sed plerumque nimis sera. Denique voluptatum affectus Paulinum illud jure objicitur: Quem ergo fructum habuistis tunc, in quibus nunc erubescitis?

Ævo Noëmi conviviis & voluptatibus tradebant vitam, nemo non helluabatur, totus orbis lasciviebat, moribus ubique terrarum corruptissimis. Quod ingemiscens Christus, Sicut erant, inquit, in diebus ante diluuium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes usque ad eum diem, quo intravit Noë in arcam, & non cognoverunt, donec venit diluuium, & tulit omnes. Maxima tunc Dei oblivio ubiq; locorum fuit. Vnus atque unus Noë, quod de Tobia dicitur, Memor erat Domini in toto corde suo. Noë vir justus cum Deo ambulavit. Dei præsentia locis omnibus assidue cogitata, in tantâ scelestum colluvie servavit illum velut unicum in denso & horribili veprete rosam.

Hanc orbis gemmam Noëmum orbi dabimus redivivum, unâ cum arcâ annuo omnium animantium stabulo, & diluio humanæ gentis sepulchro. Totis divinis litteris vix quidquam, putem, adeò divinam bonitatem ac misericordiam unâque justitiam & æquitatem summam sub oculos ponit. Primum est, quod sacri codices dictioni offerunt: Cumq; cepissent homines multiplicari super terram, & filias procreassent. Hic principium interitûs declarandum.

IN turbis semper turbæ; magnus populus, grandis tumultus; multi homines, multa sæpenumero vitioꝝ colluvies. Cogerunt homines multiplicari super terram, simul & libidinum illecebræ. Multiplicati fuerunt etiam ante diluuium, sed non in eam hominum frequentiam. Ante orbis eluuiem ab orbe cõdito pæne duo millia annorum fluxerunt; quo quidem tempore gens humana plurimû auxit numero; nunc in immensam ferè multitudinem excrevit, sed pari ferè passu succrevit nequitia. Multiplicationem hominum multiplicatio flagitiorum comitabatur, idque Enochî ævo circa septimam ab Adamo & Setho generationem. Hic omnia in pessum tuere cœperunt.

Verè cecinit Hebræus vates Isaias: Multiplicasti gentem, non multiplicasti lætitiã. Multi homines, multa scelera. Idem in Ægypto videre fuit, ubi stirps Jacob in eum numerum excrevit, ut in emigratione sexcenta millia virorum bellicolorum sint censa feminis, liberis, senibus, ancillis, famulis in hunc numerum minime relatis. Rex Ninus anno à diluio ducentesimo quinquagesimo imperare cepit, quo tempore ita aucti sunt homines, ut in solo Nini exercitu decies septies centena millia peditum, ducenta millia equitum, decem millia falcatorum curruum numerarentur: quod Diodorus Sicus testatur. Multiplicasti gentem, non multiplicasti lætitiã. De hoc humanæ gentis argumento differens Iosephus, Qui prius certatim, inquit, virtutem exercuerant, postea duplo majori studio malitiam confectabantur.

Hoc bono Numini supra quàm dici potest, displicet, suis nos beneficiis tam turpiter abuti, suâ nos bonitate fieri pejores. Atqui scivit Deus, inquit, hoc futurum. Ita sanè scivit & Christus Iudam fore proditorè & furem, eum tamen in Apostolum elegit. Hæc Dei mirissima bonitas est & clementia, ut ea se retardari non sinat ab humanâ nequitia. Neque verò decet Deum propterea parciozem esse ad benefaciendum, quantumvis ejus beneficiis abutantur homines in Dei contemptum, suumque exitium. Quod expendens Ambrosius: Secuturo, inquit, diluio non debuit estimari desuisse gratiam secunditatis illi generationi, quam diluvia

Ioseph. l. 1. Antiq. c. 3.

Isa. c. 9. v. 3.

Diodor. l. 3. cap. 2.

Bonitas & Dei clementia nõ retardatur ab humanâ nequitia. Ambros. 10. 4. l. de Arcâ & Noë c. 3. pag. 141. diluvia

Definitio Felicitatis.

Ad Rom. c. 6. v. 21.

Math. c. 24. vers. 28.

Tob. c. 1. vers. 13. Gen. c. 6. vers. 9.

ibid. v. 1.

diluvia absorberunt, ut quod fuit humani generis abundantia; divine deputetur gratia; quod diluivum secutum est, nostris adscribatur iniquitatibus, qui peccatis nostris avertimus Dei misericordiam. Principale enim est virtus inchoare à beneficiis, & præfeminare gratiam. Divinum est igitur quod bona præmittuntur, nostrum quod mutantur. Sed illud novi nihil est: quod plures, hoc peiores; multi homines, multi delinquentes. Paucitas & paupertas habent pedisequas industriam & frugalitatem; multitudo & opulentia fœcordiam & nequitiam.

Maximè ab
anno 1618.
ad an. 1622.

In iis cœtibus, Rebus publicis, urbibus, quæ hominum frequentiam non abundant, multo exactior servari potest disciplina, quam ubi multitudo turbat. Vbi penuria sese contrahit, laboratur, ut acquiratur quod deest; ubi abundantia sese dilatat, in laboris locum succedit otium, & quod prius virtutiserat in vitamentum, vitii fit præmium. Si Austria & Boëmia terræ fuissent steriles, numquam fuissent Cæsari tam rebelles. Proterviores facit opimitas soli. Idem Græcorum & Romanorum fertiores terræ testantur. Annibalem cetera invictum, fomenta Campaniæ fregerunt. Multi custodes male custodiunt; multa mansupia plerumque parsimoniam & frugalitatem non docent; sanctius vivitur parvo. In urbibus populosis, si favire incipiat pestis, ingenti numero sternit homines, velut autumnio folia pruina. Ita vitium inter multos vel unicum serpentis ingentem trahit catervam; mali contagio pessima, major inter paucos concordia.

§. II.

Hoc parentes, & omnes qui familiam ducunt, hoc Consules & urbium Præfeti, hoc Gubernatores & Principes curent, multitudinem in officio continere: si domus plena liberis, aut famulis, aliisque domesticis, urbs plena civibus, provincia regnumque populo plenum, hic maximè attendendum, ne disciplina labet, ne reverentia legum pereat; alioqui perit pudor peccandi, & quivis sui sensus ac juris temere leges violat, detrectat obsequium peccatque contumaciter. Hic disciplina domi forisque facienda.

Et quemadmodum magister in scholâ singulis mensibus, prudentem, judicio, exemplum ponat insignis vel in garrulo, vel in obediente, vel pigro, eoque flagellato ceteros ad frugem terreat: sic in domibus, urbibus, provinciis, regnis, disciplina vis sæpius instauranda legibus non in memoriâ solum, sed in opus revocatis. Sunt domus, sunt & urbes atque provinciæ, quæ leges quidem habeant laudatissimas, quarum tamen observantia sit nulla; tabulis herent inscriptæ, non manibus, non actionibus; pulchre leges, fœdi mores; decreta sancta, executio nulla. Hic mi paterfamilias, mi Consul, mi optime Princeps, disciplinam & legum observantiam særioribus exemplis instaura; alioqui multiplicabitur gens, & non multiplicabitur læticia, fietque, quod Noëmi ævo, cum cepissent homines multiplicari super terram, & filias procreassent. Artificiosè hic & prorsus verecundè verbis pauculis immania flagitia divinus spiritus describit. Filias ait procreatas. An non idem antea, & non superiori ævo? Ita, sed jam longè plures sunt nate. Causa non una. Prima, flagitiosum; turpe, temulentum, libidinosum vivendi genus; non explicio hanc causam, sordet. Altera, singularis Dei permissio. Neque hic ulterius scrutandû.

Gen. c. 6.
vers. 1.

Causæ eorum
divinus
scriptor
dicat
filias
procrea-
tas.

Virgil. l. 9.
Æneid. post
med.

Tertia suspicio sit, ne forsitan historicus facer ironizans loquatur, & tam filias notet, quam filios, qui tamen tam imbelles, effeminati, molles erant, ut filiarum potius potuerint dici. O verè phrygiæ, neque enim phryges. Quarta, jam infamia pharmaca & parricidalia medicamenta in extinguendis fœtibus vulgò nota & in usu erant, ut vetus scriptor notat. Filias quærebant, filios extinguiebant, quos volebant; nam

A polygamia initium jam fecerat Lamechus. Nos hæc scelerum arcana non invenimus, sed auximus, & excolimus; facile inventis addere, præsertim cum Genesios scriptor dicat: *Sensus & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentiâ suâ.* Geminis enim & diversissimis partibus constamus: Appetentiâ, quæ mentis vacua, & voluntate, cui ratio moderatur, reperias homines religiosos & sacros solâ veste tales, corde profanissimo. Pictores, quibus quilibet audendâ fas, talem dimidiâ parte militè, alterâ sacerdotè pingunt. Talis ferè homo est; parte unâ luteus, quaquâ tangis, facillimè frangis; alterâ parte aureus, ratione præditus. Pars lutea in illud tota propendit, quod suave, quod amœnum, quod sapit; pars aurea, ratione plena, honestum & æquum, & quidquid Deo placet, appetit. Hæc autem miseriarum humanarum pæne prima est, quod rationis expertis appetentiâ hominè jam in eunis occupet; ratio post elapsos aliquot annos vix demum se modicè prodât, & imperare incipiat, sed sceptro parum firmo. Hinc levi pugna vincitur, & servit, ad imperium nata. Atque hinc etiam pronuntiatum illud: *Sensus & cogitatio humani cordis in malum prona sunt*: nec inferior tantum & sequior, sed superior etiam ac nobilior pars hominis. Non raro cogitatio & consulto mali sumus, animam per omnia verlamus, & toto pectore cogitamus, quomodo fruamur voluptate. Pictores quidem esset bellinam hanc appetentiâ coercere, sed ea blanditis sibi persuaderi finit non litigare, jure suo cedere, sensibus imperium permittere, consilii pravi dulcedinem sequi, vitium non reluctari. Ita *sensus & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentiâ suâ.*

Hinc humana vita alphabeti litteræ Ypsilon confertur, quæ ab uno pede in geminas sese partes dividit. Infantia & pueritia rationis maximâ partem expertis, uno ferè impetu unòque tramite incedit, quo quidem tempore nec boni possimus dici nec mali. Sequitur adolescentia & juvenus, hic sanguis bullit, & in omne se vitium effundit. Plerumque ad lævam hæc ætas tendit, in vetitum ruit, noxiæ voluptatis mella lambit; ita cum ætate culpa crescit. Proni sumus ab adolescentiâ in malum.

§. III.

Eam ob rem hic duo nobis solerti studio perdiscenda. Primum est, *Declina turbam.* In turbis semper turbæ. Inter multos homines vix umquam non magna iniquitas. Confultissimè est subinde cum Christo & cum Baptistâ Christi acuedæ pietati in domesticam solitudinem sese recipere, solum agere, res animi curare, cum Deo solo & secum loqui. Id opere sibi Tertullianus sumens, *Vnicui negotium mihi est*, inquit, *nec aliud nunc, quam ne curem alia, sed me.* Antonius Magnus loca sola abditâ; habitans, tam ego, inquit, à triplici bello liber sum, nec enim me oculorum, nec aurum, nec lingua prælii fatigat, sola cordis pugna superest. cum enim diabolus non possit esse otiosus, cum corde mihi luctandum est. Antisthenes Philosophus interrogatus, quid lucri retulisset è philosophiâ; Hoc, inquit, posse mecum ipso versari & loqui. Multum reverà didicit qui istud didicit. Quanti sunt, qui nec versari secum norunt, nec loqui, turbis & tumultibus sic innutriti, ut cum coguntur esse soli, pisces sibi esse videantur non tantum muti, sed extra aquam positi. Eruditè dixit Epicætetus: *Mali tragædi soli canere non possunt, sic quidam non soli deambulant.* Musicus, qui discendi finem nondum attigit, non facile solus canit, quia facile impingit; ita homo turbam amans solitudinem extremè odit, quia hoc unum optimè novit, cum aliis fabulari & garrire. Verè nihil dicimus, si soli esse, in nosmet ipsos descendere, cum solo Deo colloqui nesciamus. Quod

Orige-

Origenes apertissimè pronuntians, Quamdiu quis, inquit, permittitur est turbis, & in multitudine succubantium volutatur, non vacat soli Deo, nec potest esse sanctus.

Turbas ante omnia fugiendas Annaeus Philosophus exactissimè tradens, Quid tibi, ait, vitandum præcipue existimes queris? Turbam. Numquam illi te tuò commiseris. Ego certe confiteor imbecillitatem meam. Numquam mores quos extuli refero. Aliquid ex eo quod composui, turbatur; aliquid ex his que fugavi, redit. Quod agris evenit, quos longa imbecillitas usque eò afficit, ut nunquam sine offensâ proferantur, hoc accidit nobis, quorum animi ex longo morbo reficiuntur. Inimica est multorum conversatio. Nemo non aliquid nobis vitium aut commendat, aut imprimit, aut ne scientibus allinit.

Hæc eadem denuo inculcans. Sic est, inquit, non mutuo sententiam. Fuge multitudinem, fuge paucitatem, fuge etiam unum, maxime vitiosum, qui similes tibi mores affricabit, ni fugâ tibi consulas. Turbas igitur, quantum potes, declina.

Alterum est: Deo maturè servi. Quando enim vitia nos tam maturè vellicant, ut ipsas cunas & infantiam illibatas non sinant, adeo ut jam tum urere incipiant urticae, idcirco etiam maturè in partem alteram inclinandû, struenda virtutis principia, rebus divinis affluendum. Quod Salomon monet: Adolescens partem suam etiam cum senuerit, non recedat ab ea. Bonum est viro cum portaverit jugum Domini ab adolescentia sua. Id faciunt senes, quod facere assueverunt juvenes. Pœnitentia Deo tantò est gratior, quanto magis voluntaria & celerior. Pars optima pœnitentiæ & laude dignissima, cum juvenis maturè se subtrahat à noxiâ voluptate. Illaudata & iners pœnitentia est, cum paupertas aut senium subducit voluptatem; neque verò temperantia adscribendum, cum æger vel deliciarum naufragans cibo potuq; abstinet, hic talis vitia non deserit, sed illa deserunt ipsum. Is volens Deo servit etiamnum qui viribus integris. Primogenita & primitias Deus à nobis exigit. Plurimorû frequens est delirium & stultissima persuasio, eum cibum, quem petulans caro, quem fallax mundus, quem homicida diabolus foedissimè delibatur, Deo adhuc honorificè posse apponi, defloratam scilicet juventutem, & exhaustas vires tum demum Deo cõsecrare, cum Dei hostes ea respuunt. Hoc impietatis commentum est, Deum prærosis dapibus gaudere. Vis servire Deo? servi maturè, & declina turbam, saltem subinde & opportuno tempore. Nimis est imperitus, qui non didicit cum Christo esse solus.

CAPVT II.

Alterum diluvii principium, oculorum licentia, societas prava.

TAMetsi Moyses ad omnem Ægyptiorum impietiam fuerit excultus, tam artificiosâ tamen & succinctâ descriptione infandam diluvii vastitatem complecti non potuisset, nisi Spiritus divinus illius calamum imbuisset arcanâ scribendi notitiâ. Ita tribus omnino capitibus mysteria conclusit plurima. Et sexto quidem Geneleos capite diluvii causas percenset, ut neque ij qui perierunt, nec nasciturus post illos orbis injustitiâ Deum possit arguere. Septimo miserandum & pecoris & omnium hominum in cataclysmo interitum enarrat. Octavo restaurationem mundi, & causas subsidentium aquarum aperit, atque ostendit, quâ ratione Noëmus post annum ferè carcerem in continentem cum pauculis suis perierit.

Nos cum Moysè singula exponemus ordine. Hoc quidem capite alterum tot malorum principium adstruemus, Oculorum licentiam & societatem pravam.

§. I.

VTi prima pestis ac pernicietas, ita hic ipse orbis interitus nõ minus ab oculis sumplit principium. Oculi ad omnia profusè vitia volantes pernicissimi tabellarii: & quod Gregorius affirmat, oculi raptores ad culpam. Videntes filii Dei filias hominum, quod essent pulchra, acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerunt. Hic ingens interpretum altercatio, quoniam fuerint filii Dei. Huic bello me miscere supervacaneum censeo; rem paucis perstringam. Sunt è priscis doctrinâ & sanctimoniâ clari scriptores, qui putarunt Angelos bonos cum mulieribus fuisse. Quos Chryso- stomus non immeritò acri verbosè aceto defricat, quòd Angelos Dei in culpam trahant tam pudendi consortii. Neque Theodoretus illis parcens, Quisquam, inquit, nimis stupidi & solidi existimarunt eos fuisse Angelos, putantes forsitan sua intemperantia patrodinium habituros, si Angelos ejusdem criminis reos tenerent. Ipsi Dei verba hunc errorem refellunt: Non permanebit spiritus meus in homine. Ergo deliquerunt homines, non Angeli. Figmentum illud vix ulli credibile fuisse, nisi auctores habuisset insigniores. Sunt qui filios Dei interpretentur apostatas angelos, qui corpora induerint, & exarserint in feminas, quæ ab illis suis amatoribus sibi & purpurissimum didicerint. Alii viros insigniter proceros & gigantes censent nominari Dei filios. Alii viros potestate eximios, iudices, magistratus, præfides. Alii sacerdotes illius ævi putant designari. Suâ quisque sententiam propugnat. Vera & vulgata est, Dei filios fuisse Sethi posteros, filias hominû è Caini stirpe oriundas. Sethi nepotes & abnepotes filii Dei appelluntur, quia sanctè majorè partem educati, modesti, verecundi, Dei cultores, justitiæ amantes, ad omnè probitatem facti. Atque hoc à Setho avo didicerunt, duravitq; stirps illa in septimâ usque generationem. Tandem ita vulgari vitia exceperunt, ut etiam sanctos mores hæc sæculi corruptela infecerit, inde homines etiam sancti traxerunt labes ab impiâ societate. Deinde solent Hebræi grandia quæque & selecta, Dei nomine efferre, montes Dei, cedros Dei, fluvios Dei dicere, uti nos selectissimas dapes dicimus ore divino dignas. Ita Sethi filii probitate morum, sed & dignitate formæ commendati. Sethus, Suidâ teste, vocatus Deus, tam sanctis moribus, tam pius ac justus fuit. Idem litteras invenit, & quædam Mathematicæ principia. Ita Sethi liberi, filii Dei.

Videntes filii Dei filias hominum: stirps Caini, filie hominum. Ita mala societas coalita est. Ex lege patris Sethi perverfis & improbis nubendû non fuit. Tandem, uti fit cum primi fervores intepestunt, facilis gratia legis est, parentum monita ut nimum præca negliguntur, excusationes & pretextus in promptu sunt. Ita Sethini connubiis mixti Cainis, nequiores facti sunt illis. Ita res humane labuntur in pejus. Qui diu fuerant religiosissimi, paulatim alienis exemplis imbuti, pravis consortiis tracti sanctiores mores exuunt, alios nequitia vincunt, projectiores & sceleratiores vel pessimis. Cum vate Venusino hic canendû: Damnoza quid non immittit dies? Etas parentum pejor avis, tulit Nos nequiores, mox daturos Progeniem vitiosorem.

Nimirum omnis mutatio (quod Aristoteles docet) è contrario fit in contrarium: sic sensim vel optimi ad vitiorum licentiam prolapsi fiunt pessimis; aut ob animum diuis favoribus ingratum, aut quia nequitia recens longè dulcior est jam diu ingurgitata.

Deinde sublimes animi & ingenia peracria mediocritatem non ferunt: nam plerumque optimos edunt, aut pessimos partus.

Oculorum licentia est primû interitus orbis principium. Gen. c. 6. vers. 2. Qui dicantur hic filii Dei. Ita Clem. Alex. in Ter-tull. Phyl. phus. Gen. c. 6. vers. 3.

Vera & vulgata sententia est Dei filios fuisse Sethi posteros, filias hominum è Caini stirpe oriundas.

Sethus vocatus Deus quia tam sanctis moribus, tam pius ac justus fuit.

Horat. l. 1. Carm. odâ 6.

Arist. 10. 6. de longi-tud. & brevitate vitæ. c. 2. pag. 294.

Ita

Gm. c. 6. vers. 2.

Psal. 112. 9.

Matth. c. 5. vers. 28.

Eccles. c. 2. vers. 10. Psal. 108. vers. 37.

Aug. 10. 8. in ps. 41 p. 152. Oculi scandalizans abs se projiciendus est. Matth. c. 18. vers. 9.

Ita feri nepotes Sethi ab avis turpissimè degenerant. Videntes filii Dei filias hominum quod essent pulchra, acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant. Eruditè Moyses & simul verècundè belluinas nuptias depingit. Nam lascivientes illi homines finem matrimonii non spectarunt, sed ut pecudes in pratis nubunt, & sicut equus & mulus conveniunt, ita illi junxerunt con nubia. Quod detestatus David, Nolite, inquit, fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Neque verò illi unam tantummodo uxorem in matrimonium duxerunt, sed plures, nec eas parentum consilio aut rationis suscipiunt, sed prout eis placuit, Venere & Pluto pronubis sibi copularunt. Neque verò honores aut sanctos mores, aut familiæ ac natalium decus valde ambierunt, sed oculis lenocinantibus, Acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant. Hinc mera matrimonialia malè occupata, quæ diabolus confarrare consuevit.

§. II.

Collyrium adhibendū oculis ut sani ser ventur.

Hic sanè discamus, quod collyrium oculis adhibendū, ut sani ser ventur. Lippie incipiunt oculi, cum pecuniam tantum, aut tantum formam attendunt. Paullatim vanescit luxu pecunia, deflorescit senio forma; ita postquam suum oculi perdidit pabulum, aliò se avertunt, & unà secum cor trahunt. Quanti ab oculis perierunt, his lenonibus ad pudenda tracti flagitia! quot conjuges serò nimis ingemiscunt & plangunt: ut vidi, ut perit, ut me malus abstulit error! Non ignoramus quàm crebrò & alios & nosipfos oculi seduxerint ingenti damno, & tamen oculorum vela & collyria passim omnia rejicimus. Oculorum quidem est videre, sed voluntatis est, quæ auriga illorum, habenas adducere. Verùm auriga dormitante, petulantes & effrenes equi, quæ sunt impetus, excurrunt. Christus hîc frenos injiciens, Ego autem dico vobis, inquit, quia omni, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam machatus est in corde suo. Ideo Zaleucus oculos iussit effodi adultero. Nam, ut Clemens Alexandrinus loquitur, prima fornicationis & adulterii sagitta est oculus, & dum lascivunt oculi, calefcunt appetitiones. Videntes filii Dei filias hominum. In formatione humani fœtus oculi omnium ultimi perficiuntur, primi moriuntur. Non malè hoc instruit natura, ut quò majus est nocendi periculum, eò brevius esset spatium. Idcirco etiam fletus sunt instrumentum, ut quia sunt peccati, simul etiam essent poenitentia principium. Pars innocentia cæcitas est: incustoditus visus incustodite mentis est nuntius. Si fenestra domus effracta, nec pluvias nec nives arceant, putredini ac ruina domum exponunt: eadem humani pectoris est ratio. Si oculi ad omnem curiositatem pateant, mens sordibus impletur, & cogitationum pessimarum fit desolabile abulum. Cor Salomonis tale; nec ipse diffidetur locupletissimus in seipsum testis: Omnia, inquit, quæ desideraverunt oculi mei, non negavi eis, nec prohibui cor meum, quin omni voluptate frueretur. Eam ob rem David sollicitè rogans, Averte, inquit, oculos meos, ne videant vanitatem, in viâ tuâ vivifica me. Egrotis cibi oxii non tantum non dandi, sed nec monstrandi quidem sunt: tolle cucumeres & pepones, aufer frigidâ aut cerevisiam, amove à febrientis conspectu vinum; nam inter os & oculos facilis est proditio, levissimè persuadetur æger idem esse salubre quod suave, libenter agitur quod citò creditur.

Oculi, ait Augustinus, membra carnis, fenestra sunt mentis. Solus aspectus via recta est ad opus. Oculi urens, aut sicut eum Christus appellat, scandalizans, non erudendus tantum, sed & projiciendus est, Christi iussu: Erue eum, & projice abs te. Eruiimus quandoque, sed non projicimus: intermit-

timus libidinem, sed occasione libidinis non fugimus. Sic Alipius ex Augustini familiaribus, oculos eruit, non statim projecit. Obstinauerat is animum theatrum non adire, at eum amici & condiscipuli violentiâ familiari traherent, Totum, inquit ille Alipium eò non pertraheris; oculi & animus ibi non erunt: adero velut absens; ita & vos & spectacula superabo. Claudit oculos, aures non claudit. Subitò pugna casu ingens populi clamor coortus, Alipius curiositate victus, sed quasi paratus quidquid illud esset, etiam visum cõtemnere, oculos quos eruerat solum non projecerat, sibi iterum infixit & aperuit. Sed dum immanes illos voluptates vidit, percussus est graviore vulnere in animo, quàm ille in corpore, quem cernere concupivit, ita pugili cadente miserabilis cecidit. Ut enim sanguinè vidit, non se avertit, sed immanitatem simul hausit, aspectum fixit, furias combibit, delectatus scelere certaminis, & cruentâ voluntate inescatus.

Et jam non erat ille, sed unus de turbâ, ad quam venerat; spectavit, clamavit, exarsit, & insaniam secum inde abstulit, quæ non tantum stimulabat redire cum illis, à quibus abstractus est, sed etiam pre illis, & alios secum trahere. Tanti est non eruire solum oculos, sed & projicere, visum non tantum custodire & claudere, sed videndi occasiones sollicitissimè cavere ac fugere. Quâ in re miraculum haberi potest purpuratus Senator Carolus Borromæus, qui Mediolani habitavit ad forum, curiositatis promontorium amplissimum, eâ tamen oculorum sanctimoniam & fide, ut in illud prospexerit nunquam. Reverà vir iste sanctissimus oculos non solum eruit, sed projecit. Iobus oculorum custos acerrimus, Pepergit, ait, iudus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine. Quam enim partem haberet in me Deus desuper? Iob non satis tutum videbatur non aspicere virginem, sed nec cogitare de virgine necessarium ducebat. Eleganter & religiose submonet Poeta:

Quid facies, facies Veneris si veneris ante? Non sed eas, sed eas, ne preas per eas.

Edictum Christi stricctissimè est: Is oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & projice abs te; expedit enim tibi, ut peccet unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam. Oculos ergo cohibe, quod satis doceant hi filii Dei, qui oculis non custoditis facti sunt filii diaboli.

§. III.

Alterum. Pravam societatem fuge. Illi ipsi nepotes Sethi acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant, contra majorum sancita. Consuetudo cum impiis & societas prava, feminarum consortia, res periculosissima. Cave Sirenes, ni mergi velis & perire. Exito id discere alieno. Filii Dei videntes filias hominum, quod essent pulchra, utique simul & compta, illecebrosæ, musices peritæ, societate cum illis imitari in omne flagitium precipites ierunt. Hanc talem cum feminis societatem Deus gravissimè suis interdicens, Non ingrediemini ad eas, inquit, neque de illis inire, ut sequamini deos earum. His certè artificiosis sapientia Salomonis evenia. Idem deplorans David, Commisit, inquit, inter gentes, & didicerunt opera eorum. Nam, ait ad sacrificia sua. At illi comederunt & adoraverunt deos earum. Inimicusque est Israël Beelphegor. Et iratus Dominus ait ad Moysen: Tolle cunctos principes populi, & suscipe eos contra solem in paribus. Simul etiam iudicibus Israel imperatum: Occidat unusquisque proximos suos, qui imitari sunt Beelphegor. Tantorum malorum causa societas mala. Tersum speculum vel halitu solo inficitur; ita probus homo solâ improbi viciniâ inquinatur.

CAPVT III.

Extrema hominum nequitia, causa diluuii æquissima.

FLAGITIORVM incrementa & orbis interitus ab oculorum libertate, & hominum pravorum societate cepit. Frequens ubique populus; vni sanctiores & vitia decedebant, hinc in dies raritas illorum maxima; nam improbi eorum vicem succedebant, vitia in immensum credebant; non erat, qui haberi vellet nequitia postremis: junctis viribus in nefas ruebant, tamquam celum expugnaturi, & dejecturi Deum. Hoc nimirum laborabat diabolus, Dei consilia turbare, ne luteus homo in Angelorum sedibus locaretur, & quia prima omnium molimina felicissime cesserunt, jam animosior cepit insistere operi & roburtior.

Diabolus laborabat ne homo in angelorum sedibus locaretur.

Advertetatur prius veterator, familiam Sethi ad optimos mores institutam, & piorum numerum augeri, hinc omnibus viribus contendit, ut homines Deo redderet exosos. Rem eò certe deduxit, ut vitia inegros sanctosque Dei filios ad flagitia gravissima pertraheret. Sua profectò consilia eò promovit, ut videri potuerit consilium divinum penitus turbasse: siquidem Deus ipse fallus est: *Paviret me fecisse hominem.* Hanc orbis miserandam in pejus ruinam hoc capite sub oculos ponemus; unà etiam causas explicabimus æquissimas, ob quas Deus gentem humanam, omnem aquis extinxerit.

Ideo Sethi familiam Deo exosâ reddere contendit.

Gen cap. 6. v. 6. & 7.

§. I.

NOëmi avo nequitia ingens, horrenda, intolerabilis, quatuor maximè de causis.

4. Causæ cur Neqmi avo nequitia fuerit Deo intolerabilis.

I. Non paucorum ea fuit nequitia, sed omnium & universalis. Dominus de celo prospexit super filios hominum, ut videat, si est intelligens aut requirens Deum: omnes declaverunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Sanctitas in unico patre Noëmo est reperiata. De uxoris, filiorum & natorum probitate alium silent divinæ pagine. Credibile illos à Noëmo ad optima quæque verbis & exemplis concitatos; num monitis paruerint, incertum. Cham irrisor patris exasse nequam fuit. Certum est, ob Noëmum familiæ Noëmi parsum. Grex piorum nimirum pusillus. Extra hunc nulla uspiam alibi sanctitas & innocentia.

1. Non paucorum, sed omnium & universalis nequitia fuit.

2. Nequitia omnibus numeris absoluta.

3. Nequitia omnibus numeris absoluta.

II. Iræ divinæ causa fuit nequitia omnibus numeris absoluta. Omnis quippe caro corruerat viam suam super terram. Ad apicem ea pervenit. Vidit Deus quod multa malitia hominum esset in terrâ, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore. Quod Hebræi dicunt hac phrasi: Omne figmentum cogitationum cordis eorum quantaxat ad malum. Dies & noctes cogitabant, quomodo suis satisfacerent libidinibus. Intellectus cæcus, voluntas perversa in veritum junctis operis ruebant. Cor, malitæ officina, hoc egit studiosissime, ut omnem ad se viam intercluderet virtuti. De corde enim exeunt cogitationes male, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemata. Nequitia: fons cor est, quod in illis improbis à Deo aversum hoc nunquam volubatur, quomodo insignitius esset flagitiosum. Actiones bonæ nimis quam modicæ tenues, raræ fuerunt!

2. Nequitia omnibus numeris absoluta.

3. Nequitia omnibus numeris absoluta.

4. Nequitia omnibus numeris absoluta.

III. Nequitia fuit prolixa, ad annos pæne septingentos extensa. Quis hic satis miretur patientiam & longanimitatem divinam, quæ tantò tempore tam fœdum scelus tollerabat, & expectabat respicientiam? At illi secundum duritiam suam & impœnitentiam cor thesaurizabant sibi iram Dei.

1. Nequitia omnibus numeris absoluta.

2. Nequitia omnibus numeris absoluta.

3. Nequitia omnibus numeris absoluta.

IV. Sic submersi erant libidinum cæno, ut nec minas, nec monita, nec dehortationes penitus haberent, & impavidi res nefarias committerent. Vitæ melioris moriebantur.

4. Nequitia omnibus numeris absoluta.

5. Nequitia omnibus numeris absoluta.

nebantur assidue, ædificium arcæ cernebant crescere, aquarum supplementum prædictum imminere, rem denique valde serio agi audiebant. At illi dapsiles mentes, hilares ludos, mobiles filias, feminas formosas pluris æstimabant. Vulgatum illis canticum erat: Sinite delirium vetulum architectari & fabricare; nos hilariter, nos hodie vivamus. Feris sanè feriores ac stultiore: illæ ad arcam properant, ut angustiam in eâ caperent latibulum; isci arcam & architectum ejus Noënum irriserunt, monentem contempserunt; emendatio vitæ nulla; nemini placuit ad frugem sapere. Multi in præ societas gratiam, ne timidi aut inconstantes haberentur, à parte sceleratorum hominum stabant: dulce videbatur perire cum multis. Sociata damna minùs feriunt.

Luc. cap. 17. v. 27. Beatus Lucas ex ore Christi hunc orbis interitum deplorans, *Edebant, inquit, & bibebant, uxores ducebant & dabantur ad nuptias, usque in diem, quâ intravit Noë in arcam, & venit diluvium, & perdidit omnes.* Ita solent homines; corpus accuratissimè comunt, in rebus animi & salutis incuriosissimi sunt: ludus & jocus illis est animi jactura; connubia, nuptias, convivia, choreas agitare princeps eis studium fuit. Matrimonia lascivientibus fuerunt honestatis vela. Effrenatæ cupiditates sic eos inescant, ut pœnarum securissimi viverent in diem, perinde si periculi aut mali nihil esset metuendum. Vir eruditus, Lucas Brugensis de Noëmo differens, Non dubium inquit, quin fama arcæ orbem penetrârit, et si Noë non ad omnes venerit; nihilominus pars irrisit, pars parvi fecit; aliqui monitis aliquantulum commoti, quia tamen differri pœnam videbant, lascivire pergebant.

Hujus genii est luxuria, ut hominem reddat oscitantem, securum, negligentem, remerarium, in omnem turpitudinem projectum, omnium curarum, quæ ad animum spectant, expertem. *Non cognoverunt, inquit Matthæus, donec venit diluvium, & tulit omnes.* Exitium futurum nôsse poterant, sed nolebant, fidem habere dictis recusabant, hiantibus oculis nihil videbant, scientes & prudentes nesciebant, quæ ad animum facerent & salutem. Libido eis meliores cogitatus omnes rapuit. Idcirco tantopere laborat diabolus, ut homines hac escâ libidinis fallat: captus est, quisquis hoc vitio inescatus est; in omnem scelerum turpitudinem facillè miser trahitur, & non resistit. Jamque diabolus multâ didicit experientia, viros etiam sapientes & cetera pios hoc libidinis mulso ita dementari posse, ut levi nisu in magna etiam flagitia impellantur. Argumentum diabolorum hoc est: Non eris fortior Samfone, sapientior Salomone, sanctior Davide.

Matth. c. 24. v. 39.

Diabolus laborat ut homines escâ libidinis fallat.

§. II.

1. Luxuria vincit cetera vitia amplitudine. **P** Ræterea nôrunt exactissimè diaboli, quam variè vitia cetera vincat luxuria. I. quidem *Amplitudine.* Dilatat sese libido, & vires suas in cujusvis generis hominibus explorat: nec enim divites tantùm, sed & pauperes infestat; non in auro solùm & purpurâ, sed & in paleis & feno cubat: nulli sexui, ætati, ordini parcat, pene omnes invadit: rari sunt, heu rari nimis, quos non vellicet. Nubentes & nuptui tradentes. Hæc omnium erat cogitatio, libidini vacare. Neque verò leges & onera matrimonii expendebant, sed uxores sibi eligebant ad oculorum arbitrium. Omnium erat votum, copulari nuptiis.

Gen. cap. 6. v. 3. Hinc gravissima illa Numinis indignatio: *Non permanebit spiritus meus in homine, quia caro est;* totus homo carnem sapuit, non naturâ, sed nequitia. Illud de tali dicitur: Pro sale accepit animam, ne scilicet putrescat corpus. Luxuria igitur vitium universale.

2. Diuturnitate. II. Luxuria vitiorum turbamur & diuturnitate, si quem pedem in animo fixerit, ad eò firma hæret, ut vix

avelli queat. Eam ob causam juvenes summâ sollicitudine ab omni hac peste servandi. Hic maximè principis obstandum. Nam si libido in adolescente aut juvenile aliquantulum irroboretur, vix misero, consensescet in hoc vitio, & contabescet; pene prius esse vivus desinet, quam vitiosus. Subinde forsan conabitur hanc pestem excutere, sed videbitur sibi hoc nunquam effecturus. Abhinc malum libidinis glutinosum nimis & viscatum est: quamvis fomes in corpore sopitus videatur, nihilo sciuntillat in animo; cur non restitisti, cum accenderetur? En Noëmi ævo nec meta nec finis ullus libidinum; adeò hic avernalis luxuriæ ignis in flammam validam exarsit, ut in immensum creverit seipso semper fortior. Annis septingentis venera hæc lues per orbem grassabatur. Nec cessâssent impuri homines libidinari, nisi Deus temporari adjuisset, & hanc in nefarios sententiam tulisset: Nimiùm invalescit libidinum ignis in terrâ, cogor aquam his flammis affundere, alioquin hoc inferorum incendium in orbe non sopietur.

III. Luxuria vincit alia flagitia facunditate: nam seminarius est ceterorum, & innumerabile malorum ex hac basilifili foratâ emergentium. Luxuriæ leve quid est, hominem unum perdere, totas domos, civitates, provincias, regna evertit. Judas Josephi frater tres edocavit filios, quorum hæc nomina, Her, Onas, Sela. *Her primogenitus Juda, nequam in conspectu Domini, & ab eo occisus est.* De Sela idem asserit Geneleos liber: *Perossit illi eum Dominus, eò quod rem detestabilem faceret.* Homines impuri morte præmagurâ merito multati. Sed nec patens filiis castimoniam præbuit exemplum. Exiguus igitur luxuriæ triumphus, vir unus aut una femina male perditâ, qualis Jezabel regina, canum moribus læceta. Nec grande quid, domus una libidinibus pessumdata. Heli duo filii unâ perimuntur in bello, pater eversâ scellâ cervicem frangit, nurus in partu extinguitur. Cur eos Heli à flagitiosâ consuetudine ad amorem pudicitie non revocavit? Nec magnum quid est, urbes totas luxuriæ sordibus deletas. Urbs Gabaa ob unicam feminam ab impudicis civibus vitiatam, ferro & flammis excisa, casis ad eam quadraginta tribus millibus virosum. Neque istud luxuriæ latis, totas domos & familias, civitates totas funditus deletas; totas provincias, nationes, regna tota pessumdat & evertit. Reverè Hispaniæ regnum ob regem Rodericum, qui honestam virginem violârit, in Maurorum potestatem redactum est. Sed & hoc luxuriæ parum est, tota excindere regna; orbem totum in exitium adduxit, aquis submergit, in stagnum redegit. Videte, obsecro, quale scelerum & malorum sit omnium feminarium luxuria. Ideo Chryso- stomus hanc luxuriæ laxissimam fecunditatem expendens, *Vidit Dominus Deus, inquit, quoddâ multiplicata sunt malitia hominum. Ex hoc enim malo quasi è fonte multa alia oriebantur mala.* Nam ubi scortatio & luxuria, ibi ebrietas & crapula; magna injustitia, avaritia, & innumera alia mala.

IV. Luxuria præ ceteris vitis curatu difficilissima. Chryso- stomus, quem dixi, huic pene insanabili morbo ingemiscens, *Vidisti, ait, stupidas & sensu carentes animas, nihil eorum capiunt quæ spiritus sunt, nullis moventur moribus, perinde ac si rationis expertes sint. Nec pæne timor, nec divina longanimitatis tempus arcunt illos à malis operibus, sed semel in præceptis dejecti, à malâ concupiscentiâ quasi ab ebrietate demersi, redire ulterâ noluerunt.* Ita prius meriti sunt suis concupiscentiis, quam aquis. Quis talis juverit sui exiti amantes, qui vitia in mores & peccandi licentiam in consuetudinem deducunt? Atque istud suo nomine malitiam appellamus, cum quis non tantùm semel iterumque labitur, sed quod decies, quod vices ac tricies, quod centies pessimè patravit, tandem necessitate se vincendum existimat eadem sine numero patrandi. Ita qui prius subrimè peccavit jam amoto metu omni, velut ex lege peccat

ge peccat audacissime. Hinc facer Historiographus, *Corrupta, inquit, est terra coram Deo, & repleta est iniquitate.* Ita tellurem ipsam sceleribus contaminarunt: ubique Bacchus & Venus imperabant, temulentia & luxuria orbem universum inquinabant. Et certe tam acerrima fœdæ libidinis flagitia Domino puritatis amantissimo ita stomachum moverunt, ut diceret: *Quia caro sunt, non permanebit spiritus meus in eis.* Hic duo singulariùs condiscenda.

§. III.

Primum: *Carnem doma.* Agrè persuademur, ut credamus, hostem nobis tetriorem non esse carne. Nihil verius: exitiosissimus hostis est caro, nisi quotidianis dometur rigoribus. Indulget ei, & connives? certam tibi struis perniciem. Hæc bestia blandimentis & deliciis nimium quantum effertur; quantum enim magis ei parcitur, tanto minus officio suo fungitur. Certè si domesticæ carnis proditio diabolum & mundum non juvaret, multò facilius in eos pugna foret. Sed iniquitas ac subdolos fur iste, dum à mundo & sanà facit, nos extremè perdit. Quod Siracides sapienter adstruens, *Quid nequius, inquit, quam quod excogitavit caro & sanguis? Narrat Tacitus, Agrippinæ Neronis matri prædictum, à filio, si regneret, occisum iri matrem.* At illa promptè & intrepidè, Occidat, inquit, dum imperet. Vociferantur Prophætæ, vociferatur Christus & Apostoli: *Caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt. Si secundam carnem vixeritis, moriemini.* A sua carnis amans, Moriar, inquit, modò priùs cupitis deliciis fruar. Non permanebit spiritus Dei in homine tali, quia caro est.

Alterum, quod hic condiscendum: *Luxuriam execrare.* Causam dicti assignans Ambrosius, *Nihil est, inquit, quod tam misera servituti subiciat hominem, quam libido atque ejusmodi cupiditates, quæ iugo criminum gravi deprimunt miseram conscientiam.* Quisquis diabolum suâ domo vult exclusum, obturet hoc impuritas ostium, detestetur & fugiat, quidquid animi corporisque puritati adversatur, alioqui certè cacodæmon animum illius sibi mancipem faciet, & miser id nesciet, quia caro est. Unusquisque pro suâ pugnet castimoniam & pudicitiam constantissimè; neque seipsum solum, sed & familiam suam omnèsq; sibi commissos ab hac libidinis lue pro viribus tueatur. Quâ in re consultum foret, ut concionatores sapius clamarent ex alto: O patres & matresfamilias, ô domini & dominæ nihil hac in re connivete; mores inverecundos, carmina, fescennina, cantinuculas propudiosas, verba prætexa & impudica neutquam tolerare. Procul, ô procul hanc pestem à vestris ædibus. Inde vel libidinis umbram eliminate; quoscumque hujus delicti reos deprehenderitis, ita serid castigate, ut sentiant se castigatos. Hoc carnis vitium inter vestros nequaquam pullulare sinite; sceleris radices & fibras maturè convellite; severam horum rationem à vobis Deus exigit. Libido, pestis terribilissima. Fuge hanc, fuge, quisquis Beatorum amat æternitatem.

CAPVT IV.

Quomodo DEVM pœnituerit creati hominis.

Stristis agricola ingemiscat altèra, caput fricat, & dicat: Utinam ego mea femina possim recipere! pœnitet me, quòd vel unicum huic agro granulum infeminaverim, eiq; tantum laboris impenderim. Expectati fenoris nihil recipio; oleum & operam perdididi; nec unius nummi pretium ad me redit. Hoc lacrymosum agricolæ pœnitere satis ostendit, agrum aut sterilem & infecundum votis operosis non respondere, omnem in eo laborem perdidit, aut certè jam stantem lætamque segetem grandine jugularam. Et quamvis sex se-

A pœnitentiae graces surgant spicula, nec millefima tamen pars est sementis diu sperata.

Deus hunc orbem velut agrum consevit: cœperunt homines multiplicari super terram. Cum autem expectaretur messis, ager hic urticis & spinis oblitus, jam merum sciticetum solum vitiis ubertatem exhibuit. Hic mœstus agricola negatis fructibus ingemiscens. Pœnitet me, inquit, & jam seminis; & operæ consumptæ in sterilissimum hunc agrum? Pœnitet me fecisse hominem.

Neque solum facti Deum pœnituit, sed valde & ex animo pœnituit, tactus dolore cordis intrinsecus. Quid hoc, mi Deus, tam vehementis, tam novæ ac singularis pœnitentiæ? Hic agricola semper alioqui lætissimus, jam tristatur & dolet, tunditque pectus, ut probè monstrer, quàm sui se laboris & sparsi seminis in agro tam sterili acerbè pœniteat. Sed num pœnitentia Deum afflictere potest? Reverà, dixit, *pœnitet me fecisse eos.* Nec cessarium igitur hac de re plusculum differere. Explucandum, quare, & quomodo Deum collati in homines beneficii pœnituerit.

§. I.

Peccatum ita turbavit & confudit orbem, ut ipsum etiam cælum penetrarit, ad Dei solum perreperit, ipsum etiam Deum contristavit. Filius Dei in crucem suffixus est, sed in terrâ, sed in corpore mortali. Quòd autem Deus in cælo pœnitentiæ se subiciat, inter dolentes se statuat, dicatque, *pœnitet me fecisse eos,* hoc intelligentiâ & ratione comprehendi vix potest. Et quæ hæc demum tanta fuit orbis confusio, ut reperta sit pœnitentia in Deo, qui gaudiorum & voluptatum omnium fons est? Pœnituit enim, quòd hominem fecisset, idque bis tertè reperitur. Tantam confusionem orbis & conturbationem excitavit peccatum, quòd elementa, quòd cælum & terram, quòd res creatas omnes turbavit, præcipuè verò dominum orbis hominem in errores induxit fœdissimos. Istud enim verò per sex primos Dei operosos dies luculentè monstrari potest.

Primo dierum lux creata, lucem fugat peccatum. Hieremias vates ingentem ubique vastitatem cernens, *Aspexi cælum, ait, & non erat lux in eis.* Altero die conditi sunt orbis cælestes, quos peccatum etiam temerare audeat. Miratus hoc Isaias, *Tabesceat, inquit, omnis militia calorum, & complicabuntur sicut liber cæli, ne scilicet operiant peccantes.* Die tertio creata sunt germina, plantæ, arbores, quas itidem peccatum inficit. *Aspexi terram, inquit Hieremias, & ecce vacua erat & nihili.* Sol quarto die fulgere cœpit, de quo Isaias, *Obtenebratus est sol, inquit, in ortu suo.* Cur, obsecro? Causa apponitur: *Visitabo super orbis mala, & contra impios iniquitatem eorum.* Quintus dies plures & pisces dedit. Hic iterum Hieremias lugens, *Sapientes sunt, inquit, ut faciant mala, bene autem facere nescierunt.* Intuitus sum, & non erat homo, & omne volatile cæli recessit. Die sexto pecudes & homines orbem cœperunt habitare. Oleas orbem à peccato miserimè vastatum deflens, *Non est enim veritas, inquit, & non est misericordia, & non est scientia Dei in terrâ.* Propter hoc lugebit terra, & infirmabitur omnis qui habitat in eâ, in bestia agri, & in volucre cæli. Cum homine delinquentes puniuntur creata omnia, quia delictis auxilium subministrarunt. Hinc reus in delicti pœnam rebus omnibus privatus est.

Sic igitur peccatum orbem universum perturbavit, ita hominem instigavit in Deum, ut Deus, qui tam suus ipsius quàm rerum omnium perennis est beatitudo, suos sibi labores quasi sordere permiserit & displicere, tamquam facti sui pœnitentiam acturus. Hanc è divinis paginis describemus hic ordine.

I. Pœnituit eum, quòd fecisset hominem. Vide, inquit Chrylostomus, verbum crassum, & nostræ pravitati accommodatum. Quemadmodum qui malè rem gerit, seipsum minem.

Peccatum orbem turbavit & Deum contristavit. Peccatum res omnes creatas turbasse per sex primos Dei operosos dies monstratur. Hier. cap. 4. v. 23. Isa. cap. 34. v. 4. Hier. loc. cit. Isa. cap. 13. v. 10. Ibi. v. 11. Hier. cap. 4. v. 22. & 25. Osee cap. 4. v. 1. & 3. Gen. cap. 1. v. 6. Deum pœnituit fecisse hominem.

seipsum turbat & accusat: Cur hoc feci? Utinam non fecissem! Si hoc præcissem, illud profectò nunquam attentassem; Vellem dicta facta revocare, si possem. Ita seipsum erroris arguit cum dolore. Pœnitet eum consilii. Ita Deum creati hominis pœnituit. In eadem Geneleos historiâ sub exordium refertur: *Vidit Deus cuncta que fecerat, & erant valde bona.* Unde jam igitur hæc tam matura pœnitentia? Si quis pictorum imaginem pingat ad omnes artificii leges absolutam, elegantissimam, quam sciat nemini non placituram, quam & ipse inter elaboratissimas picturas approbet, aliquot tamen post diebus ab oculis eam amoveat, damnatque tenebris & carcere, dicatque. Mei me laboris pœniter: quid causæ dicemus esse, quod subito displiceat artis exactissimæ imago? Rhyparographus aliquis, & cucurbitarum pictor eam emendaturus, artificium omne extinxit. Ita peccatum hominem ad omnem morum innocentiam conditum & edisum destruxit. Hinc Deus facti pœnitens ut homo. Verè tunc affirmari potuit de Deo: Et homo factus est; pœnituit eum; uti ferè hominem liberalitatis malè collocatæ solet pœnitere. Atque hoc Deus scribens dum Moyse calamo dictavit, ut orbis universus tantò certius sciret peccato Deum gravissimè læsum, & iram ejus implacabilem commoram.

Gen. cap. I. v. 31.

Ut sciditate peccati tantò exaltius caperet orbis universus.

Gen. cap. 6. v. 6.

Prov. c. 23. v. 13. & 14.

Gen. cap. 6. v. 6.

Dolor non est nisi de amissione ejus quod amatur.

Sueton. in Nerone c. 10. mibi p. 326.

Aug. lib. 15. de Civitate cap. 25.

Gen. cap. 6. v. 7.

II. Et præcavens in futurum, non sibi, sed posteris. Perinde si dixisset Deus: Hac aquarum eluvie cautos reddam posteros, hoc orbis supplicium erit illis ad edomandam carnem docuimus, ad cavendam libidinem monumentum sempiternum: & vel hinc satis condiscant, quantum mihi displiceat peccatum. Ita benignissimus Deus humanam gentem sibi sumpsit erudiendam velut præceptor puerulum, qui non solo virtutis amore, sed metu ac formidine pœnæ in officio continendus, alioqui vix ferè aliud quam malè agere discit. Hebræi Sapientis monitum est: *Noli subtrahere à puero disciplinam: si enim percusseris eum virgâ, non morietur. Tu virgâ percutes eum, & animam ejus de inferno liberabis.* Omne humanum genus Deo velut puerulus unicus, sed petulantissimus, indomitus, ad audendum projectus, præceptoris optimo inobedientissimus. Mundum ergo adolescentem, juveniculum, lascivientem, protervum, velut puerulum stultum providentissimè ita corripuit, ut per omnem reliquam vitam meminisset posse se corruptum.

III. Tactus dolore cordis intrinsecus, quod Hebræi solent dicere: Doluit Deus in corde suo; contristavit se & angustia affectus est ad cor suum. Horum interpretes Hugo, Non est dolor, inquit, nisi de amissione ejus quod amatur: quantum profundior erat amor, tantò altius tangebatur dolor. Subinde judex quæstionis capitalis, muneris suo ingemiscens, Animo, inquit, doleo, quod cogar in hunc hominem decretoria dicere sententiam, sed istud à me meum officium, prætura exigit. Ita Nero sub initia imperii sententiæ capitali subscripturus. Quam vellem, aiebat, nescire literas! Ira mitissimus Deus dolore cordis tactus, animo dolebat, gentem humanam omnem capitis & submersionis esse damnandam. Quem dolorem Nicolaus Litanus explicans, Dolores, inquit, & passionis nullo modo sunt in Deo secundum rem, sed secundum modum. Nam, quod Augustinus dixit, Dei est de omnibus omnino rebus tam fixa sententia, quam certa præscientia.

§. II.

IV. **D**elebo hominem, quem creavi, à facie terra, ab homine usque ad animalia, à reptili usque ad volucres cali. Quanta & quam detestanda scelerum immanitas! Hominem Deus, quem creavit, perdidit: creavit è nihilo; rationem, arbitrium, boni mali que scientiam dedit, aliquot annorum centuriis respicientiam im-

piorum expectavit, quod potuit, fecit. Sed quia nihil penitus profecti, demum justitia necessitate adactus, tot annis accervatas mundi fordes immiffis aquis eluere, & totam familiâ rationem commutare debuit: ita quidem ut familiâ priori ejetâ, nova de integro fuerit institutanda. Neque tamen id factum sine gravi Numinis indignatione. Neque enim soli homines, sed ipsæ quoque animantes propter homines extinctæ: omnia turpitudine plena erant, omnia igitur expianda. Hic tamen magna clementiâ mixtura intercessit, uti Ambrosius observat, nam dixit: *Delebo hominem; uti facere solet, qui, dum scribit, litteras aut voces delet, non conficit, sed delet, quædam verba delet, alia vitæ eorum scribit.* Ita Deus: *Hos tollam, alios repenam.* Si humano more excaudisset, orbem universum penitus evertisset.

V. *Pœnitent enim me fecisse eos.* Rupertus Tuitiensis Genesim lucem affundens, Nullus homo, inquit, satis explicare sufficit, quomodo Deus sine motu sævit, sine crudelitate occidat, salvâ pietate ultionem agat, & cum tranquillitate habeat furorem. Ita Deus dixit: *Pœnitent me, quod constituerim Saul regem.* Hic humano ritu modo locutus est Deus. Nec enim cadere in Deum potest pœnitentia, quæ plerumque culpam, & non rati ignorantiam præcedentem consequitur. Quæ omnia procul à Deo. Hac igitur loquendi formulâ significavit Deus Samueli, velle se regnum, quod indulerat Sauli, ab eo auferre. Ita hoc Dei consilium de humana gente abolendâ dicitur pœnitentia ab effectu: quia id fecit Deus quod homines solent, quos facti aut consulti pœnitet. Hi enim consulta mutant, constructa solvant, facta revocant, nova instituunt.

VI. *Finis universæ carnis venit coram me.* Uti reo in carcere dicenti, aut accusatori in foro peroranti, ita Deus clepsydram ponens peccantibus, *Eruntque, ait, dies illius centum viginti annorum.* Quibus verbis denuntiat, non aded multo superesse annos velut horulam, eâ elapsi proximum fore interitum. Sunt, qui putent vivendi spatium à Deo præfixos centum viginti annos. Adversus hanc opinionem Augustinus pugnans, *Nullo modo, inquit, vita, sed pœnitentia tot annos possit, nec ullum abstinuit, ut opinabatur aliqui, qui annos viginti demptos venerant.* Nam etiam à diluvio nonnulli ad trecentos, imò ad quingentos annos pervixerunt. Quod verò tempus ad respiciendum concessum non contraxerit, vel inde liqueat. Cum arcæ fabrica imperaretur, Noëmus annum egit quadringentesimum octogesimum. Divinæ pagine more suo quingentos Noëmo annos assignant, cum illos proximè accesserit. Cum verò jam sexcentissimum annum ageret Noëmus, initium sumpsit diluvium. Adeoque Deus non tantum nihil præcidit de centum viginti annis, sed etiam septem serenos & quadraginta pluviarum dies addidit, velut bonitatis suæ auctarium. Denique cum clepsydra, quam statuerat Deus, effluisset, promulgatum est: *Finis venit universæ carnis.* His terminis claudenda erat malitia humana, quæ ubi metam attingit, pronuntiavit judex: *Non parcer oculus meus, neque miseror: & scietis, quia ego sum Dominus percussor.*

§. III.

Hanc Numinis iram, has calamitates in orbem immitit solum peccatum. Ergo peccatum detestatur Dei pœnitentiam tuâ præverte. Verissimè dixit Ananias: *Iniquitates nobis mala conciliant universa.* Profectò quidquid ærumnatum & calamitarum orbis continetur, quidquid nos urit, aut dolorem parit, ab unico peccato est, huic soli omnes omnino miseria in acceptis referenda. Hoc Augustinus affirmatissimè confirmans, *Peccatum, inquit, est ipsa deordinatio: stimulus enim mortis peccatum est, quia mortem urget, & impellit in hominum quæ cadem, ac si quis carnisicem urgeat, dicatque. Fac officium, de, furt, v. 16.*

de, feri, sermo. Haud aliter coëgit & Deum ad sumendum de impiis supplicium. Ed enim audaciæ progressa erat nequitia, ut connivere aut dissimulare ulterius, nec quidem summa Dei Bonitas potuerit. Hinc Chryostomus ad quætionem illam, Peccatum quid est? ausus dicere: Voluntarius daemon est peccatum, & spontanea infania. Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur.

Hoc autem nimium quantum, superque omnem modum aggravat peccatum, quodd sciamus, quantum id Deo displiceat, nec tamen id caveamus. Præterea toties verbis monemur, exemplis toties erudimur, pœnis & nostris & alienis corrigimur, quæ tamen omnia non magni pendimus. Hinc peccati gravitatem fecidissimam perquam pauci capiunt, illi omnium minimè qui in peccatis, velut in amœnis stagnis natitant; & quemadmodum qui sub aquis sunt, aquarum molem non sentiunt; extra eas hydria eis non maxima oneri est; ita dum in peccatis degimus, peccati turpitudinem non attendimus. Impius cum in profundum venerit peccatorum, contemnit. At cum respicere incipimus, pondus intolerabile sentimus. Hinc regii Pſaltæ gemitus illi: Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus grave gravata sunt super me. Non est feria emendatio vitæ, ubi exigua est cognitio peccati. Sunt qui piacula commissa fateantur sæpius, numquam emendent, quia peccati molem non expendunt, nec sentiunt; deest necessaria noxarum notitia. Nosce igitur peccatum & detestare; pœnitentiam Dei anteverte tuâ, clepsydram posita est, fluit illa, & ad finem proferat, quem ignoramus. Taciturnum hoc arenularum stillicidium plurimos decepit, qui nescio quàm proluxas moras somniabant, & subitò jam defluxisse horam apparuit. Maturemus igitur pœnitentiam, centum & viginti annos ad respicendum non habebimus, incerti an diem habituri simus crastinum. Præoccupemus faciem ejus in confessione. Nam, quod Chryostomus dixit, fatius est mille fulmina sustinere, quàm vultum illum mansuetudinis plenum nos averſantem videre. Ut ergo amantissimum Deum non pœniteat quod creavit nos, pœnitentiam nos ipsi præoccupemus, quod offenderimus illum. Unusquisque tactus dolore cordis intrinsecus dicat: Pœnitet me fecisse, delebo quod feci. Omnium errorum reparatrix Pœnitentia.

CAPVT V.

Noëmus pene unicus apud Deum gratiosus.

Vinum aromatites cariophyllis conditum, vinum sanè pretiosum & gulæ gratum, sed plerumque non firmum. Nocte quandoque unâ, si negligenter sit tectum, in vappam expirat. Favor humanus plurimis tam carus, quàm pretiosus, sed sæpissime parum diuturnus, nonnumquam diu collectus subitò effunditur. Favor divinus ejus est pretii & constantiæ; ut unica ejus guttula melior sit & utilior, quàm tota humanæ gratiæ plaustra. Omnium hominum gratia sanctiorem reddit neminem, gratia Dei sanctum facit & beatum.

Noëmus gratiæ divinæ opulentus, verè sanctus, magnâ in offensâ fuit apud homines, omnium flagravat invidiâ. Sed id ei non potuit esse nocumento, favoribus divinis præpolluit. Noë vir justus atque perfectus fuit in generationibus suis, cum Deo ambulavit. Gratiâ exciderat, & offensam habuerat orbis universus; at verò gratiâ Noëmus floruit. Cum Deo ambulavit famulorum fidelissimus, imò solus inter innumeros fidelis, qui assidue Dominum Deum ferebat oculis, ad omne obsequium & ad omnem nutum paratissimus, hinc suo Domino tam charus, ut propter hunc suum sibi charissimum centum annorum fabricam ordiretur. Noëmus

A in gratiâ fuit. Quâ verò ratione bonam hanc gratiam quæſierit, quâ stabilierit, explicandum.

§. I.

A Doleſcens laudem maximam habet, si dicatur hic puer scholæ doctissimus est. Egregium ac gloriosum, & in maxmâ laude ponendum, sermonibus hominum ita celebrari, ut passim audias, pictorum artificiosissimus, caussidicorum facundissimus, Medicorum experientissimus, Jurisconsultorum doctissimus, Theologorum subtilissimus: illustria præconia, literæ laudis plenæ, sed non signatæ: è cælo laudem ascensere, & dicier. Hic est inter omnes in orbe sanctissimus. Hæc literæ sunt elogiorum plenissimæ, sed & signatæ. Has Noëmus obtinuit, his verbis conceptissimis scriptas: Noë verò invenit gratiam coram Domino. Gratiâ, quam Theologi primam nominant, sperari haud possum, nec eam Noëmus nisi gratuitam accepit, cui tamen insignissimè respondit; adeoque auxit obsequiis, ut unus atque unicus Noëmus Deo charior fuerit, quàm orbis universus, quàm totum humanum genus: omnes alios submergi voluit, hunc unum velut oculos suos curavit. Ecclesiastes velut indagator sollicitissimus, Vi. Eccles. 7. rum, inquit, de mille unum reperi. Noëmus è decies centenis, aut centies millenis millibus vir unus, atque unicus planè singularis, eximie sanctus. Ne miremur: Melior est unus faciens voluntatem Domini, quàm decem millia prævaricatorum. Deo inter omnes charissimus fuit: Melior est enim, inquit Siracides, unus timens Deum, quàm mille filii impij. Noë invenit gratiam coram Domino. Tanti est vitæ integritas & innocentia.

Sed in illis, quas dixi, signatis litteris copiosior laus Noëmi comprehenditur. Nam dictis additur: Noë vir justus, atque perfectus. Hic, obsecro, sacri scriptoris artificium observemus. Ita loquitur Moyses: Hæ sunt generationes Noë. Quis hic natalium claritatem non expectet, & longam propaginis seriem? Ipse Chryostomus velut audiendi avidus, Aures nostras, inquit, spe implet quasi genealogiam narraturus, quis ejus pater fuerit, unde genus duxerit. Verùm relictis his omnibus hoc unum ait: Noë vir justus atque perfectus. Non patrem, non avum, non atavum, non Lamech, non Mathusalem, non Enoch nominat, sed Noëmi virtutes narrat. Mos novus prolapiæ atque originis scribendæ. Quid enim tantæ habet utilitatis è claris parentibus originem ducere, si tua vita sit in tenebris? quid damni, si tui parentes obſcuri, modò tu in luce sis virtutum? Hæc formosissima sunt nomina, hæc nobilitas antiquissima: Vir justus atque perfectus. Viri probati genus, inquit Ambrosius, virtutis est prosapia. Quid enim superbis dives? Quid dicit pauper? Noli me tangere. Nōne sic utero conceptus, & natus es ex utero, quemadmodum & pauper est natus? Quid te jactas de nobilitatis prosapia? Soletis & canum vestrorum origines, sicut divitum recuperare, soletis & equorum vestrorum nobilitatem. sic Consulum predicare. Ille ex illo patre generatus est, & illâ matre editus: ille avo illo gaudet, illud se proavis attollit. Sed nihil istud currentem juvat. Non datur nobilitati palma, sed cursui. Deformior est victus, in quo & nobilitas generis periclitatur. Cave igitur dives, ne in te erubescant tuorum merita majorum, ne fortè & illis dicatur: Cur talem instituis, cur talem elegisti heredem? Quid igitur propaginem vetustam, originem claram tantopere jactamus? Alieno gloriari, ridicula est jactantia. Avorum Avorum merita, nepotum degenerantium notæ sunt, nec aliud magis posterorum maculas aperit, quàm majorum splendor ac gloria. Veram laudem non nisi de proprio sumptis; ab alio non expectes. Age aliquid & tu, unde sis nobilis: nam majores tui, nisi aliquid egissent laude dignum, numquam nobiles fuissent. Corpus & patrimonium accipimus à parentibus: qui claritatem habent, rarò eam in filios transferunt. Rarò excellen-

Ambr. tam. 4. mibi pag. 283. Nulli gloriandum est de nobilitatis prosapia & parentum meritis. Avorum merita nepotum degenerantium sunt notæ.

ris viri filius excellens fuit. Mille nunc ergo tales clarif-
 sumorum hominum obsecrissimos heredes, si vacet,
 enumerem. Claritas nascendo non acquiritur, sed vi-
 vendo; sepe etiam, quod miris, moriendo. Verus nobi-
 lis non nascitur, sed fit non potando strenue, sed in acie
 pugnando; non opulenta veste; non vitis; sed erudi-
 tione, sed virtute. Nobilior est vir fortis, et si rusticus,
 quam nobilis ignavus. Euripides olim coenit: *unimod-*
umque ab animo strenuos *in* *obscuro*
iususque quamvis orti & de servis sicut, in *obscuro*
Stirpe anteire vulgo nobiles putantur
 Magna fuerit avorum, proavorum, abavorum, ara-
 vorum tuorum claritas: quid si major est tua obscuri-
 tas? Dixi jam: pugnando, non potando in nobilitatis
 censum, transitur. Desine igitur tuum nomen alienis
 obumbrare virtutibus, ne unoquoque suum reposcen-
 te, nudus ipse de proprio rideatis. Annæus Seneca de
 verâ nobilitate sapienter ac verè pronuntians, *Non facit*
nobilem, inquit, *atrium plenum fumosis imaginibus. Nemo*
in nostrâ gloriâ vixit; nec quod ante nos fuit, nostrum est.
Animum facit nobilem sicut ex quacunque conditione supra for-
tunam eret surgere. Qui imagines in atrio exponunt, & nomi-
na familiae suae longo ordine ac multis stemmatum illigata
flexurae, in parte primâ adium collocant, non magis quam no-
biles sunt. Vnus omnium patens mundus est, sive per splendi-
dos sive per sordidos gradus ad hunc primâ cuiusque origo
perducitur. Ita Seneca nemo nobilis, nemo generosus
est, nisi qui ad virtutem bene à naturâ compositus est.
*Sed testem Seneca loquacitorem sicut Chryso-
 stomum, qui ore libero, Tu, inquit, qui magna de nobilitate*
majorum iactas, ultra proavos atque avos tuos si progred-
iaris, invenies multos e genere tuo agasones forè aut campo-
nesse. Hunc cursum habet genus humanum. Salomon
Regis filius, & Regis illustrissimi, hujus tamen pater
ignobilis & abjectus fuit, maternus etiam avus adeo
vilis, ut nec gregario militi collocare posset filium. Pla-
to dicebat: Ne quinem regem non ex servis esse oriun-
dum, neminem servum non ex regibus. Omnia ista
varietas longa miscuit. Intuendum est, ait Seneca, non un-
de veniant, sed quò eant. Quod & Brion dixit Antigono:
O rex, sagittatis si opus habes, non unde sint, interro-
gas, sed scopum proponis, & qui tangunt, eligis: sic
& alios explora, non unde, sed quales sint. Dic enim qua-
*so, ait Chryso-
 stomus, quid genus est? Nihil aliud certe*
quam verbi sonitu ab omni re destitutus, quod in extremo die
illo probe scies. Pestis nobilem & ignobilem aequè rapit,
mors non discernit; inter illum & istum non distinguit
orbis iudex. Ille igitur sublimis, ille clarus, ille nobilis,
qui dignatur servire vitis, & ab eis recusat vincì. Noë
vir justus atque perfectus in generationibus suis. Hæ sunt genera-
tiones Noë, hoc illius genus & stemma, hæc nobilitas
illius & prosapia.

Senec. epist.
 44. mihi
 pag. 456.
 Romanus
 propriè mos
 collocandi in
 tabulariis
 per atrium
 imagines
 majorum.
 Atque ex his
 nobilitas
 estimata.
 Lipsius lib. 1.
 Electorum
 cap. 29.
 Idem lib. 3.
 de benef. cap.
 28. mihi
 pag. 302.

Sen. ep. 44.
 Chry. tom.
 2. hom. 59.
 in cap. 18.
 Matt. mihi
 pag. 434.
 Gen. cap. 6.
 v. 9.

Morum
 perfectio
 duo habet
 brachia.

§. II.

Nvlli Patriarcharum, nec Setho, nec Enos, nec ipsi
 Enocho hoc elogii tributum, *Perfectus*. Morum
 perfectio, ut ajunt, duo habet brachia, laevum qui-
 dem, *Letalis noxa fugam*, dextrum autem *Assiduum vir-*
tutis studium. Chryso-
 stomus de Noëmo disserens, Noë,
 inquit, *in nullo claudicavit, in nullo defecit*. Sunt homi-
 nes orationis multa, sed non minoris avaritiæ; alii egre-
 gie liberalitatis, nullius pietatis; alii prudentes, sed nec
 fortes, nec patientes; alii qui satis animosi, sed minus
 casti; reperias quosdam utrumque verecundos, non-
 nihil tamen elatos & superbos; alios laudabiliter mi-
 res, sed unâ pigros ac desides. Sunt homines optimo-
 rum verborum, in factis enerves & nulli. Non desunt,
 qui ad obsequia prompti sint, sed seipsos negligant.
 Sunt taciturni, sed invidi. Sunt abstinentes & sobrii,
 sed admodum iracundi. Sunt utrumque placidi, sed po-
 tulenti & frequenter ebrii. Sunt, sed ipsi, sed simul præ-

A parci. Sunt largi, sed ignavi. Perfectis nullo deficit.
 Noë vir justus atque perfectus. Unde illi, quæso, hæc iusti-
 tia cum ea tempestate summa ubique fuerit non an-
 nona; sed virtutis caritas, inò nusquam virtus in orbe
 visa. Historicus sacer accuratissimus, *Hæ sunt*, inquit,
generationes Noë: Noë vir justus atque perfectus fuit, cum De-
ambulavit. Hieronymo interprete: Vestigia Domini se-
 curus, in rebus omnibus id unicè spectavit, quid velle
 juberet Deus, hunc sibi præsentem semper intuebatur,
 in id solum attentissimus, quid oculus Dei annuendo
 aut abnuendo fieri velle. Hinc Noëmus Numini devo-
 tissimus, hinc in omni actione modestissimus, atque
 castissimus. Alii omnes ut pecudes in præcis lascive-
 bant, in memores Dei, divinæque presentie Impii cum
 mundo, carne, diabolo ambulaverunt: Noë pene solus
 ambulavit cum Deo.

Hinc illud encomii additur: *Perfectus fuit in generati-*
nibus suis. Ah, mi Deus, inter quos, & quo tempore, com-
 B sanctimoniam tam tenax fuit? Inter homines nequissi-
 mos, nec eos paucos, sed univeisos, in quibus nec vir-
 tutis scintilla, vivebat. Atqui Deus veluti paternitas
 providentissimus suos in medio impiorum num-
 quam non habuit. Elias queritur olim Numini: *Dereli-*
querunt pactum tuum filiis Israël, ut a via tua destruxerunt.
Prophetas tuos occiderunt gladio, derelictus sum ego solus. Cui
Deus, Derelinquam mihi, ait, in Israël septem milia virorum,
quorum genua non sunt incurvata ante Baal: & omne
os, quod non adoravit eum osculans manum. Idem cum Eliâ
potuit Noëmus dicere, Derelictus sum ego solus, non
est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Hoc rare vir-
tutis est, inter sceleratos vertari sine scelere. Quod
Gregorius Moralium suorum exordio summi alti-
mans, Dicitur, inquit, ubi habitaverit Job, nec enim
valde laudabile est bonum esse cum bonis, sed bonum
esse cum malis. Sicut enim gravioris culpæ est inter
bonos bonum non esse, ita immensè est præconii, bo-
 C num etiam inter malos extitisse. Idcirco Jobus, *Erater*
sui draconum, inquit, & socius struthionum. Lothus vel
 ideo laudatissimus, quia inter impios pius. Eo nomine
 Paulus Philipenses laudans, *In medio*, inquit, *nationum*
prava & perversa, inter quos lucetis sicut lumina in mundo.
 Unica tulipana vel rosa inter silices aut urticas met-
 tata & admiranda. Talis profectò fuit Ecclesiæ Perga-
 menæ Episcopus, ad quem litteræ hunc in modum scri-
 pte: *Scio, ubi habitas, ubi sedes est satanae; & tenes nomen*
meum ibi, & non negasti fidem meam. Maxima laudis est
lilium candere ac fragrare inter spinas.

§. III.

Hic occasio nobilissima non negligenda; hic fa-
 mam colligere, nomen celo inscribere, & im-
 mortalitari licet mandare. Pæne nusquam non inter
 malos degimus, ubique lateri hærent homines vitiosi.
 Inter hos autem lex illa mundi nequitiam attenden-
 da: *Quod illis & istis licet, licebit & mihi; calcabo feminam*
vestigis aliorum tritam: Sectari singularia odiosum. Antis
 est, ceterorum ingenii sese aptare. Non assentiri plu-
 ribus & subscribere, invidiam & obreccationes parit.
 Sentiamus cum multis. Hæc, inquam, lex mundi mi-
 nimè curanda. Virtus vel inter pessimos colenda. Cui-
 vis laborandum, ut sit in generatione suâ perfecte-
 Mathathia ducis Hebræi vox generosissima fuit: *Er*
à servitute legis patrum suorum, & consentiant mandatis
ejus: ego & filii mei, & fratres mei obedimus legi patrum no-
strorum. En Horatios Cocleites solos non pro ponte, sed
 pro lege pugnantes. Hi viri erant perfecti in generatio-
 ne suâ.
 Noëmum utique cogitationes istæ sæpius sollicita-
 verint: Num ego inter tot millia hominum solus sa-
 piens?

piam? num cæteris omnibus sim sanctior? num mihi uni servatur cælum? In odium & offensionem omnium incurram? omnibus me invisum faciam? ab universonum moribus me diuergam? vix fieri potest tantæ multitudini non quandoque suffragari, inter tot malos tam strictis religionibus virtutem adorare; aliquid nonnumquam amicitie tribuendum: Deus dabit veniam. Velle ac posse, grandibus sæpe distant intervallis. Torrenti non facili resistendum. Prudentiam inter & sanctimoniam laudanda est concordia. Non omne continuè malum est, quod plurimi, quod omnes faciunt. Medium tenuere beati. Non omnia igitur plebis studia probanda, non damnanda omnia.

Has Noëmus cogitationes excludens, & iis longè sanctiores substituens, Pro aliis, agebat, non respondebo Numini, sed pro me, meaque familiâ. *Animus, quæ peccaverit, ipsa morietur: filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filii: iustitia iusti super eum erit, & impietas impii erit super eum.* Quisque rem suam agat. Nemo alterius vicem æternis supplicii se obijciat. Et tamen orbis universus à Deo deficiat, ego tamen & domus mea adhaerebimus Deo, & illi soli feruiemus. Nec intra cogitationes solas res hæc fecit. Noëmus haud dubiè ab omnibus fastidiosus & irritus, omnium convitiis, maledictis, sibilis, spuris etiam notatus est. Voces illorum fuerint, Sinite delirium vetulum, sinite morosam fabricam moliri, forsitan sibi struit sepulchrum. At ille dictis & cachinnis minime motus, divinis parebat imperiis, ille unus omnium vitam & mores celestes, tam vitæ & moribus, quam monitis & exhortationibus arguebat: hinc velut fanaticus senex omnibus exofus, omnium fuit ludibrium.

At verò Deus longè aliter iudicans, Te, inquit, *vidi iustum coram me.* Ne angaris animo, te omnium odiis premi: mihi charissimus es: *Ponamque sedes meum tecum.* Dedit me orbis universus, & deficit à me: tecum igitur amicitiam inibo, tu mihi unus instar omnium eris, ego & tu novum constituemus orbem.

O mi Deus, & o anima mea, quam nihil ei obest odium orbis, cui non deest favor Numinis? Neminem bonæ mentis Deus despicit: talis ei unicus pro multis millibus est. Ab hac bonitate divinâ longè divertit humana insulcitas, & perversum iudicium, quod tibi navorum aliquid in homine deprehendit, mox omnem illius vitam accusat: ob pauculos grandi in familiâ improbos, totam mox damnat familiam: ob nequiores aliquot cives, totam infamat civitatem: ob domesticum unum alterumve non laudandum, integram traducit domum: ob putridum membrum unicum, corpus exetratur totum. Hirundo nobis unica ver facit. Quali verò propter unicum Chamum Noëmi filium nequam tota ejus familia nequitiæ fuerit damnanda. Nimirum iudicis temerariis promptissimi sumus, utque proximos quoque incursumus. At verò Deus suavissimè bonus; ob unicum hominem toti pepercit orbi nascituro. Dixisset more nostro. Nemo non pessimus est; pereat orbis, mergantur canes impudici; abolendum est infame genus hominum universum. Aliter divina longanimitas agit: *Cognovit enim Dominus, qui sunt ejus; nec dormitat oculus ille pervigil, arcanorum omnium, & vel latentissimarum cogitationum scrutator: ad hunc unum in rebus omnibus suspiciendum; huic uni placere, felicitas suprema, et si oculis displiceat aliis omnibus.*

Hoc sanè animo fuit Noëmus: maluit omnium oculis displicere, modò placere posset supremo. Huic viro & Sibyllinus liber itud tribuit elogii: *Solus in cunctis iustissimus erat, & verax, Noë fidelissimus, & bonis operibus addictus.* Quod Siracides confirmans, Noë, inquit, *inventus est perfectus & iustus, & in tempore iracundiæ, factus est reconciliatio. Ideo dimissum est reliquum terra, cum factum est diluvium.* Deus Noëmum quasi reveritus variis

modis honoravit. Unde non immeritò eum Paulus *in modis tantopere deprædicans, Fide, inquit, Noë responso accepto, de iis, quæ adhuc non videbantur metuens, aperavit ac cam in salutem domus sue, & quam salvavit mundum, & iustitia, quæ per fidem est, heres est institutus.* Hi sanè tituli formosissimi contra omne aurum chari: Noëmus iustus, perfectus, ique in orbe solus, invenit gratiam coram Deo: illud testimonii Deus ipse dixerit: *Te vidi iustum coram me.*

Sed hic obstupescendum aliud, quod paginæ divinæ non negligant: Noë verò cum quingentorum esset annorum, genuit Sem, Cham, & Iaphet. Existimat Chryllostomus, Noëmum ad annum quingentesimum distulisse nuptias, & cælibem vixisse vitam. Chronologiâ veteri teste, cum Noëmus annum ageret quingentesimum tertium, natus ei primogenitus Sem, hunc secutus Iaphet; liberorum ultimus Cham. En obsecro, quàm senex, sponsus annorum quingentorum! O Phœnix ævi perditissimi! Cum nemo vitæ melioris exempla prouderet, nemo specimen virtutis ederet, cum orbis scelerum infamiâ flagraret, cum nec oculis nec auribus quidquam documenti honestioris posset hauriri. Noëmus, velur in familiâ religioſa degere, honestatis leges arctissimas secutus est. Quod Chryllostomus vehementer admiratus, *Considera, inquit, quante fuerit virtutis, in tantam temporis longitudinem, concupiscentiæ rabiem reserare, viamque longè diversam ab iis ingredi.* Quid miri, hunc virum adeo charum fuisse Deo? nec continentia tam sublimis virtus est, ut amari, & observari non possit, cum tot suppetant exempla pudicitie quàm integerrimè inter corruptissimos servata. Si quis cælibem possit vitam agere ad annum usque quingentesimum, ad quinquagesimum etiam poterit. Aque hinc geminè eliciamus documentum.

S. IV.

I. Castimoniam cole, quæ se Deo Noëmus tantopere probavit. Adversus hanc luxuriam orbis ita peccavit, & exinde Numen ad eam commovit iram, ut nec unico quidem fonti, tamen forsitan respiscere stantenti, pepercerit. Sapientissimè dixit Salomon: *Qui amat cordis munditiam, habebit amicum regem.* Et Paulo testante, *Non vocavit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem.* Mens casta, gemma omnium pretiosissima, nullis thesauris æquiparanda. Quod Siracides aperitissimè pronuntians, *Omnis ponderatio, inquit, non est digna continentis anima.* Quisquis es qui libidini indulges, valedic celo, & morere.

Libidinè parit torpor animi resistere nolentis, & vitium gula. Quid igitur miri, filiam post parentes sequi? Gulam certè ac luxuriam communes nobis se cum belluis, vitamque nostram maximè bellualem facere, semper visum est sapientibus. Hominem qui fœdis appetentis oblectari non vult, libido rapit ad inperitum animi & corporis, & infamem notam seramque penitentiam, fortassis inutilem. I hunc igitur, & libidinem tuam sequere, quæ te tales raptet ad exitus. *Qui seminat in carne suâ, de carne & metet corruptionem: Nihil certius, si secundum carnem vixeris, moriemini.* Cogita, obsecro, innumerabilem famosos ac miserabiles casus, non modò singularium hominum, sed urbium & regnorum, qui tibi partim visu, partim auditu, maximè lectione debeant esse notissimi. Expende hanc ipsam, de quâ loquimur, eluvionem orbis. Voluptates blandissimæ dominæ, superiores animi partes à virtute detorqueant, & in hoc nos complectuntur, ut strangulent. Quod Masinissæ regi Scipio Africanus præclarissimè dixit, id tibi puta dictum: Vince animum, & cave illum deformes. Ne, quæso, dona plurima & tot meritorum gratiam vitio uno corrumpas. Quod facilius fiet, si acriter

in modis honoravit. Unde non immeritò eum Paulus tantopere deprædicans, Fide, inquit, Noë responso accepto, de iis, quæ adhuc non videbantur metuens, aperavit ac cam in salutem domus sue, & quam salvavit mundum, & iustitia, quæ per fidem est, heres est institutus.

Hi sanè tituli formosissimi contra omne aurum chari: Noëmus iustus, perfectus, ique in orbe solus, invenit gratiam coram Deo: illud testimonii Deus ipse dixerit: Te vidi iustum coram me.

Gen. cap. 7. v. 1. Gen. cap. 5. v. ult. Noëmi castimonia:

Gen. cap. 7. v. 1. Gen. cap. 5. v. ult. Noëmi castimonia: Gen. cap. 7. v. 1. Gen. cap. 5. v. ult. Noëmi castimonia: Gen. cap. 7. v. 1. Gen. cap. 5. v. ult. Noëmi castimonia:

Castimoniam cole. Prov. c. 22. v. 11. Ad Theff. cap. 4. v. 7.

Ecclesi. c. 26. v. 20.

Homo fœdis appetentis non oblectans rapitur in interitum animi & corporis. Galat. c. 6. v. 8. Rom. cap. 8. v. 13.

rei tam vilitatem & obscenitatem, quam brevitatem & finem cogites. Hora fugacis, forsitan momenti unius illecebras longum dedecus, multorum annorum penitentia, supplicium æternum comitatur. Ergo abdicatâ omni libidine castimoniam cole. *O quam pulchra est casta generatio cum claritate, immortalis est enim memoria illius, quoniam apud Deum nota est & apud homines.* Bernardus paucis multa complexus veticissimè dixit: *Castitas est securitas mentis, & sanitas corporis. Ibi habitat Deus, ubi permanet continentia. Castitas jungit hominem celo. Castitas facit hominem proximum Deo. Castitas perducit hominem ad regnum. Bona est castitas conjugalis, sed melior est continentia vidualis, optima verò integritas virginalis.*

Sap. cap. 6. v. 1.
Bern. lib. de modo bene vivendi. ser. 22. de continentia mihi pag. 1650.

2. Dei amicitiam ambi.

Isa. cap. 43. v. 1. & 2.
Quem Ecclesia colit die 16. Augusti.

Dei amicitia nullis afflictionibus debet dissolvi.

II. Dei amicitiam ambi. Dei amicitia non tantum è comburendâ civitate Lothum liberat, sed in ipsis flammis Sdrachum, Abdenago, Misachum conservat; Noënum mediis undis incolorem defendit. Hoc patrocinium amicis Dei promittens Isaias. *Noli timere, ait, meus es tu: cum transferis per aquas tecum ero, & flumina non operent te.* Amicus Dei pallium aprat in navigium, & mare trajicit tara prodigioso lembo: quod divum Raymondum ferunt fecisse in Vandalo fluvio trajiciendo. De hac cum Deo inita amicitia præclarissimè Augustinus. *Si non debes, inquit, propter quædam toleranda dissolvere hominis amicitiam, Dei amicitia quibus rebus debet cogi, ut dissolvatur à te? Sæpe quos amicorum fidiſsimos habebamus, invenimus infidos. Hac in re selectus est difficillimus & erroribus plurimis expositus. Amicus fidus, & ex omni parte sincerus res dulcissima simul & sanctissima. Dulces, fateor, parentes, dulces filii, dulces fratres, possunt tamen amare scere; nec parentes ideo, nec fratres quidem, nec filii esse desierunt, cum desierunt esse dulces; at amicus solus, si sit verus, dulcis & charus esse non desinit. Cum igitur in genere illorum, qui charissimi videntur, odiis sæpe latentibus, sæpe etiam manifestis multa insit amaritudo, amicitia sola, si vera, vacat odiis: nemo unquam, non dicam occidit aut perdidit amicum, sed ne læsit quidem volens. Hunc tibi amicum statue Deum, amicorum omnium multò fidelissimum, & qui ea omnia non possit tantum, sed & velit præstare, quæ exigas ab amico. Sapientia de hoc amicorum optimo testimonium est: *Non habet amaritudinem conversatio illius, nec tadium convictus illius, sed lætitiâ & gaudium.* Igitur Deo jungere, & summum bonorum omnium divitias infinitas invenisti. Illud vide, ac ne quod optimum es nactus, negligas. Ne quâ umquam re offensus, ne quo verbo alienatus à te recedat. Amicus hic, thesaurus est immensissimus: sed magnâ servandus curâ, acri, si fugiat, revocandus penitentia.*

Sap. cap. 8. v. 16.

Conetur unusquisque Noëmi titalis insigniri, Justus, Perfectus: cordis amet munditiam, & amicum habeat supremum Regem. Orbis universus ei nocere non poterit, quisquis Deum habuerit amicum.

CAPVT VI.

Noëmi assidua de imminente interitu exhortationes.

* Horat. lib. 2. Sermonum, Sat. 3.
Quondam lothargo grâdi est oppressus — Hunc medicus multum celgr atque fidelis Excitat hoc pacto.

OBLIVIO Dei & omnigena vitia ab illâ radice prolesinata adolescentè mundum in talem dederunt veternum, ut Deus huic veternoſo agro variam admo-verit medelam, expergefaciendo illum, & ad vigilantiam suscitando. Sicuti ægrotus, quem invasit veternus, moveri, trahi, vellicari, concuti, pungi solet, ut toties tractus, vellicatus toties denique evigilet: ita Deus sceleratos orbis incolas assidue moneri, instrui, doceri voluit. Ad eam rem præcipue usus est Noëmo, qui assiduis exhortationibus aures improborum idemtidem

A obtundebar, & omnem movebat lapidem, ut monendo ac erudiendo impios excitaret ad penitentiam. *Verba sapientum sunt stimuli.* Ita Christus furibundum Saulum Damasco imminenter extimulans, *Durum est tibi, ait, contra stimulum calcitrare.* Mox Saulus evigilans, *Domine, inquit, quid me vis facere?* At verò nefarii homines illi, quidquid Noëmus diceret, moneret, dehortaretur, occineret, omnia ipsi nihili habentes, quo cæperant pede, pergebant audacissimè. Imò salutaris monita in risum jocumque vertebant: *Clama, mi Noë, clama, vaticinare, mone, concionare, suade, minare, dehortare quamdiu placet, nos læti pergitur, has ex pelvi minas curamus scilicet. Tu architectare, quid ad nos? His terculamentis non movemur, nobis bene est. Quam erat, mi Deus, gravis hic veternus! Nihilominus vindicta divina non ex abrupto puniit, nec protinus vivendi spatium præsecuit, sed respiscendi moras concessit, concionatorem eis Noënum dedit, quem beatus Petrus Justitia præconem nominans, *Originali, ait, mundo non pepercit, sed octavum Noë justitie præconem cœlestis, stodivit, diluvium mundo impiorum inducens.* Atque hic concionator orbis optimus, non monitis solum, sed & concionæ exemplis sanctissimis penitentiam assidue ingerebat: ni paterent, iram Numinis in pœnas meritas exarturam. Interim arcam spectantibus omnibus, futuri supplicij iuge monumentum, ædificabat. Ita Noëmus non viginti solum, aut triginta, non septuaginta tantum, aut octoginta, sed ipsis centum annis, aut, ut Chrylostomus loquitur, annis quingentis concionatus, penitentiam jugiter inculcabat. Hæc Noëmi monita, has conciones interpretabimur.*

S. I.

TAm bonus est Deus, ut prius omnia teneat, divitesque ad penitentiam occasiones subministrat, quam omni gratiâ merentem privet. Cum nullus remediis locus, jamque beneficia in noxam tranſunt, deum æquissimus Pater & Dominus, *Quid est, inquit, quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci? An quod expectavi, ut faceret uvæ, & fecit labruscas? Et nunc ostendam vobis, quid faciam vineæ meæ. Auferam sepem ejus, & erit in diripionem: diruam maceriam ejus, & erit in conculcationem.* Exitum causam nemo in me conjecerit; periturum servare volui, sed ille auxiliare manus rejectit, & noluit servari. Vigilantissima sollicitudo mea neutiquam desiderata est, & patrem egi, & monitorem: frustra omnia, tam consilia mea quam præcepta sunt neglecta. Jacturam ego, contemptum tuli, non tantum uvæ edules & maturas non accepi, sed insuper vites optimæ in silvestres labruscas degenerarunt. Ideo non amplius putandæ, sed excindendæ sunt in ignis pabulum. Ita Deus cum omnibus, atque cum singulis hominibus solet agere, remedia suggerit penitentia; humani arbitrii est, ea vel admittere, vel abjicere. Ita cum perditis illis mundi juvenibus civibus est actum. 1. Frequenter & fideliter sunt quibus moniti. 2. Videbant equidem quotidiana funera, & vel inde discabant, se non esse immortales; non nesciebant, aliam post hanc superesse vitam. 3. Noëmi & familie, quam duxerat, ad sanctos mores composita videbantur exempla. 4. Spectabant ingentem ad arcæ fabricam apparatus, nec ignorare poterant minitabunda Dei consilia, complurium annorum opus, Deum ipsum esse architectum. *Quis non movendus tor argumentis? 5. Tantum pabuli pro tot feris undequaque comportabatur, non dubium prædictæ calamitatis argumentum. 6. Ipsa tot ferarum & animantium confluxus quid aliud testabatur, quam illam ipsam, quæ imminebat, orbis eluviem? 7. Noëmus constanter & continuè monebat atque hortabatur, respiscerent, mores emendarent, malum imminens caverent. Et monstrum videri potuit, nullum, & nec quidem unicum ad hæc monita è vitis*

ditus non audiat! Monitores ad te missos rejiciebas, concionatores tibi destinatos non audiebas, tuus ipse tibi & discipulus & magister, sed una & seductor eras, salutis documenta contemnebas; quid inique fers, si tibi fiat quod faciebas: par pari redditur, monitorum contemptor æquissime eo, quo deliquit, modo punitur. Serum est in undis luctare, & pæne jam haustum suppetias clonare.

Senec. epist. 94. mihi pag. 574. Virtus dividitur in contemplationem veri & actionem.

Sed dices: Quæ in concionibus dici solent, jam decies, jam vicies, jam centies audivi, ea jam ante scio, & forsitan facundius, quàm concionator, eloqui possem. O virosum optime, sed plus æquo nasute, Annæum Senecam tibi huc sisto, qui eruditè, sapienter, & Christianè, in duas, inquit, partes virtus dividitur, in contemplationem veri, & actionem: contemplationem institutio trahit, actionem admonitio. Ita primum à scholis & præceptoribus, alterum à templis & concionatoribus habemus. Sed addit Annæus: Virtutem exercere & ostendit recta actio, acturo autem si prodest, qui suadet; & qui monet, proderit. Ergo si recta actio virtuti necessaria est, rectas autem actiones admonitio demonstrat, & admonitio necessaria. Duae res plurimum roboris animo dant, fides veri & fiducia, utramque admonitio facit.

Duo documenta:

1. Monita ne sperne.

Imperitiosus quorundam error est, conciones eo nomine non magni faciendas, quòd tanti eas faciant Catholicorum adversarii. Farua prorsus ratiocinatio, perinde si continuò malum sit, quidquid ad verba parit, probatur. Ergo & Christum colere desinemus, quòd eum pars colat ad verba. Sed geminum hic documentum nectamus.

I. *Monita ne sperne.* Variè Deus nos monet per Angelos, Prophetas, Apostolos, Concionatores: monet verbis, exemplis, minis, suppliciis, per suam quemque conscientiam monet. Monita ne sperne. Noëmus, quod sui muneris est, exequitur, fidelissimus admonitor, quilibet parere non vult, perbit inter turbas; jam verba est clepsydra, ad finem propèrat: parendum est aut pereundum: Monita ne sperne. Quisquis monitoribus asper est, plerumque nec fugi, nec homo bonus est.

2. Conciones frequenter auditis, quia ex Deo non estis. Beati, qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud. Luc. cap. 11. v. 28.

Tres viri qui in toto orbe non inveniuntur.

II. *Conciones frequenter.* Luculentum Christi oraculum est: *Qui ex Deo est, verba Dei audit, propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.* Beati, qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud. Ne quæso, somnia, Christiane, nullis te legibus ad audiendas conciones adigi, Deus jubet, natura & ratio præcipiunt. Naturalis & divini juris est, Verbo Dei, Oratoribus Evangelicis patientem accommodare aurem. E Christianis homo sapiens, Ego, ajebat, toto orbe tres viros quæro, quos nuspian reperio. Primus, qui verè solers, industrius, & diligens sit, victu tamen necessario careat. Multos reperias suâ culpâ egentes & miseros, quos ad mendicitatem detrudit fœciorum. Alter est, quem quæro, & non inveno, qui abstinentiâ, moderatis jejuniis, inediâ valetudini obfuerit: eorum qui valetudine, insuper & vitam vorando aut potando perdidit, innumerus est invenire. Sed nec tertium, inquebat, uspiam locorum indagare licet, qui conciones cum eas audire possit, negligere soleat, homo tamen fugi sit, & moribus integris: maximus illorum numerus est, qui conciones audiendas subterfugiant, sed intus & in cute nequam sint. Res certa & ad amissum examinata: nec homini verè sedulo victus, nec prudenter abstinenti valetudo, nec obsequenter audienti virtus deest. Qui verò præcones Evangelii, & conciones fugiunt, camelis & simiis non abfimiles sunt. Cameli, quam transeunt aut bibitori sunt aquam, turbant, ne deformitatem gibbi sui videant. Simiæ, cum corpus pilosum, minimè glabrum, cum turpem vultum cernunt, speculum confringunt, & ita turpitudinis suæ indicem defugiunt: haud aliter illi concionum fugitantes, navos suos objurgari graviter ferunt, suos defectus nôsse nolunt, moneri & ad me-

liora impelli respuunt, sed illi alias culpæ causas prætexunt, ideo conciones sacras refugiant, homines plerumque sui cerebri sine Deo, & sine lege, seipfos decent & decipiunt. Deus audiri se prius vult, tum demum suis iustis obediri. *Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.*

CAPUT VII.

Noëmo Deus dicitur Arcam, & de Arce amplitudine.

TRIA admodum sunt memoratu dignissima, quæ Tri Deus olim non tantum fieri præcepit, sed ordine ipse velut Architectus dicitur singula. Primum erat tabernaculum, quod Moyles instruxit: alterum erat templum, quod Salomon ædificavit: tertium arca, quam fabricavit Noëmus, sed hæc illis magis admiranda quinque partibus. 1. Mirabilis hæc fabrica, annis centum operas tenuit. 2. Magnitudine & habitationum multiplici varietate tabernaculum longè superavit arca. In aquis certè ab omni ævo nil visum tale. 3. Torum conclusi orbem arca Noëtica: siquidem octo homines orbis futuri erant principium. 4. In arcâ tale fuit ornithophilum, tale vivarium, qualia nemo Regum aut Imperatorum habuit; in aviario omne genus volucrum, in vivario omne genus animantium, cicurum & ferarum pasciebatur. Neque hoc obstupescendum navigium humanâ solùm arte confectum, sed Numiis potentia, & Angelorum tutelâ atque operâ. 5. Tot mysteriorum arca parens fuit, quor vix simul in aliis referenda.

Hoc igitur capite percontandum, quo tempore, quòve modo suppetus Architectus Deus, Noëmo velut fabro lignario ingens hoc opus dicitur, quam longitudinem, quam porrò latitudinem, quam denique totius operis esse voluerit amplitudinem, explicatè trademus.

§. I.

ANNO ab orbe condito millesimo quingentesimo trigesimo septimo denuntiavit Deus Noëmo, de cretum esse post annos centum & viginti, omnem gentem humanam suffocare aquis. Atque hoc Deus Noëmo patefecit, anno, quo diximus, ab ipsis mundi incubulis millesimo quingentesimo trigesimo septimo, cum Noëmus annum ageret quadringentesimum octogesimo primum. Anno autem ab orbis natali die millesimo quingentesimo septimo, cum Noëmus annum ageret quingentesimum primum, Deus illi arce fabricam dicitur, *Fac tibi, ajebat, arcam de lignis levigatis.* Hic sanè plurimum mirari subit, cur Deus modum hunc servandæ gentis humanæ operosissimum elegerit, cum divinæ potentia facillimum fuerit, & genus hominum restaurare, & Noëmum servare modis aliis quam plurimis. Quid opus labore tanto, tam diuturno, quod fieri nisi multò faciliore poterat? Mirari hæc licet, sed aliud sentire vel loqui non licet, quàm ita divinæ bonitati placuisse, sic Deo visum. Hinc illa iustio: *Fac tibi arcam.*

Hæc Chryostomus facundè ac sapienter expendens, *Ne obiter, inquit, hæc præterieris dilecte. Cogita, quantum pepererit iusto curarum tumultum; cogitanti apud se, quantum hæc omnia curam exigent; non enim ei sufficiebat cura mulieris, & puerorum & nuruum, sed & sollicitudo tot brutorum & educatio annocebatur. Ita incumbere ei præter curam uxoris, filiorum, & totius familia, ædificium insuper tam laboriosum, tamque diuturnum; ipse manum admove, saluum lignarium agere, tot animalia in unum cogere, annum eum pabulum inferre, sibi suisq, commeatum pro anno solido providere debuit, non immeritò res infiniti laboris visa: hærebatur utique quid primo quid posteriore loco ageret, unde potissimum tantum molimur.*

in similitudine duceret, interim urgebat iustum: Fac tibi arcam de lignis levigatis: mansuetas in arca facies, & bitumines intrinsecus & extrinsecus. Et sic facies eam: Trecentorum cubitorum erit longitudo arca, quinquaginta cubitorum latitudo, & triginta cubitorum altitudo illius. Hic quaestio ferè mechanice nascitur, an cubiti naturales communes, an verò fuerint Geometrici. Communis & naturalis cubitus sesquipedalis est; Geometricus verò novem pedum, sive sex communium cubitorum. Certantes hic opiniones aperiunt. Et quaeso te, mi Lector, tuâ veniâ de re mechanicâ, Architectonicâ, loquamur mechanicè architectonicè; scapham appellemus scapham.

Origenes ad positam quaestionem asserit fuisse cubitos Geometricos, ita ut cubitus unus pedes novem, aut communes sex cubitos contineret, qualis apud Aegyptios esse solet Geometricus. Nec desunt rationes. 1. Origenes istud non sine auctoritate asserens, Quæ, inquit, à prudentibus viris, & Hebraicorum traditionum gnatis, atque veteribus magistris didicimus, ad auditorum notitiam deferemus. Quid autem nostri avi opifices præcis illis oblectentur, è quibus hæc Origenes hausit? 2. Moyses Genesios scriptor, apud Aegyptios natus, educatus, in Geometriâ Aegyptiâ probe institutus, de hac absque dubio locutus est. Quis Suevorum in Sueviâ, cum ulnarum est mentio, de ulnâ Gallicâ, vel Belgicâ vel Hispanicâ loquitur? 3. Origenis sententia optimis probata est Auctoribus, cum primis Augustino, qui objectionem de arca magnitudine calumniam ineptissimam vocat, & arcam urbi magnâ comparat. Ab Origene & Augustino stant Isidorus, Clarius, Thômas Cajetanus, & recentioribus Marinus Delcius & Benedictus Fernandus Lustanus. 4. Noëcum cum omni familiâ, & tot aliis mercenariis operis vix ventum annis integris arca fabricam elaboravit. Hinc colligere est, eam incredibilem & maximâ molis fuisse: & quidem si ad ulnas dimensionem hanc revocemus, longitudo ulnas nongentas, latitudo centum quinquaginta, altitudo habuisset nonaginta.

§. II.

V Nam Origeni, mi Lector, dedisti aurem; alteram, non dubitem, servasti aliter sententiis, quorum rationes non leviter distillandæ. 1. Moyses de tam longo Geometrico cubito nusquam alibi locutus est, ergo nec isto loco. Verosimillimum, hic eum omnia iis metiri cubitis, quibus altare, tabernaculum, aliâque talia mensus est: sed in iis omnibus dimetiendis communi utebatur cubito, alioqui scalis ad altare ascendendum fuisset; ergo hunc communem cubitum in hujus etiam fabricæ mensura usurpavit. 2. Architecti nostri sedulo interrogati de cubito tam extenso, nil habent dicere; monstrum illis & figmentum est cubitus tam longus. 3. Si quidem sententia Origenis censenda sit vera, profectò arca duo millia & septingentos pedes fuisset longa, quadringentos quinquaginta lata, & alta ducentos septuaginta; prodigium navigii, quod fidem excedat. Si autem fabricæ hujus mensuram ad communem cubitum exigamus, longitudinem deprehendemus pedum quadringentorum quinquaginta, latitudinem septuaginta quinque, altitudinem quadraginta quinque, quâ quidem ratione totum interius spatium & capacitas arca quadringenta quinquaginta millia cubitorum complexa est. Quâ in re proportionem Architectus servavit istant: Decies erat arca longior, quàm altior. Eadem sexies longior, quàm latior. Hæc humani corporis bene conformati proportio est: illud enim decies longius, quàm à pectore ad tergum penetrando profundum, & sexies longius, quàm latum ab extrimâ parte lateris ad alterum.

Sed quando inter ipsos pedes Architectonicos est

A discrimen, nam Toleranus, Parisinus, Syriacus, Hebraeus, aliique differunt; nos ad pedes Hebraeorum exigemus singula. In fundamentum statuimus, communem cubitum, omnium præ, sesquipedem esse Hebraeorum. Atque ad istum cubitum hujus fabricæ dimensionem omnem explicabimus. Enim verò ut ipsi etiam oculis ædificium hæc ligneum subjiciamus, utemur comparatione, Templum Monacense sancto Michaëli Archangelo inscriptum, cui vix simile Germania monstrabit, in paradigma statuimus. Spatia hujus templi quantâ licuit diligentia & accuratione dimensus sum ex omni parte. Et longitudo quidem centum quinquaginta cubitorum est; si alterum tantum addamus, & templum duplo longius esse dicamus, competissimam arca longitudinem, videlicet trecentos cubitos habebimus. Latitudo ejusdem templi, quâ latissimum est, quinquaginta septem cubiti: arca verò quinquaginta solum cubitos lata fuit. Templi altitudo, unus, & quinquaginta cubiti: arca verò triginta tantum cubitis alta fuit, quam altitudinem Collegium Monacense Societatis Jesu ab imo solo ad usque tectum ostendit.

Quod si opinionem Origenis probemus, praesidenter asserendum erit, Noëticam arcam Monacensi templo duodecies longiorem, latiore quinquies, ter & semis altiore fuisse. Cras credam, hodie non; credat hoc qui volet. Accedit, quod Origenes arca formam descriperit profus inceptam, vix ulli facile probandam. Non nitentur aliquam multos Origenis errores ab Ecclesiâ damnatos. Arca igitur longa pedes (non cubitos) Hebraeos quadringentos quinquaginta, lata pedes septuaginta quinque, alta pedes quadraginta quinque cubitorum, quos vocant cubicos, quadringenta quinquaginta millia est complexa. Habemus dimensionem arca. Nunc porro arcam ipsam ingrediamur, & singula ejus domicilia ab imo lustremus.

Habuit arca partes omnino quinque. Prima pars illius infima omnium fuit sentina, quatuor cubitos seu sex pedes Hebraeos alta. Hic saburra ad arca libramentum & fimetum erat; nam eò per laxiores ligneos canales stercore sordisque animantium potuerunt deijci. Putat Delcius, has fornices ita dispositas, ut omnis generis sordes in aquas potuerint emitti, quis non admittis. Quid si simus sursum attractus, & per unam illam communem fenestram, de qua locuturi, ejetus? Hæc igitur arca pars prima; primus & infimus locus tabulato reclusus.

Pars secunda & proximus priori locus erat contiguatio prima, seu primum cœnaculum, decem cubitis altum, habitatio animalium, trecenta ferè stabula, prout Deus jussit, Mansuetas in ea facies. Hic omnia animalia, terrestria, reptilia, & gradientia. Hæc stabulationes asseribus distinctæ, mediâ illarum viæ.

Pars arca tertia, contiguatio secunda, sive secundum cœnaculum octo cubitis altum. Hic penarium & universi pabuli conditorium. Hic straminis & fœni plurimum. Hic semina, hordeum, avena, frondes, legumina, hic fructus omnigeni, molles & duri. Hic complura dolia dulcis aquæ plena, portioni, lotioni destinata. In locis vacuis & rustica urbana supellex post diluvium usurpanda. Ex hoc loco tubi & foramina laxiora in pecoris mandras derivata, ad fœnum, stramen, pabulum submittendum.

Pars arca quarta, seu tertia contiguatio, cœnaculum tertium octo cubitis altum, in tres classes divisum, hominibus & avibus assignatum: classem mediam homines occuparunt, extremas duas volucres tam feræ quàm cures habitarunt, media classis sua habuit cubacula virorum separatim ac mulierum. Hic etiam culina & focus, hic trufatiles molæ ac elibanus, hic lignorum ac carbonum, & quæ necessaria vitæ, receptaculum. Huc lumen obliquum & suspensum per arca fenestram immittebat.

Rationes quibus monstratur non fuisse Geometricos.

Non decies 30 factus 300.

Opinio Origenis improbat.

Quinquæ partes arca.

Secunda.

Quarta.

Quanta portò incredulitas eorum hominum & improbitas erat, non solum oculis spectare præfens opus, sed & manus ad id commodare, ut alii evadant, seipsos perdere negligere. Miratus id Augustinus, *Arca fabricatores, inquit, præstiterunt aliis, ut evaderent, non sibi.* Proinde Paulus Noënum prædicans, *Fide, inquit, Noë responso accepto de us, quæ adhuc non videbantur, ætætuus aptavit arcam in salutem domus sue, per quam damnaret mundum, & justitia, quæ per fidem est, heres est instituta.* Fecit Noë omnia quæ præceperat illi Deus, & eo etiam modo quo præceperat.

Cur autem Deus ad strictam ad eò formulam, & perquisitè ad unguem faciendæ exigit? ita, ut si paullulum à præscriptâ formâ existeremus, frustra & perniciosè laboreremus. Complures numerantur causæ.

§. II.

Hebr. c. 11. vers. 7. *Iustitia habes Noëmus, de quo & Sibylla l. 1. Inter eos omnes unus iustissimus, atque verax Noë fuit, fidiisque & verbus Amestis additis.*

I. Causa, cur Deus tam exquisitè sibi velit serviri.

VT debita in cunctis servetur ordinis connexio, quod in artibus & opificiis fieri videmus, cum alia aliis adjumentum subministrant. Typographium ingrediendi; hinc cernes, qui formas æneas componat, illic qui septim typis illinat, istic qui prælum regat: si eorum unicus sit negligentiore, chartæ fordida, mendosi libri, characteres & versus fugientes excuduntur. In Belgio pictores studiis nonnumquam pingunt partitis. Est qui solum pingat quiddam florum & frondium imago desiderat, alius vestes tantum, iste vultus, animantes ille penicillo exprimit; alter alteri fert suppetias. Ita Deus nobiscum paciscitur: Factu quod in te est, & fac gnaviter, ego meis partibus non deero. Deus Hebræo populo annis quadraginta ideo dedit manna è nubibus, quando agricultura in vastâ solitudine non poterat vacare; at ubi Jordanem transmiserunt, subtraxit eis hanc alimoniam: tunc enim ferere poterant & metere. Jussi ergo sunt, quod suum erat facere. Ita Deus cum unoquoque nostrum partitur operas, monèturque fideliter: Hoc mei muneris est, hoc mihi curandum linque; hoc autem tui est officii, hoc tu cura; tuas mete segetes, in alienas ne falcem mitte. Ita in Republicâ caver Magistrate, ne quis alienis inhiat commodis, ne partes alterius præoccupet. Ad præscriptum autem nos laborare vult Deus, quoniam ipsius voluntas, omnis humanæ actionis regula est; curvum est quiddam ab hac aberat.

Secunda.

II. Causa, cur Deus tam exquisitè sibi velit serviri, est, ut noverit homo pauperulus, quantum Deo debeat pro assiduis, quibus afficitur, beneficiis. Quantillum verò est omne id, quod humana præstat actio, si confertur cum eo quod Deus actioni confert humane. Inspiciamus pomum Punicum, aut de vite botrum: quis grana componit, quis acinos jungit, quis colore tam nobili pingit, quis liquorem tam suavem infundit? si humana hoc efficiendum sit industriâ, quanto tempore, quibus ad id instrumentis opus foret, & parum tamen efficeretur. Vult igitur Deus optimus, ut quis, quod potest, faciat, cetera divinæ providentiæ commendet: quemadmodum filiolus in paternâ domo de frumenti pretio sollicitus non est, parentis id curæ relinquit. Unicus sit parvuli labor, sollicitudo unica, exactissimè parentibus obedire.

Tertia.

III. Causa, ut condiscat homo accuratè obsequi Deo, testeturque quâ dictis quâ factis illum esse Dominum omnium. Deus olim imperans Hebræo Jonæ, *Surge, ajebat, & vade in Niniven civitatem grandem, & prædica* Jonæ circa in eâ. At verò bonus Jonas divina jussa suavissimè suo arbitrio interpretatus, navim conscendit, & torfit iter in Tharsis. Inde cælum omne turbati, mare furere, naves atrocibus procellis concussæ, ea maximè, quâ Jonas vehebat, decumanis fluctibus impugnata, proximum minabatur interitum. Jonas missis sorsibus velut Neptuno victima in aquas præcipitatus, & ab immani ceto,

Jonæ cap. 1. vers. 2. *Jonæ circa in eâ. At verò bonus Jonas divina jussa suavissimè suo arbitrio interpretatus, navim conscendit, & torfit iter in Tharsis. Inde cælum omne turbati, mare furere, naves atrocibus procellis concussæ, ea maximè, quâ Jonas vehebat, decumanis fluctibus impugnata, proximum minabatur interitum. Jonas missis sorsibus velut Neptuno victima in aquas præcipitatus, & ab immani ceto,*

A in escam exceptus est. Triduum hoc vivo carcere latavit miserè, sepultus antequam mortuus. Triduo elapso ceterus bolum hunc indigestum, quem præcipitanter glaciaret, revomens, Jonam in litus eiecit. Deus iterum urgens, *Vade, ajebat, in Niniven.* O mi bene Deus! potuisti præcipere pisci, ut esset Jonæ triduo pro navi, eodem jussu, eadem prorsus potentiâ, eidem bellæ imperare licuisset, ut Jonam usque Niniven deveheret: quanto vir iste super se differt labore? itineris, quod erat conficiendum, ingens habuisset compendium. At Deus in priore sententiâ perseverans, *Vade, inquit, in Niniven.* Pedibus hoc iter conficiat, & obedire discat. O mi Propheta, mi optime Jona! en mare tibi schola, condicipuli nautæ, ceterus magister: ita nimirum docendus eras ritè omnia ad præscriptum exequi, non ut Tharsis, sed ut Niniven ires imperabatur. Deus, quæ mandat, ea exactissimè, ad unguem accuratissimè vult confici. Ubi negligitur, aut respuitur, aut minùs studiosè perficitur, imperium, ibi mox subit peccatum.

Dic enim verò, quid est peccatum? *Voluntarius demon,* ait Chrysostomus, *& spontanea insania.* Si verbo respondendum huic questioni quid peccatum est? Dicimus Transgressio. Liceat ulterius rogare: Quid est transgressio? *Perulans ultra metam saltus.* Deus & ipsi mari metas ponens, *Usque huc venies,* inquit, *& amplius non procedes.* Has metas pelagus, has creatæ res omnes obsequiis strictissimè observant. Nempe terminum posuisti eis, quem non transgredientur. Homo rationis compos transilit & rider. Ubi ratio? ubi obedientia? Quid Deo respondendis homo fatue? Quid hoc aliud quam cum ratione furere? Salomonis effatum est: *Sapiens declinat à malo & timet, stultus transilit & confidit.*

At dices: Nimis vehemens est appetentia, cohiberi sese non sinit; laxatæ sunt aliquantulum genio habenæ. Quæ te, mi homo, quid aquarum vortices, quid fluctuum impetus, nisi vehementissimus appetitus egurgitandi se in terram? Et tamen continet se mare, & inconcessos reprimat excursus. Tibi rationis frenum, tibi moris retinaculum in manu est; nihilominus effundis te in vitium, inque omnem carnis perulantiam. Cur non angustius freno uteris, cur habenas non adducis? Pro-mittit Ilaïas vicem Dei: *Laude me à infrenabo te, ne interda eus.* Frenum aureum est, laudis, reverentiæ, amoris in Deum: adhuc habenas, & compeste pravas appetentias, ne transili metas. Ah, quoties positas transgredimur metas, fines, terminos, quos Deus nobis fixit; transilimus: non dolemus, in aliis sapimus, & acutum cernimus, hinc talpæ sumus, & dementiâ grandi laboramus. Esdras sacerdos hinc erudit, qui *panem non comedit, & aquam non bibit, lugebat enim transgressionem.*

IV. Causa. Vult Deus ad amissum, quam ille duxit, nos laborare, ut deprimamur simul, & elevemur atque nobilitemur. Hæc duo sibi met opposita ad unum tendunt finem. Nec mirum: *Gloriam præcedit humilitas:* ad submissionem plurimum facit, jugiter laboris aliquid subire. Est labor noster defectibus tam plenus, ut modestiæ & submissioni augendæ maxime profuit opus suum, præsertim ad præscriptam normam faciendum inspicere. Ad istud Christus nos erudiens, *Cum, inquit, feceritis omnia quæ præscripta sunt vobis, dicit, Servi inquit, sumus.* Imperito scribæ, qui curvos pingit versus, nigra lineæ: subtus chartam ponuntur tralucetes, eique dicitur, *Hos ductus sequere.* Nempe discipulis & artium tironibus leges definimus, normam & regulam præcibimus. Dum vivimus, in scholâ degimus, discipuli sumus, Deus definit nobis, quid faciamus, atque istud profectò maximo nobis honori est; hoc utilitatem nostram insigniter nobilitat, quod Deus formulam retum agendarum præbeat, homo laborem adjungat. Hæc locicictatis proba est conventio: suam partem dat Deus, dat suam & homo: Deus normam & agendi gratiam suppet-

suppeditat, apponit homo industriam, idque pro lucro A
communis & æterni.

Deus Noëmo particulatim quid faceret, dictarat,
perinde si diceret: Vir mihi unice charus, sed etiamnum
tiro & discipulus es, ideo ad præscriptum singula, &
prout iussero, fac. *Fecit igitur Noë omnia que præceperat illi
Deus.* Hic geminum ad incepti rationem suggerimus
documentum.

I. *Deo labora.* Si tibi tuisque solùm commodis, si hu-
manis tantùm oculis labores, frustra laboras, ventum
seminas, & turbinem metes; *culmus stans non est in eo, ger-
men non faciet farinam, quod etsi fecerit, alieni comedent eam.*
Cùm non laboratur Deo, sæpe maximi laboris præ-
mium meræ sunt ingratia. Merces æquissima laboribus
tam vanis. Deo igitur labora, cui non solùm est dives
arca, sed etiam exactissima scientia, quantum quisque
laborarit, quantum promeritus sit. Labores nostros om-
nes præmium longissimè superabit. Ergo quidquid
agas, Deo labora.

II. *Industria vinces omnia.* Certum, industria nihil
inexpugnabile; perumpit hæc omnia mille artium in-
ventrix, in laboribus indefessa. Inspiciamus, obsecro,
Noëmum, cùm caput, cùm manus pedesque lassescunt,
contemplemur laborem centum annorum assiduum,
quàm grandis hic patientia, quàm insignis constantia
inter tot calamitas & convitia eluxit! In mortis vicini-
summo erit solatio, hanc auferre laudem: *Fecit igitur
omnia que præceperat ei Deus.* Obedientiæ omnia sunt fa-
cilia. *Vir obediens loquitur victorias.* Omnia sunt expugna-
bilia industria.

CAPUT IX.

Arca janua & fenestra à Noëmo inserta.

A Curatissimè quidem omnia fabricandæ arce
membra dictavit Deus, præcipuè verò illa duo,
Januam & fenestram. Nam de primo singillatim præ-
cipiens, *Ostium autem, inquit, pones ex latere.* Hic Noë-
mus, ut superiori capite demonstratum, tirone sic ac
discipulum gerere debuit, cui Magister ordine dicitur
singula, & præscribit, non solùm quid faciendum sit,
sed etiam quomodo. In arcâ utique figenda fuit janua,
ut ingressus ad eam pateret utrique & fenestra fuit ape-
rienda, ne esset ex toto aut tenebrosus carcer, aut ex-
pers lucis sepulchrum. Quid opus hæc multis præcipe-
re? Nihilominus præcepit ei Deus, peculiariter januam &
fenestram patefaceret in arcâ. Atque hoc ita præceptum
est Noëmo, ut ne latum quidem unguem abiret à præ-
scriptâ formulâ, non altiozem, non depressiorem, nec
januam, nec fenestram faceret, sed nec alio loco, quàm
quo præceptum esset. Serius est atque severus hic Edi-
lis, qui non vult, ut Noëmus ædificator suus suo pro-
genio aut arbitrio quidquam faciat, sed prout ipsi fa-
ciendum monstratur. Quid autem hoc ostium & fenestra
ista significatis & mysterii habuerit, hoc capite di-
cemus.

§. I.

Ostium habuit arca unicum, idque, quod volebat
Deus, ex arcâ latere. Credibile prorsus, hoc
ostium non in arcâ imo, sed ab imo pedes septenos &
femis numerando, nempe uno ac dimidio pede altius
sentinâ ita collocatum ut catenis attrahi ac dimitti, sicut
pons versatilis, poterit; ita ut omnia animalia veluti
per pontem ascenderint. Eo modo ostium istud rectâ
ad tertiam & infimam contignationem pertingebat,
ita quidem, ut pecus omne ingressu primo in suas statim
mansuiculas & stabula deduci poterit. Putatur hoc
ostium quindecim pedes longum, septem aut octo la-
tum fuisse, foris claudi, intus aperiri ad instar fenestræ
potuisse.

Ita unica in arcam janua dabit ingressum. An unica

Tom. II.

tantum fuerit fenestra, incertum. Plurimorum opinio fuerit fe-
est, nec incelebris, plures fuisse. Cùm autem pagina di-
vina nullam ejus rei mentionem faciat, difficile est plu-
res unâ statuere. Hinc autem sciri poterit, Deum stru-
cturæ hujus fuisse architectum, quando se noscendum
exhibet è stylo suo. Omnes pæne artifices certis digno-
scuntur sui artificii notis. Sic architectos non difficulter
notis ex ipso ædificandi modo: iste operosus, hic gracili,
iste durabili structurâ; speciosè alius & ad pompam ædi-
ficat: ita pictores, iste leni penicillo, duriore alter, ille
volante pingit; hic è proportionem ac symmetriâ, alius
nosctur è coloribus; iste amœniores vultus, ille vestes,
& omnes earum plicas pingit felicius, suo quisque stylo
& pingendi modo animadvertitur: ita musici digno-
scuntur, iste solum spectat artificium, sed minùs probatur
auribus, iste canit templis graviter & accommodatè
verbis, hic suavitatem maximè sectatur; cantum alius
pingit, flexiones & ornamenta cromaticæ præcipuè qua-
rit, suis quisque modulis arguitur. Ita scribendi Latine
ac loquendi stylus diversissimus; hic laciniâ laxat, am-
pullatur verbis, & sesquipedales jaçtat voces; hic verò
non longos logos, sed orationem adstrictè factam in usu
habet: hic pictam amat & floridam dictionem; ille vul-
gari ac flaccidâ phrasi utitur, iste erigit sese & plebem
non sapit, tersam alius & castigatam Latinitatem æmu-
latur; quisque suo loquendi, scribendi, cantandi, pin-
gendi, ædificandi gaudet stylo.

Primus omnium architectus ingens initio, & pæne
dixerim, infinitum struxit ædificium. *Principio creavit
Deus calum & terram.* Ampia profectò domus. Amplitu-
dinem terræ difficulter capimus; immensitatem cæli
quomodo capiemus? Hic quaestio sit, quâ portâ cælum
ingressi sint Angeli, quâ nos? per amplissimam sanè, per
grande nihilam: *Terra autem erat inanis & vacua.* *Vnus ergo, ibid. v. 2.*
Sapientiâ testis, *introitus est omnium ad vitam, & similis exi-* *Sap. c. 7. v. 6.*
tus. Sed idem hic Architectus magni hujus ædificii ad-
umbrationem in homine delineavit; in ædificio hoc mo-
dico magni imagine fenestellâ duas, geminos locavit
oculos, sed unam dumtaxat januam, os seu linguam pon-
tem planè versatilem, modò submitrendum, modò ar-
trahendum, *Ex ipso ore procedit benedictio & maledictio.* *Ec-* *Lac. cap. 3.*
ce igitur hic stylus est Architecti summi, plerumque unam *vers. 10.*
tantummodò januam suis inserit ædificiis, imò in suam *Stylus ar-*
ipsum domum dūtaxat unum unicum patefecit ostium. *chitecti*
Christus aperitissimè, Ego sum ostium, inquit, nemo venit *summi in*
ad Patrem nisi per me. Hic stylus est hujus Architecti, ad *extruendis*
maxima ædificia unicum plerumque januam pandere, *ædificiis.*
ut tantò meliùs custodiatur domus, quantò pauciori *Joan. c. 10.*
bus clauditur ostiis. Multæ januæ vitis non paucis fa- *vers. 9. &*
vent, hac Mercurius, hac irumpit Venus, per alias alia *c. 14. v. 6.*
vitorum monstra subrepunt. Cùm igitur unum sit cor-
poris humani ostium, os seu lingua sollertissimè atten-
dendum, ne quis ingredientium aut egredientium fure-
tur & expilet domum.

An autem in arcâ plures unâ fuerint fenestræ, incer-
tum esse diximus. Non pauci opinantur, in tertâ con-
tignatione, in hominum & volucrum domicilio fuisse
plures minores, è vitro aut speculâri lapide, qui peri-
de ut cornu, teste Plinio, in lamellas tenues secari potest,
ita ut per illas lux, non item aqua potuerit penetrare. *Plin. lib. 36.*
Rabini Hebræorum è vocum origine somniarunt, *Nat. histor. cap. 22.*
grandiorem gemmam lychnitem, aut carbunculum illic
loci, ubi homines habitarent, positum, ut eâ saltem ra-
tione splendoris aliquid & luminis domicilium acci-
peret. Hoc certum, fenestram, quæ aperiri & claudi po-
tuerit in arcâ, patefactam. Alphonus Toftatus existi-
mat fuisse foramen, non pellucidum, sed toto eluvio-
nis tempore clausum. Joannes Buteo, qui complura hic
bene adumbravit, fuisse unam tantum fenestram judi-
cat, eamque pellucidam in hominum usus: lumine non
egebant pecudes, quarum contignatio pæne toto nata-

R 2

bat

bat aquis. Hanc fenestram Oleaster credit in summitate arcae locatam, & glum versus, quod per eam potuerit spectari. Sed numquid forsitan consultius fuisset aquarum incrementa & decremēta per fenestram prospicere, indēque tempeitivum ex arca egressum metiri? sed videtur Deus noluisse, ut cerneret Noëmus miserabilem hominum pecorisque interitum. Triste nimis spectaculum, cernere cum undis & morte luctantes, domos, oppida, civitates, provincias fluctibus sorberi. Mœrore acerbissimo Noëmum affecisset hoc genus spectaculi. Ergo, mi Noëme, satis tibi sit te servari. Quid vis videre, unde debeas dolere?

§. II.

In omnibus aduersis, moribus & doloribus in Deo fidendum. *Psal. 30. v. 1.*

Job cap. 13. vers. 15. Idem c. 14. vers. 14. Immutatio est felix transitus à luctu ad gaudia. Militia est mortalis hæc vita.

Ad Hebr. 6. v. 13.

Spe & patientia familia Noëmica pertulit omnia incommoda.

Sap. c. 1. v. 1.

Quinque causæ cur Deus voluit Noëmum torquentibus exponere. 1. Causa.

Psal. 87. v. 8 & 17. Psal. 68. v. 3.

Secunda:

Hic nobilissimum spei symbolum ingeritur. Quicumque nos eventus rerum turbent, quantumcumque aduersa se viat fortuna, unde quaque nos venti & feri maris, fluctus impugnent, mœrores & dolores certatim nos dividant, modo unica hæc fenestella non obstruatur: *In te, Domine speravi, non confundar in aeternum. Non semper & olim sic erit: non semper irascetur mare, nec æternum turbines & procellæ in nos incurrent, permittamus suum & mari & ventis imperium. Deus suorum pauperum non usquequaque obliviscetur: ad hoc loci, & temporis, & turbationis nos deduxit: educet demum ex his fluctibus. Hanc mihi fenestram spei confirmatissimæ nemo obstruxerit, per hanc & cælum, & cæli Dominum suspicio: Eriam si occiderit me, in ipso tamen sperabo. Cunctis diebus, quibus nunc milito, expecto, donec veniat immutatio mea. Immutationem Jobus appellat felicem à luctu transitum ad gaudia. Expecto in dies singulos, dum mori desinam, dum ad vitam immortalē deliciis affluentem perveniam. Expecto, dum per hanc spei fenestellam cælum eminus saluto. Militiam Jobus nominat hanc mortalem vitam, militiis & ærumnis plenam. Quid enim verò militem in prælia protrudit, nisi spes stipendii, spes victoriæ ac prædæ? alioqui certè labor & rigor militaris videri posset intolerabilis. Ita prorsus futuræ spes vitæ continuas hic quas patimur mortes supra modum mitigat. Beatus Paulus hanc nobis fenestram aperiens, Fortissimum, inquit, solarium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem. Itaque si modo fenestra hæc unica lucem in animum admittat, omnia toleratu facilia erunt. Videri quidem poterat Noëmica familia vita miserissima, cui non concessum aliud aspicere quàm cælum, & quidem iratum, spes tamen certa & constans patientia hæc pertulerunt omnia. Si quem mœror & pavor dejiciat, argumento id est, hanc ei fenestram esse obstruam, spem pæne omnem collapsam. In spem igitur erigatur mœstus, ut*

Cur verò Deus, obsecro, Noëmum tot ærumnis & angoribus voluit exponere? non defuissent tot alia subsidia, quibus servari potuissent. Ita sanè non defuissent, sed ne defuerunt causæ, ob quas optimus Deus Noëmum pati plurima, & unâ laborare ad præscriptum voluit. Sed quæ laborandi, eæ etiam tolerandi fuerunt causæ. Sed ex iis pauculas numeremus. 1. Si rerum omnium Conditor tanta sustinere, si tam gravia pati voluit, & quidem aded sine mensurâ ut ipsius vicem queratur Psaltes: *Omnes fluctus tuos induxisti super me. In me transferunt ira tua, & terrores tui conturbaverunt me. Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me.* Si tanta, inquam, passus Creator, quid reluctaris res creata, homuncio villis? caliculum, quem tibi propinat Dominus, exhauri. 2. Non est obsequium gratuitum, sed planè debitum, et si plurima, et si gravissima patiamur. Agnosce ac farere tot mille nominum obærate homò; decem millia talentorum debes, nec solu modo es; pelle igitur luas, quod non potes ære; subi carcerem, & aliquid in-

commodorum tolera, ut vel millefimam tuorum nominum partem expungas. Et scito nihil tam grave te passurum, quin tua debita petulanter contracta sine comparatione sint graviora: obolum reddis centum millibus Philippeorum. Nec enim unquam ære alieno exires, nisi tuus pro te Servator solveret patientiā inestimabili. Bernardus hæc expendens, *Agnosce, inquit, homo, quàm gravia sint vulnera, pro quibus necesse est Dominum Christum vulnerari.* Aded peccati malum impunitatem habere non potest, ut cælestis Pater quod condonavit servo, indicârit vel in Filio. 3. Qui triste quid patitur, quid discat, & Deo se subditum profiteri. Ad parendi studium maximè spectat, immisissâ à Domino calamitates non repugnanter pati. Cùm rusticis imponitur onerum vehendorum bajulandumque necessitas, velint nolint parendum est, hoc clientelæ opus recusare non possunt. Ita Deus nobiscum clementissimè agens, & variis nos miseriis exercens, Ut sciatis, inquit, *quia ego solus sum Dominus, & non est alius præter me.* Afflictio clientelæ opus est, omnes tangit, & nemi licet se subducere, patiendum est. Sic Isaac, sic Jacob, sic Moyses, & omnes qui placuerunt Deo, per multas tribulationes transferunt fideles. 4. Submissio ac Humilitati vel obtinendæ, vel augendæ jam obrentæ atteritur adverse. O quantos cetera indomitos redegerunt in ordinem ærumne! Antiochum Epiphanem videte: jam pæne sidera tangebant, rex suâ opinione invictissimus, maris fluctibus imperare, & montium molem in lance appendere sibi visus, ignem spirans in Judæos, minabatur superbissimè Hierosolymam in congeriem sepulchri à se redigendam & solo æquandam. Cùm verò curru excussus gravi corporis collisione affligeretur, cum eum dirus viscerum dolor torqueret, cum è putridis ejus membris ebullirent vermes defluente carne, mœror ingens animum laceraret, quàm modestus, quàm oris placidi, quàm submissus esse cœpit! Hic demum impius in seipsum descendere, superbie alas submittere, in suâ noitiam venire, Deum se longè potentiorē agnoscere. Jam denique piscator ictus sapit, jam sceleratus rex sanissimas voces erumpens, *Iustum est, inquit, subditum esse Deo, & mortalem non parva Deo sentire.* Jam & cælum pollicitationibus implet, & summam Hierosolymæ libertatem promittit, jam Judæos, quos inhumatos feris objicere decreverat, Atheniensibus æquales se facturum, sumptus sacrificiis è suo arario præstiturum; vasa sancta multiplicaturum, templum maximis donis ornaturum, imò super hæc omnia Judæos, & omnem locum peragando, Dei potentiam ubique prædicaturum amplissimè spondet. Quantus promissor è quanto tortore! Quomodo lupus migravit in oviculum, quomodo tigris in agnellum est mutata? Ita, mi Antioche, verbera & plagæ divinitus immisissæ, si non plene sapere, saltem modeste te loqui docuerunt. Est quoddam maximas agamus gratias calamitatibus, quæ submissiōnem ac modestiam, alioqui neglectissimam, amare ac colere docent salubri compendio. 5. Meritis cumulandis & augendæ gloriæ, rebus incommodis & asperis exercemur. Et beatus vir, qui sustulit tentationem, quoniam cùm probatus fuisset, accipiet coronam vitæ, quam repromissit Deus diligentibus se. Quem enim diligit Dominus, castigat, flagellat autem illum, quem recipit. Tobias viro ad omnem virtutem facto dicitur: *Quia acceptus eras Deo, necesse fuit ut tentatio probaret te.* Tobias ipse animo ad Deum erectissimo, *Hoc autem, inquit, pro certo habet omnis, qui te colit, quoddam vitæ ejus, si in probatione fuerit, coronabitur: si autem in tribulatione fuerit, liberabitur: & si in correptione fuerit, ad misericordiam tuam venire licebit.* Non enim delectari in perditionibus nostris: quia post tempestatem tranquillum facis, & post lacrymationem & fletum exultationem infundis. Quid denique res afflictas & turbidas horremus? Quomodo

per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. Sicut autem optimus Deus prescribit nobis mensuram laborandi, sic & patiendi. Quod affirmans Pfaltes, Ci- babis nos, inquit, pane lacrymarum, & porum dabis nobis in lacrymis, in mensura.

§. III.

Ed hic iterum ad arca janua & fenestram duplex documentum instillamus.

I. Spe gaude. Notum Tibulli carmen:

Spes etiam valida solatur compe de vinctum, Crura sonant ferro, sed canit inter opus.

Quis nostrum est, qui non suas ferat compedes? modò corpori, modò animo aegre est; jam liberi, jam servi, jam cognati, jam alii turbant; jam fama, jam facultates, & bona faciunt iacturam. Suis quisque compedibus vincitur, numquam deest quod cruciet. Sed erigamus animum, hortante Paulo, spe gaudentes, in tribulatione patientes.

O quoties aut ærumna, aut ærumnarum nuntii in merorem nos dant, & falsos oculorum imbres excutunt! Sinamus hos nimbos fluere, & interim spe gaudeamus; accedamus arca fenestram, & inde caelum suspiciamus, spe vita melioris & æternæ. Cum Jobo pro se quisque dicat: Expecto immutationem meam cunctis diebus, cunctis horis. Quotiescumque moror, aut tædium, aut animi languor & dejectione subrepat, ad arca fenestram properemus, spe gaudeamus, quoniam debet in spe, qui arat, arare.

II. Calum crebro suspice. Quam multa quotidie in oculos admittimus effectu vario: multa nocent, quædam docent, hæc contristant, illa exhilarant. Ex omnibus oculorum spectaculis, præstantius non est, quam caelum creberimè spectatum. Iter tutissimum eò habent oculi, quò Christus suis toties, & ingenuè & illacrymans præcessit. Nemo illac viam nobis obstruxerit. Omnia possideat, non possidet æthera moror. Quis non intimè voluptare gestiat, cum illum Dei sedem, Beatorum viti-darium & diætam aspiciat?

Cum circa Natales Domini ferias crescentem habemus diem, solamur nos, & de propinquantem vere gaudeamus. Hic multò magis gaudeamus: appropinquat verè æternum, quod nullus aut minus, hiems nulla excipiet. Inscriptum caelo: Qui vicerit, possidebit hæc. Brevis est lucta, audaciam & velimus vincere, jam nostra est victoria. Caelum est certaminis præmium, quam frequentissimè suspiciamus, & inter omnes fortunæ turbines durati, decumanas etiam tempestates superare, & vel pugnantibus ventis, navem ad portum, quem edixit Deus, appellere condiscamus. Nemo hic nisi volens naufragatur.

CAPUT X.

Pecoris & hominum in Arcam ingressus; Arca claustrum.

Dianæ templum Ephesi, opus planè admirandum, cui perficiendo Asia tota auxiliares manus & aurum commodavit, quatuor annis perfectum est. Quis historicorum memorat unam aliquam domum annis quinquaginta, non dicam centum, sæculari spatio, ædificatam? Arca, quam cæli Architectus dicta verat, majorem partem aviarij, pecori claudendo stabulum, pabulo servandò conditorium erat, & tamen centum annis in his receptaculis struendis laboratum est. Tandem laboris appetit finis, sed necdum ullus nequitia; nullum penitentia; vestigium; hodiernus dies mores sanctiores non videt quam hesternus, nec præsens annus, quam præteritus. Estur, potatur, luditur; nuptiæ, convivia, choreæ, luxus & luxuria, universa imò vitia felicissimos habent progressus. Omnium idem studium, nequitia insignitè operari.

Tom. II.

Vindicta igitur divina ulterius se continere non potuit. Maluisset quidem Deus ligneam domum illam non esse usui, & ædificationem eam frustra susceptam, sed nullus fuit, nec quidem iustus, qui oblatam gratiam non respueret. Decretum ergo divinum caelo missum Noëmo: Ingredere tu & omnis domus tua in arcam: te enim vidi justum coram me in generatione hac. Post hæc tamen omnia, septem in super dies divina bonitas sustinens expectare, Adhuc enim, ait, & post dies septem ego pluam super terram quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, & delebo omnem substantiam, quam feci, de superficie terre. Qui potuisset tandem Deus majorem patientiam & longanimitatem humanæ genti exhibere? & qui tandem humana gens potuisset Deo gratiorem injuriam inferre, quam nequitia tam contumaciter obstinat? Hic tria nobis sollertiùs expendenda. 1. Quomodo Deus denuo severas cum summâ benignitate minas intentarit. 2. Lulgubrem tam pecoris, quam hominum in arcam ingressum spectabimus. 3. Quomodo Deus Noënum cum familiâ in arca conclusit.

§. I.

Ab omni ævo in omne ævum semper verissimum illud Hebræi Pfaltes: Miserationes ejus super omnia opera ejus. Mirabilem profus se justitia Dei exhibet, longè mirabiliorem patientia Dei & misericordia; centum & viginti annos expectat respicientiam summâ longanimitate. Non vult Deus parire animam, sed retrahat cogitans, ne penitus pereat qui abiectus est. Ille quidem gladium & ignem, mortem & inferos manu claudit, & tamen dissimulat, connivet, parci, honorem suum atrocissimè violari permittit. Cunctatur, & moram adhibet; vindictam in annos decem, in annos quinquaginta, in centenos differt. Ita Noëni ævo centum viginti annis summè misericors & longanimis expectavit, nec desideravit aliud, quam penitentiam. Nemo vel pedem vel digitum movisset penitentia; agenda. Et tamen post tot annorum & olympiudum decursus, necdum impatiens Deus, necdum vi agere, & sceleratos interimere, imò novam supremi termini dilationem constituere, & ita promulgari jubet: Adhuc enim & post septem dies ego pluam super terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus.

Adhuc enim, adhuc unam do hebdomadam ad respiciendum: properate, penitentiam agite, ad finem festinat eplepsydra, vicinus est interitus, respicite. Frustra fuerunt hæc tenus admonitiones, minæ, conciones. Spectaculum arca jam consummata neminem movet. Pabulum animantibus, annonæ hominibus in annum arca illata neminem terret. Tot volucrum, tot quadrupedum confluxus nec vel unico quidem homini penitentiam persuadet. Fortassis ubi viderint omnes ordine animantes, sed & homines in arcam velut asylum ultimum se recipere, toto cogitabant animo. Jam denique seriò res agitur, respicamus; dies instant novissimi; res est jam ad extremum perducta. Nemo quidquam horum, quin imò alia omnia cogitabant; etiamnum ridebant & jocabantur: vitiorum dulcedinem nemo ejurabat, libidinis cænum nemini displicebat. Summe Deus, quam occæcati cupiditatibus & vitiiis, quam pervicaces & obdurati, quam refractarii & surdi! Num illi solitè imò omnes vitiiis asueti, hæc enim est peccati indoles, excæcare, in perniciem dare, ad omne vitium indurare. Ah quam incredibilem patientia Dei & longanimitas! Verè miserationes ejus super omnia opera ejus. Post centum viginti annos etiamnum moras interponens, supplicia jam pridem infligenda extrahens, Adhuc enim, inquit, adhuc, adhuc. Post longissimum hoc temporis spatium, jam elapsum, cor paternum à pœnis expectendis adhuc sese continet: ægerimè adducitur, ut quos condidit, perdat, Misericordia infinita, dum potest, plagas

R r 3

arce

Inde vindicta secuta est.

Gen. cap. 7. vers. 1.

Ibid. v. 4.

Tria hic expenduntur.

1. Quomodo Deus denuo severas cum summâ benignitate minas intentarit. 2. Quomodo Deus denuo severas cum summâ benignitate minas intentarit. 3. Quomodo Deus denuo severas cum summâ benignitate minas intentarit.

Universitätsbibliothek Paderborn

arceat à reis, speratque etiam de desperatissimis. Sed an-
numiùm festinatæ pœnæ post tot annos? Sed obsecro,
ait misericordia, septem adhuc dies, unam adhuc heb-
domadem ad respiscendum impetrem, fortassis enim
ad Deum revertentur.

Tam leni & placido animo Deus in hostes suos, in
luxoriosos, in superbos, in alios vitiosos est, ut eos lon-
ganimitate mitissimâ expectet, vindictam usque & ul-
que differat, & solam quarat pœnitentiã. Sed termi-
nam Deus non omnibus ponit æqualem. Huic annum
unum, huic septem, huic viginti, plures aliis indulget an-
nos: illi aliquot dies, isti horas pauculas indulget. Cur
illi tam multum, isti tam parum spatii concedat, solus
novit iustissimus Deus, cuius iudicia falli non possunt.
Moram oppido brevem constituit, opulento illi, qui
frugibus inferendis cogitaret ampliare horrea, & vitam
consecrare voluptatibus. Dixit autem illi Deus: Stulte, hæc
nocte animam tuam repetunt à te, que autem parasti, cuius
erunt? Habuit miser horas pauculas, qui multos sibi pro-
mittebat annos. At illis Noëmi ævo tam obstinatis, tam
perditis spatium temporis prælongum mitissimus Deus
concessit, eo tamen nec unus quidem unicus bono suo
voluit uti, ita omnes libidinis & vitiorum furor occupa-
runt. In eam rem Chrysoctomus, Vidisti, ait, ingratiitudi-
nis excellentiam? vidisti stupidas & doloris sensu carentes ani-
mas? Neque pene timor, neque longanimitatis tempus arcuit
illos à malis operibus: sed semel in præceptis dejecti, & oculo men-
tis excæcati, à malâ concupiscentiâ, quasi ab ebrietate quadam
demersi, redire ultra noluerunt: quemadmodum & Sapiens di-
cit: Impius cum in profundum ceciderit malorum, con-
temnit. Grave enim, grave est, dilecti, capi laqueis diaboli.
Anima enim postea, quasi in retibus comprehensa trahitur: &
sicut sus in luti volutabro oblectatur, sic & ista à malâ con-
suetudine obruta, ne sentit quidem peccatorum factorem. Ideo
opus est, ut sobrii & vigiles simus, ne ab initio diabolo ingressum
concedamus, ut ne, dum obtenebrata fuerit nostra ratio, & ex-
cacata mentis perspicacia, faciat quasi privatas huius solis lu-
mine, ne valeas in radios solis iustitia contueri, & ita in præ-
ceptis feraris: id quod & illis accidit. Si in tenebras has deve-
niamus, frustra clamatur: Adhuc enim, adhuc. Nec homi-
nes nec Angeli hanc perversitatem expugnaverint. Hoc
primum.

§. II.

Alterum. Quando igitur patientia Dei & longa-
nimitas adhibitis tot remediis ne tantillum quid-
dem profecit, Noëmus iussu divino eruditus, supplica-
tionem & pompam admirabilem in arcam instituit. Si-
quidem ingressus est Noë, & filii ejus, uxor ejus, & uxores fi-
liorum ejus cum eo in arcam propter aquas diluvii, eratque sex-
centorum annorum Noë. Pectus omne in huius supplica-
tionis ordinem compositum, arcam, grandem hanc li-
planthecam, subit. Hanc pecoris supplicationem pub-
licam facer historicus describens, De animalibus quo-
que mundis, inquit, & immundis, & de volucris, & ex omni
quod movetur super terram, duo & duo ingressu sunt ad Noë
in arcam, masculus & femina, sicut præceperat Dominus Noë.
Instituerat autem Deus non per Noëm, sed per An-
gelos venationem grandem & admirabilem, qua cicu-
res & feras, agrestes & domesticas bestias coëgit. Ita
omnis generis animales obediens ad arcam conflu-
xerunt: leones, ursi, tigrides, bardi, similesque fera, velut
agnelli & oviculæ suam pastorem Noëm sunt secu-
tæ. Adamus protoplastus hoc dominium in feras perdi-
dit, Noëmi, Danieles, alii singularis sanctimonie viri
recuperarunt, & sub imperium immanes belluas rede-
gerunt. Ita Noëmus omnes feras veluti parvas oviculas
in unicum collegit stabulum.

Non omitterendum, quod Jacobus Edessenus, Ephre-
mi sanctissimi viri magister, memorat. Noëmus, eodem
Edesseno teste, Adami protoplasti ossa religiose in ar-

Luc. cap. 12.
vers. 20.

Chrysoct.
hom. 22. cir-
ca med. mih.
pag. 137.

Prov. c. 18.
vers. 3.

2. Lugubris
tam peco-
rum quam
hominum
in arcam
ingressus.
Gen. cap. 7.
v. 7. & 6.

Ibid. v. 8.
& 9.

Adami
protoplasti
ossa in ar-
cam illata.

cam intulit, eaque diluvio finito ita filiis distribuit, ut
Semo natu maximo calvam, & cum eâ Judæam, to-
tamque Palestinam tradiderit. Tanta scilicet præcis Pa-
tribus cura sepultura fuit ob immortalitatem animi ce-
lebrandam. Hinc multi Adæ calvam in monte Golgo-
thæ defossam, & Christi Sanguine rigatam asserunt.
Vult Deus memoriam mortis inter suos propagari. Et
eo quidem tempore peropportunum erat, mortem
commeditari, cum moriendum esset omnibus, exceptis
solis octo hominibus, quorum septem gratias egerint
Noëmo, & suam illi salutem in acceptis retulerint.
Quemadmodum in naufragii periculo Angelus dixit
Paulo: Ecce donavit tibi Deus omnes, qui navigant tecum.
Erant homines ducenti septuaginta sex. Ita pauculi illi
Noëmo velut donati, quod voces illæ satis indicant: In-
gredere tu, & omnis domus tua, te enim vidi iustum coram me.
Noëmo nequitiam pares ceteri, quamvis non aequè
cum pereuntibus improbi. Nec dubitem ego, quin
in arcam receptus quoque fuisset, si alius ullus bonæ
mentis reperiri potuisset. Hinc Chrysoctomus ingerens
professus, Melior, inquit, est unus faciens voluntatem Dei,
quam decem millia prævaricatorum.

† Tertull. lib. 2. adversus Marcionem post med. mih. pag. 1060.
Golgotha locus est, capiti calvaria quondam,
Lingua paterna prior sic illum nomine dixit:
Hic medium terra est, hic est victoria signum.
Os magnum hic veteres nostri docuere repletum,
Hic hominem primum suscepimus esse sepulum,
Hic patitur Christus, pio Sanguine terra madefcit,
Pulvis Adæ ut possit veteris cum Sanguine Christi
Commixtus, stillantis aque virtute levare.
Vide etiam Cyprianum tract. de Resurrect. Christi, cum an-
tat. Jacobi Pamelii.

§. III.

Tertio loco quod hic expendendum venit, est oc-
clusa arca. Et incluserit eum Dominus desoris. Jam actum
est, pereundum est omnibus, quicumque arca recepti
non sunt. Quisquis perit, seipsum exclusit, sibi ipse cul-
pam impingat. Noëmus cum suis timens, ingressus est
arcam, & clausa est janua. Incluserit eum Dominus. Noëmus
quidem attrahere potuit januam, sed eam divino iussu
Angelus bitumine oblevit, ne quid aquæ penetraret.
Ita Angelus victorem egit, & arcæ ostium pice feru-
minavit. Angeli nihil non promptè agunt in nostrum
bonum; Noëmus decretum de diluvio, arcâ, ingressu,
ab Angelo secum loquente accepit. Feræ ad arcam con-
gregatæ sunt non solâ Noëmi industriâ, nec enim orbem
peragravit, ut ferarum cogeret senatum (immensi
res laboris fuisset) Angeli eas ut pastores gregem con-
gregarunt.

Quod verò paginæ divinæ dicant, Incluserit eum Do-
minus desoris, id insigniter demonstrant, quâ Deus curâ in
Noëm fuerit, ne quid ei contingeret mali. Chaldaeus
paraphrastes, Protexit eum Dominus, inquit, verbo
suo. Chrysoctomus rem paucis dixit: Præbuit se januam
Deus. Quis hic non obstupescat, & res creatas omnes
ad Conditoris laudes non impellat? Enimverò dicite,
quid commoverit Deum Noëmo centum & viginti
annorum assiduos labores injungere, sibi januam tan-
tum oberandam reservare, cum opus integrum tam fa-
cile fuisset per Angelos conficere, atque ostium unum
claudere? Sed in promptu causa est. Poterat Noëmus
ædificare arcam, etsi plurimum temporis labor hic ab-
sumpserit, non potuit fortis oberare januam. Hinc pro-
num est perspicere, quem morem teneat Deus. Solus
ipse facit, quod facere non possunt homines. Arcam
Noëmo fabricandam mandarat, sibi alia, quæ Noëmi
vires excellenter, reservabat. Atque hoc peculiariter
conferribi voluit, ut ejus bonitas, providentia, æquilli-
ma voluntas constaret omnibus. Hoc nimirum exigit
Deus, ut, quod possumus, faciamus. Fac ergo, quod po-
tes;

res, studiosissime omnia diligentissimeque cura; pro viribus labora; cetera securus ac hilaris Deo committit; suo muneri providentissimus Pater non deerit.

Noënum autem janua obsecrat ideo sic inclusit, ut ab aquarum irruptione cunctisque periculis tutus ageret; ita cimelia claudimus & custodimus dactylotheca, quem subinde annulo sigillari firmamus. Prius autem eripit iustus Dominus, quam perdat impios; prius subducit Lothum, quam inflammet Sodomam; prius oves a dextris statuit, quam hædos ad sinistram rejiciat. Deinde inclusit Noënum Dominus, ne angustias percontium cerneret, ne lamentantium voces audiret. Sunt enim boni in miserationem pronissimi, ideo & orant pro improbis, uti Abraham pro Sodomitis, Prophetæ pro Judæis. Ne igitur Noënum spectaculo tam horribili turbaretur, & cohorteretur rei novitate, inclusit eum Dominus. Verè, jam clausa est janua. Jam actum est, jam omnibus pereundum est, effugium vicinissimæ mortis nullum est. Credibile propterea jam aliquos fluctibus abreptos jamjam faucibus aquæ strangulandis ultimùm vociferatos, O Noë, Noë, si tecum sum! Votum bonum, sed nimis serum; ad finem ventum est: periculis, occiditis, auxilium nullum est, nec esse potest, spes omnis decollocavit. Jam clausa est janua; centum & viginti annis dies & noctes patebat omnibus hoc asylum, & ad ingressum invitabat. Nemo erat, qui vellet ingredi. Nunc posse negatum est; moriendum, pereundum est. Hic iterum duplex pro more documentum suggerimus.

§. IV.

Oblatam Dei gratiam amplectere. Gratia humana metus aliquid inest, ne beneficium sit viscatum; divina nil habere potest periculi, nil mali, Dei gratia purum purissimum aurum, cujus vel minima pars pretiosior est omni favore humano, & montibus aureis. Nec occasione multum dissimilis est divina gratia: tempori vult admitti, sapius rejecta tandem se subducit, desertique refractarios. *Ierusalem, Ierusalem, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluit. Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.* Oblatam gratiam ne respue, alioqui ea sibi alas parat, & avolat. Impius Esau gratia divina toties rejecta, non invenit penitentis locum, quamquam cum lacrymis inquisisset eam. *Scelestus Antiochus orabat Dominum, a quo non esset misericordiam consecutus. Oblatam igitur a Deo gratiam obvis ulnis amplectere, ne legeas non redituram, quam presentem contemnebas.*

II. De i minas expavesce. Minatur Deus totis Bibliis. Apertissime Christus, *Dico vobis, inquit, nisi penitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. Sicut illi decem & octo, super quos cecidit turris in Siloë, & occidit eos.* Equid horrendum magis illo Judicis decreto, quod centies, quod sexcenties, quod millies jam occentatur: *Discedite a me maledicti in ignem æternum; qui paratus est diabolo & angelis ejus. Et ibunt hi in supplicium æternum.* Hæ minæ plurimis sunt uti tempestas mitissima, quæ solum tonat, non fulminat; aut sicut ætibus noctibus sola crebrius reperuntur fulgetra, nullum tonitru auditur; nemo terretur, nemo iratum cælum perhorrescit, omnes cæli clementiam interpretantur. Ita Christus fulgetrum misit per orbem: *Ibunt hi in supplicium æternum.* Sicut fulgur exiit ab Oriente, & patet usque in Occidentem, ita hæ minæ utramque mundi plagam penetrarunt. Sed nos has minas interpretatione benignissimâ explicantes, Dominum bonum dicimus, & mitem habemus, qui nos cupiat sanctos, & Pergamus ut cœpimus. Hæ nostræ sunt nœniæ, dum diluvium opprimat contumaces. Ita Paulus tonans, & proximum fulmen nuntians, *Manifesta sunt, inquit, opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, inimicitia, contentiones, ira, rixæ, emulationes,*

diffensiones, invidia, ebrietates, comestiones, & his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam quæ talia agunt, regnum Dei non possidebunt. Hæc vociferatur Paulus, sed quam pauci sunt, qui monita vociferantis audiunt! ita & invidia, temulentia & luxuria pestumant orbem. Quidquid cæcites mimentur, nos vitiis indulgemus.

Quemadmodum ævo Noëmi passim irrisorum voces jactabantur: *Es lenem meticulousum, ne ruat cælum meruit.* Et quando tandem lignea hæc moles ultimam spectabit manum? Quibus denique fatuum silicernium ædem hanc vacuam locabit? Quis lignei hujus ædificii finis? Finem hunc, o nequissimi, jam spectate: ingressus Noëcum familiâ suâ, & inclusit eum Dominus, & clausa est janua; omnibus aliis occupandum in aquis. Viceni vobis anni iterum iterumque ac sexies viceni ad respiciendum dati sunt, demum clausa est janua. Unam adhuc hebdomadem expectate, & Noënum inclamabit: *Aperi nobis, aperi, aperi!* clausa est janua: *perite, interite miseri: fera est in fundo potentia.* Verissimè Augustinus dixit: *Non facile invenimus in adversitate præfida, quæ non fuerint in pace quæsitæ.* Ægyptius tyrannus Pharao Hebræam gentem cum exercitu infecutus eadem sibi viâ promittebat transitum. At ubi jam mediis clauderetur fluctibus, clamabatur undique, *Eugiamus Israël, Dominus enim pugnat pro eis contra nos.* O seros nimium clamores! Hebræum sanguinem sitiistis, jam pelagus totum bibite: in mediis undis sublata est omnis deliberatio. In oculis est interitus, jam clausa est janua. Ad rem opportunè Gregorius, *Regni janua, inquit, lugentibus claudetur, quæ quotidie penitentibus aperitur.*

Nimis serum est tunc vivere incipere, cum est desinendum. Hos Annæus Seneca irridens, *Quidam, inquit, vivere tunc incipiunt, cum desinendum est. Si hoc judicas mirum, adjiciam quod magis admireris: quidam ante vivere desecerunt, quam inciperent. Vivere totâ vitâ discendum est, quod magis foras miraberis, totâ vitâ discendum est mori.* Nunc arcæ janua diebus & horis, & momentis singulis patet. Gratia Dei & misericordia nemini non obvia, venia noxarum vel gemitu impetranda. Jubilæum offeratur omnibus paratissimum. Veniet dies, aderit hora, cum clauderetur janua. Agamus quod agendum.

CAPVT XI.

Quæ animantes Arcam ingressæ, quale mundarum & immundarum sit discrimen.

Questionem injiciens beatus Paulus, *Numquid, ait, de bobus cura est Deo? Hæc sanè questio non eò spectat, perinde ac si Deus pecudes, oves, arietes, boves penitus non curet, sed quia Paulus unam aliquam e Deuteronomii legibus sibi sumplerat explicandam, affirmat, principem curam Numinis in eâ legē non de fuisse de bobus.* Profectò nostræ nos religiones docent, pecudes divinâ curâ non excludi. Qui enim immensâ providentiâ passerulus etiam alimoniam designat, qui corvorum pullis vitam non negat, qui universis animalibus suum submitit pabulum, hic idem providentissimus Pater sollicitus fuit, ut omnium animantium genus & propago ad cunjuvis indolem accommodatè conservaretur. Nec enim eis locum tantum constituit in arcâ, *Manstunculas, inquit, in eâ facies; sed etiam suum cuique pabulum destinavit, quod Noëmus comparavit in annuam pabulationem.* Eadem sollicitudine atque accurate jussit quot animalium mundorum, quot immundorum in arcam recipienda: nec enim tantum quadrupedia gradientia, sed & reptantia, sed & omne volucrum genus in arcâ diverfari & Noëmo voluit consuecere, ut nec minimæ quidem aviculæ progenies interiret. Sic enim edixerat Deus: *Ex cunctis animantibus universæ carnis bina induces in arcam, ut vivant tecum.*

R 4

Etunc

Cur Deus Noënum inclusit?

Duplex documentum.

Oblatam Dei gratiam amplectere.

Matth. 23. 37. & 38.

Ad Hebr. 11. v. 17. 2. Machab. 6. v. 13.

1. Dei minas expavesce.

Matth. 23. 37. & 38.

Fulgetrū Christi, ibunt hi in supplicium æternum.

Gal. cap. 5. vers. 19. & seq.

Irrisorum Noëmi voces.

Exod. 6. 14. O vers. 25.

Gregor. hom. 12. in Evang.

Sen. ep. 23. sine, & de brevitate vite. ep. 7. Quis s. deservit?

1. Cor. cap. 9. vers. 9.

Pecudes divinâ curâ non excluduntur. Psal. 103. & Psal. 146.

Gen. cap. 6. vers. 19.

Ibid. cap. 7. vers. 8.

Etum ordine: nam ex omni, quod movetur super terram, duo & duo ingressa sunt ad Noë in arcam.

Si ergo acanthis & troglodytes, si serpentes & viperæ Deo curæ sunt, multo magis boves ceteraque animalia erunt. Hoc igitur jam explicandum, quæ animalia, & quot in arcam ingressa, unde mundorum & immundorum discrimen; quomodo in arcâ sunt nutrita.

§. I.

Gen. cap. 6. vers. 19.

Noëmo sæpius ab Angelo imperatum est de omnigeno pecore cogendo: Ex cunctis animalibus universæ carnis bina induces in arcam, ut vivant tecum. Ex-

Ibid. v. 20.

versus hoc præceptum: De volucribus juxta genus suum, & de jumentis in genere suo, & ex omni reptili terræ secundum genus suum, bina de omnibus ingredientur tecum, ut possint vivere.

Ibid. cap. 7. vers. 2. & 3.

Terrium decretum longè luculentissimum: Ex omnibus animalibus mundis tolles septena & septena, masculum & feminam. De animalibus verò immundis duo & duo, masculum & feminam. Sed & de volatilibus cali septena, masculum & feminam. Decretum quartum: Tolles tecum ex omnibus avibus, quæ mandî possunt, & comportabis apud te, & erunt tibi tamquam illis in escam. Admirabilis providentia Dei, verè de bobus cura est Deo, qui curæ sibi habet etiam passerulorum vitam, quam aviculis illis providentissimè conservat.

Gen. cap. 6. vers. 21.

Omnia igitur animalia in arcam deducta sunt, quorum quinque omnino classes faciendæ. Prima volucrum, ab aquilâ, struthione, olore, ceterisque usque ad regulum ordiendo, Altera reptilium & serpentium. Tertia quadrupedum carnivororum. Quarta grandium aliorum quæ carnibus non aluntur. Quinta minorum, quæ pariter non vescuntur carnibus. Arias Montanus numerat animalium terrestrium familias centum quinquaginta, serpentibus & reptentibus exceptis, quorum viginti quinque species esse creduntur. Ita animalium paria centum septuaginta quinque, unversè trecenta quinquaginta animalia, avibus exceptis, in arcam ingressa. Apud Gesnerum & Aldrovandum species avium centum quinquaginta numerantur. Hic aliquorum Arithmetica nimium liberalis: quâ in re signifer Origenes, qui illud, Ex omnibus mundis tolles septena & septena, de immundis verò duo & duo, ita interpretatur: Ex animalibus mundis omnibus quatuordecim, ex immundis quatuor, è volatiliis singulis etiam speciebus pariter quatuordecim. Cum ergo volucrum species sint centum quinquaginta, & è quavis septem in arcam fuerint immittenda, nongentas aves dicemus in arcam convolasse. Numerus sanè prodigiosus, & animalium nimia turba.

5. Classes animalium in arcam deductorum.

Quor animalia erant in arcam ingressa.

Opinio Originis.

Josephi, Ambrosii, Chrysolto- mi, & aliorum.

Gen. cap. 1. vers. 31.

Opinio Originis: Origene rectius senserunt Josephus, Ambrosius, Chrysolomus, alii, qui asserunt, jussu Dei è mundis animalibus non nisi septem, ex immundis dumtaxat duo, ex avibus earumque quavis specie septem solam in arcam receptas. Quod Deus eo fecit consilio, ut par unum propagationi, alterum sacrificio, tertium usui & esui servaret. Perinde ac si præcepisset: Pars una mihi, altera pars hominibus, ipsi denique bestiis ad propagandas species pars tertia conservetur. Septimum autem ideo jussit diluvio subduci, quia sciverat à Noëmo ad cataclysmi finem sacrificandum è mundis omnibus unum: ne ergo tria illa paria dividerentur, aut animalium propagatio impediretur, providentissimè septimum quoque jussit seligi, & in publiciam domum illam induci.

Sed unde mundorum & immodorum discrimen, præsertim Decalogi tabulis nondum constitutis? Et numquid Deus omnia à se condita probavit? Nam vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Unde igitur hæc animalium immundities, & unde illam scire potuit Noëmus? Hanc quæstionem Romanus Pontifex Hieronymo posuit. Ad eam respondit Hieronymus, eâ de

re Tertullianum copiosè agere libro singulari, quem tamen temporum injuria vivere non permisit. Nobis verosimillimum videtur, ea quæ Moyses lege sanxit, usû piorum hominum pridem invaluisse, idque ab orbis incurvabilis. Ejuscemodi sunt. Aras struere, sanguine & suffocato abstinere, vovere decimas & offerre. Ita differentia mundorum & immundorum animalium non quæ est, sed quæ sacrificio facta, & hanc dicit Noëmus à suis majoribus. Hinc accuratior ille lectus animalium earum, quas Deus ab arâ rejiceret, idque abdito Dei instinctu & majorum usû. Porro animalium mundas lex eas pronuntiabat, quæ ruminarent & dividerent unguam. Plura verò mundorum animalium in arcam convenire voluit Deus eam etiam ob causam, ut plura essent utilia homini quàm noxia, siquidem post orbis eluviem omne genus animalium permissum est mensæ in cibum. Id autem clarè præmonstravit Deus, cupere se plures esse mundos in Ecclesiâ futurâ, quàm immundos. Non enim vocavit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem. Hæc est enim voluntas Dei, sanctificatio nostra: Sicut elegit nos in Christo ante mundum, ad puram constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in charitate.

§. II.

Sed quæserit non nemo. Cur Deus hanc mundorum & immundarum animalium differentiam non etiam in avibus designat? Numinis voces sunt. Sed & de volatilibus cali septena & septena. Mysteriorum aliquid hic latet, quod aperiendum. Quos rerum blandimenta, quos voluptatum illecebræ, quos cupiditates effrenatæ, quos libidines in omni intemperantiâ effusæ etiamnum detinent, immundi sine alis, sine castis desideriis, peccudes sunt ad pabulum nata, qui verò mentem ad divina erigunt, quorum conversatio in cælis est, hi volucrum sumillimi, hi mundi & Deo conjuncti sunt.

Ab arcâ verò duplex animalium genus exclusum est. Primum, è putredine nasci solitum, uti mures, glires, scarabæi, vermes, fordidaeque similes bestiolæ. Aliorum nec avicula quidem, nec sciurulus desideratur. Alterum, pisces & omnes animantes, quæ in aquis degunt. His diluvium non nocuit, neque enim in eadem domo cum homine deprehensæ sunt. Fit in urbibus nonnumquam ut Magistratus civicus in domum mali criminis suspectam excubitores immittat, qui fontes, infontes in illis ædibus deprehensos abducant, iis autem qui extra eas ædes sunt, vis nulla inferitur: ita hic factum in orbis eluvie, universa animalia in eadem quasi domo cum flagitiosis hominibus deprehensa, in eandem supplicii locietatem tracta sunt. Quod aperte minatus Deus, Delebo, inquit, universam substantiam, quam feci, de superficie terræ. Pisces igitur ceteris animalibus nequitiam hominis minus juverunt: putat enim Tostatus, usum piscationis & navigationis nondum viguisse.

Quod animalantium pabulationem attinet, Noëmus tam pro illis omnibus, quàm pro domo suâ comportavit alimoniam. Ita Deus jussit: Tolles igitur tecum ex omnibus avibus quæ mandî possunt, & comportabis apud te, & erunt tibi tamquam illis in escam. Quid autem pabuli cuiusvis bestię conveniret, Noëmus partim experientiâ, jam sexcentorum annorum vir, partim indicis & præfatione divinâ facile nôsse potuit. Sed numquid Deus has & pecoris & hominum familias absque alimentis servare, quemadmodum in locis desertis Christum, aut numquid Angelus vel unicus satis com meatibus omnibus convehere potuisset? Utique non desierunt Deo modi plurimi ad inquietos arcam pascendos, sed, quod sæpius inculcandum, vult Deus, ut pro viribus laboret homo, & quidquid facere potest, faciat, cetera sibi faciendâ committat. Quare igitur congelitus pabuli vires humanas non excessit, quamvis operosissimus fuerit, Noëmi

Noëmi tamen industria demandatus est. Hinc & sufficiens in annum annona, & dulcis aqua in arcam fuit convehenda.

Num verò carnivoris belluis, quarum triginta quinque species numerantur, inter quas leones, pardi, dracones, pantheræ, crocodili, tigrides, lupi, num his, inquam, satis carni in pastus annuos parârit, non immeritò addubitat Augustinus. In eam denique sententiam potiùs concedit, ut credat carnivoras etiam bestias communi ceterarum pabulo contentas vitârâsse, idque Numinis peculiari placito, præsertim cum carniùm penuria castaneis & ficibus potuerit sarciri. Fames totorum magister crudas fabas mirificè condit, fami panis avenaceus, mucidus, fufuraceus, supra primarium, siliginèum, dominicum sapit. Fames edulium omne aromate gratissimo perspergit. Quemadmodum verò tam multigenas animantes non sine prodigio coactas, ita non sine miraculo pastas, dicendum.

Sed fingamus, quod aliqui contendunt, animalia carnivora non nisi carnibus nutrita, ubi demum locus tot ovibus, & aliis pecudibus in lanienam servandis? ubi macellum in arcâ, ubi quotidie tantum pecoris mactaretur, & per stabula dispensaretur. Sed ponamus carnivora omnia in singulos dies non plus fuisse absumptura, quàm ferè soleant centum lupi. Non malè congruet alterius ad alteram proportio. Atqui cuius lupi in dies singulos octava pars ovis minimum assignanda in quotidiana cibaria. Quâ quidem ratione dies singuli oves duodecim & dimidiam, trecenti sexaginta quinque dies, seu annus, quatuor millia sexaginta duas oves & dimidiam exigent. Num verò in arcâ centum illa septuaginta quinque paria animantium tantum spatii reliquerunt ad tantos greges alendos in aliorum saginam? Non ignobilis scriptor conceptis verbis, Non omitam, inquit, consideratè notare bubulas & ovillas carnes ad elum hominum salitas, ut mos est navigantibus, in arcam illatas. Quo quidem Deus singulariter significare voluit humanam carnem luxuriis corruptissimam, deinceps pudicitia ut sale sicandam. Proba omnino explicatio, si tamen verum sit, quod esse verum ponit, animalium carnes ante diluvium comestitas, quod agrè, putem, è sacris paginis demonstrabitur. Sed hinc pensum damus, & geminum, uti cepimus, documentum necitimus.

§. III.

DEi providentiam venerare. Bonus Deus pater sollicitus, & amans rerum quas condidit, quàm providentissimè curavit, ut omnes animalium, tam gradientium, quàm volantium atque repentium species conservarentur; unâ suum cuique pabulum, suum cuique locum, suas omnibus mansuetas destinavit. Verè Deo cura est de bobus: neque de his solum, sed & de aviculâ minimâ, de vermiculo vilissimo. Quod Christus assidue cogitandum luculentè docens, Respicite, inquit, volatilia cali, Pater vester caelestis pascit illa. Nône duo passeress asservantur, & unus ex illis non caderet in terram sine Patre vestro? nolite ergo timere multis passeribus meliores estis vos. Idem & aliorum calamo ingeminans, Nône quinque passeress, inquit, vaneunt dipondio, & unus ex illis non est in oblivione coram Deo? Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt. Si aviculas & pecus tam amanter suâ curâ complectitur Deus, quomodo vivam effigiem suam habebit tam neglectim? Custodit Dominus omnia ossa eorum, unum ex his non conteretur. Idem Dominus eadem curâ, & defendit ossa suorum, & auget ossium medullas: si medullas & ossa, ergo & carnes quæ ossa vestiunt. Multa tribulationes justorum, & de omnibus his liberabit eos Dominus. Qui penuriam rerum patitur, cum curâ & diligentia expendat, Deum non tantum promum condum, sed & medicum agere. Et quidem promus condus est

liberalissimus, qui alimoniam omnium viventium in manibus habet, & partitur eam amantissimè, sed & medicus est, qui multis cibum imminuit, quibus inedia judicat salubriorem. Indigentia corporis multis est occasio salutis. Novit peritissimus iste medicus, quid pharmacorum cuique conveniat: hunc frigidis, illum calidis, acidis alium & austeris, istum medicatur amaris; temperiem uniuscujusque exactissimè perspectam habet. Tu tantum arti & providentiæ nujus medici fide, teque illi quàm integerrimè committe: valetudo tua in manu illius est.

II. Curam domesticorum gere. Noënum, oro, sapius consideremus, qui non tantum pro se ac suis, sed pro animantibus cunctis, quidquid ad victum est, studiosissimè comportavit, sollicitudine summâ distribuit; familiam sanè grandem duxit, multas centurias Conviciorum suâ mensâ aluit. Tam cuniculo & sciuro, quàm urso & elephanto conveniens pabulum dedit, suum omnibus cibum potumque subministravit, omnium domicilia cum suis purgavit; nulla bestiola, nulla est neglecta; in omnes tam feras quàm homines sollicitus hic paterfamilias curam dispensavit, domesticos omnes amantissimè complexus. Si quis suorum & maxime domesticorum curam non habet, fidem negat, & est infideli deterior. Domesticorum corpus solum curate, modica nimum & exilis cura est; animus etiam curandus est.

Cibum & vestem domesticis præbes, ubi animi, partis nobilissimæ, cura est? Familiam igitur ad templa mitte, rem divinam audiant, conciones frequentent, disciplinam Christianam, & pudicos mores condiscant. Queruntur non rarò patres ac matres familias de famulorum & ancillarum corruptis moribus, sed ipsi, qui familiam ducunt, in culpâ sunt, qui suos ad templa, ad expiandam conscientiam, ad obeunda sacra rarissimè mittunt. Sunt famuli & ancillæ, quæ totis annis conciones nullas audiunt, nihil eruditionis sacræ è suggestu accipiant, ut jumenta clitellaria operibus portandis nata vivant. Subinde herus & hera sævum stomachantur, & fures domesticos accusant. Pace vestrâ dixerim, ô domine, & ô bona domina, vos ipsi fures, quos facitis, fovetis, alimoniam parcissimam, sæpe sordidam, fetentem, verminosam oggeritis, salarium præberis tenuissimum vix calceis præstinandis sufficiens; honestè nihilominus vestitos cupitis. Quæ crumena vestem suppeditabit? Ita non doceris tantum furari, sed pæne cogitis. Et quomodo fidos vobis speratis, qui quàm fidi sint Deo, penitus non curatis? Animus domesticorum ante omnia curandus, doctrinâ Christianâ, præceptionibus optimis imbuendus. Eò Dominici festique dies ad templa vocant; mores in domibus exhibendos, in templis discant. Doceantur obedire, non oritari, non mentiri, nâ non furari, non impudica, non lasciva loqui, opportunis horis precari. Hæc illis domi forisque inculcanda, monitis & exemplis urgendi. Quàm malè sibi consulunt, qui nec monitis nec exemplis domesticos formant, qui ingentem convitiatorum & maledictorum notenclaturam semper in promptu habent, nec ferè quidquam sine convitiis & appellationibus probrosis imperant. O nullam domesticorum curam! ô gubernationem pessimam! Hebræus Sapiens, Novit justus, ait, jumentorum suorum animas; viscera autem impiorum crudelia: amoris ac miserationis adeo pleni sunt probi, ut nec in ipsas quidem pecudes, nedum in homines sibi commissos sæviant. Viscera autem impiorum crudelia: & licet quandoque benigniùs videantur aliquid dare, dum tamen cunctantur, dum opprobrant, dum comunt & jactant sua, cruciant. Quod Seneca jure ut vitiosum reprehendens, Plerique, ait, beneficia asperitate verborum & supercilio in odium adducunt, eo sermone, eâ superbiâ usi, ut impetrâsse pœniteat. Curam ergo domesticorum gere; sed ut congruè curas corpus, priùs cura animum.

medicus omnium viventium.

Curam domesticorum gere.

1. Tim. c. 5; domesticorum curam non habet, fidem negat, & est infideli deterior.

Domesticorum corpus solum curate, modica nimum & exilis cura est; animus etiam curandus est.

Et ante omnia ut imbuatur doctrinâ Christianâ.

Prov. c. 12; rum animas; viscera autem impiorum crudelia: amoris ac miserationis adeo pleni sunt probi, ut nec in ipsas quidem pecudes, nedum in homines sibi commissos sæviant.

Seneca l. 2. de Beneficiis, c. 4.

CAPUT XII.

Cur unâ cum homine omne genus animalium in aquis perierit.

Hebraeus rex David, vir mansuetissimus, imò idea & archetypus mansuetudinis fuit, cum tamen fatuus Nabal Eleemosynas ab eo modestissime petitas recusasset, insuper & convitia addidisset, David capulo manum admovens, & signa iubens canere, *Accingatur, inquit, unusquisque gladio suo. Et accincti sunt singuli gladiis suis, accinctusque est & David ense suo.* Jamque omnibus ad pugnam paratis, David ad caedem exandescens, *Hec faciat Deus, inquit, inimicis David, & haec addat, si reliquero de omnibus, quae ad ipsum pertinent usque manè, mingentem ad parietem.* Omnem Nabalis familiam occisione occidam, ut nec domesticus quidem canis evadat.

Profecto demum patientia laesa fit furor, & quandoque iustitiae est, serid in ejusmodi noxas animadvertere.

Deus exerrantis orbis flagitia diu satis dissimulare, connivens, & annos quingentos tolerare tot injurias, tandem iracundissimus Rex jure meritissimo post tot saecula irasci, clausum canere, è nubibus & ex abyssis aquas evocare ad vindictam & ad inferendum supplicium pridem commertum emittere. *Et accincti sunt gladiis suis tam nimbi supernè ruentes, quam aquae suo Conditori obedientissimae ex imo emergentes.* Nec in hominem tantum, sed in omnia animalia motum est maritimum hoc bellum. Ita Rex supremus edixerat: *Si reliquero de omnibus quae ad ipsum pertinent. Quidquid hominis est, pereat, ut nec avicula quidem, nec lepuleculus, nec scabrae, nec vermiculus evadat.* Magna Dei ira, sed iustissima. Quid autem miserum pecus deliquit: cur bestiae alienum luan peccatum? Perfolvat poenas, qui admisit culpas. Homines peccarunt, non pecudes. Atqui debuerunt perfolvendis poenis sociari hominibus sceleratis, idque pluribus de causis, quas hoc capite aperiam.

Causae cur pecudes debuerunt perfolvendis poenis sociari hominibus:

§. I.

Causa prima, ob quam Deus animalia unâ cum homine suffocavit aquis, est ista: Ad hominis obsequium animalia Deus omnia condidit, ut eum vestirent, alerent, servituti jvarent. Quis eorum alioquin indigebat? Ab eis homini cibus, potus, vestitus est; servium trahendo, portando, vehendo: ab eis etiam homo recreandus. Utilitatibus illorum carere homines haud possunt. Sublatis igitur hominibus, & ipsa etiam erant è medio tollenda: perinde uti in domo, mortuo domino exauctorantur servi. Est qui dicat illis, Operâ vestrâ non egemus amplius, ire licet. At Deus, inquit, animalia retinere voluit, cur igitur non retinuit priora? Hic iridem protus factum, quod in lugubri, quam diximus, fit domo: alius dominus, alii servi; ita hic alii homines, aliae pecudes.

2. In majus hominis supplicium.

Altera causa, in majus hominis supplicium, punita sunt & ipsa etiam animalia, quorum dominus erat homo. Jure merito Deus homini ademit, quidquid prius concesserat fruendum, facultates, delicias, opes, cognatos, vitam gaudia, vitam ipsam. Capitale fraudem admisserat. Et sicut parentes saepius puniti filiorum morte, cum morientium spectaculo interesse coacti sunt. Ita Mauritii Imperatoris quinque filii sub oculis patris occisi, quibus funus ultimum ipse pater accessit. Hoc revera est in suis saepius mori. Ita Beata Felicitas in septem filiis per mortem praemissis septies est mortua. Ita homines scelestissimi, qui mortem saepe saepius commertum non simplici morte fuerant perimendi.

3. Capite praeciso membra omnia moriuntur.

Tertiam causam subjiciens Ambrosius, *Naturam, inquit, nemo accusat, quod membra omnia moriantur capite praeciso. Manus, pes, brachium amputari possunt, reliqua tamen*

A vivere; imò ut ista vivant, illa nonnunquam amputantur, adeo de capite, actum est de membris omnibus: atque ob hoc naturam nemo arguit. Ideo cum caput omnium animalium homo fuerit perimendum, aliis omnibus velut membris ob conservationem perendum fuit. Hec sese mutuo sequuntur. Percant ergo cum homine omnia, propter quem nata sunt omnia. In suis divitiis consumatur homo, cum sua dote moriatur.

Quarta. Vix ullum est dubium, quin multa animalium hominis nequitiam insigniter juverint, usum sui praebant homini. Sileo foedissimum illud flagitium consuetudine bestiarum committi solitum, cui poenas lex Moysis sancit. Sunt & alia hominum crimina, quibus suum & laborem & ministerium largiter impetiebantur animantes, aves, pisces, ferè silvestres, nec tantum sese ad victum, sed etiam ad gulam, luxum, luxuriam homini praebuerunt. Sic aliae pilos, lanam, pelles, serica, pannos bombycinos non ad tegendum duntaxat, sed ad superbendum subministrant. Animalia venenata suum porrigunt venenum, iræ, odii, invidiae, ut alter alterum clam & silentio possit tollere; edendum aut bibendum ponitur, quod toto anno, aut totâ vitâ non digeratur. Nec infrequentia sunt illa delicta, cum pecudum longè major geritur cura quam hominum: saepe cani obicitur, quod homini negaretur: sunt qui mallet suarum dominarum esse catelli, quam famuli, pensâ profecto longè nobiliori uterentur. Reperias dominos nec adeo paucos, qui canes suos & equos multo exquisitius curent, lautius tractent, quam suos servos. Theophylactus Patriarcha Constantinopolitanus, praclarus, ut ajunt, custos ovium lupus, viginti tribus annis tam excellentem sedem occupavit. Equos aluit ad praesepe aulicum ducentos, quos dactylis, amygdalis, pistaceis, pinorum fructibus, item croco, cinnamomo, balsamo, vino odoratissimo, aliisque fructuum & aromatum generibus pavit. Adeo enim equorum amore insanit, ut eis tam pretiosum pabulum offundere non erubuerit. Pridae Paraseves, die Cenae Dominicae, cum in templo subire divinâ de insignis equae partu nuntium accepisset, ille divinum officium deserens mox properavit ad stabulum, ut videret pullum: spectato satis reventi partu rediit ad templum. Talem insaniam, tales pariunt amores. Sed suum, ut solet, ab equis praemium tulit Theophylactus. Nam parieti adequians, à petulantiori equo illisus muro, sanguinem cepit vomere. Hoc morbo biennium laborans, demum hydropem incidit, & mortuus est. Quando igitur bestiae cum hominibus magnâ fide societatem gerunt in peccatis, gerant etiam in suppliciis.

Quinta. Jus bellicum in lege priscâ valde usitatum fecutus est Deus. Cum Hebraeus miles regem Chananaem Arad, cum regem Amalec, cum Gabaonitas, & urbem Jericho expugnasset, iussit Deus tam pecudes quam homines jugulari, ut quidquid ab hostis parte videret, periret. Idcirco rex Saul tam graviter impedit, & omni gratiâ excidit, qui melioribus gregibus & armentis pepercit. Sceleratus orbis poena à sui primordio annis mille sexcentis cum Deo bellum gessit. Deus cedere, dissimulare, poena se victum dicere. Tandem viritum suos ad arma evocavit, & quartum elementum aquas omnes in hostem immisit cum imperio strictissimo. Percendum nulli.

§. II.

Vltima causa. Potissimum hic Dei finis fuit, divinae & offensa & irâ magnitudinem orbi monstrare. Qui diu iram colligit, tandem iratissimus erumpit, furit, obvia quaeque ferit & sternit; omnes se abiant, nemini parcat: ita Deus irasci cepit ante annos quingentos, totam annis colligit iram, & quia jugiter credebant scelerata, ira etiam semper augebat: demum erumpens, Omnia, inquit, pereant, unico Noëmo dempto fidei servo, cui

cui uni ac soli, & propter ipsum septem hominibus ad ipsum spectantibus parcam. Quia in re Deus hoc fecit, quod adoler fieri, cum crimen læsæ majestatis committitur: nec enim reus tantum plectitur, sed nonnumquam etiam domus comburitur, in testimonium publicum nefandi criminis. Sic reverà Deus non tantum omnes homines, omnésque ferè pecudes morti addixit, sed ipsam etiam terram sceleratorum domum cluvis vastavit. Quod nimitum antè prædixerat: *Disperdam eos cum terrâ. Et supplicio jam sumpto, Nequaquam, ait, ultra maledicam terram propter homines. Hanc talem iram non repetam. Grande maledictum feriebat terram, vastabatur illa propter hominum velanas libidines, alienis noxis trahebatur in pœnæ societatem. Cùm enim prius emineret aquas, quibus obvallabatur velut septo, post in merum mare transiit, tamquam si nulla unquam terra fuerit. Omnia terræ ornamenta undis hausta, fluctibus sepulta. Quàm pulchra & amœna varietas illa montium, vallium, pratorum, fontium, hortorum, fluminum, silvarum, nemorum, oppidorum, civitatum, provinciarum, regnorum, omnia hæc aquis pessumdada. Nec terra flores tantum, & plantas, arborésque perdidit, vastatis ac dirutis omnibus ædificiis, sed & filios suos amisit, exhausta jam tota & vacua. Hieremias vates lacrymans, *Confusa est, inquit, mater vestra nitis, & adaquata pulveri, qua genuit vos, deserta, invidia & arena. Diluvio certè jam superato, terra postliminio paterfacta, neutriquam ita fertilis, ut antè fuit, nec fructus æquè bonos ac salubres tulit. Credunt Rabbini, terram salis marinis aquis ad tres palmos corruptam.**

Ita hominum scelera tam pecudes quàm terra luere cogebantur. Imò utraque suam commodarunt operam, ut homines rei plecterentur. Cùm vindicta Dei exardeat, res creatæ omnes concurrunt, & in exitum Dei hostium conspirant. Sapiencia monet in antecessum: *Armabit creaturam ad ulionem inimicorum. Accet autem diram iram in lanceam, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra infensatos. Ibiunt directe emissiones fulgurum, & tamquam à bene curvato arcu nubium exterminabuntur, & ad certum locum insipient. Et à petrosâ irâ plena mittentur grandines, excandescent in illos aqua maris, & flumina concurrent duriter. Contra illos stabit spiritus virtutis, & ad eremum perducet omnem terram iniquitas illorum. Ignis sapius sui carceris impatiens rupit habenas: celo lapsus Pentapolim inflammavit, bis quinquaginta milites interfecit. Aër in David regis noxiam armatus ita veneno pro Dei gloria pugnavit, ut exiguo tempore septuaginta millia hominum interemerit. Inobedientiam & tumultuacionem rebellem Abironis ac sociorum non tulit terra, sed hiatu horribili discedens glutit conrumaces. Cùm Dei Filius in crucem actus expiraret, sol vultum abdidit, terra movit, tumuli referarunt, cautes diffluere, infremuit orbis. Aqua ad sumendum de homine supplicium merfit orbem.*

Bestiæ quoque sua arma, cùm opus, expediunt, dentes, cornua, ungues: nec solum venenatæ, aut grandiores feræ, leones, ursi, dracones, colabris; sed animalcula minima, culices, locustæ, cyniphes, muscæ, crabrones, apicula: pro Deo pugnant. Hoc vaticiniis prædictum: *Consumentur fame, & devorabunt eos aves morsu amarissimorum serpentium: foris vastabit eos gladius, & intus pavor. Idem præmonuit Isaias: Sibilabit Dominus musca, qua est in extremo fluminum Ægypti, & api qua est in terrâ Assur, & venient. Illatam mortem ab his bestiolis testata Sapiencia, *Illos enim, inquit, locustarum & muscarum occiderunt morsus. Idcirco Augustinus ad veterem excutiendum expergetaciens, Ne putes, inquit, Dominum dormire. Quando tu vides qua facta sunt in impios, cave ne fiant in te. Ad hoc enim & contra illos facta sunt, ut tu transires, & eos non imitareris, & talia non patereris. Vide quoniam flagellum Domini est su-**

A per omnem carnem. Imò Dei hostibus peccare perfeverantibus demum omnia spina: sunt, quæcumque pedem figunt, spinas calcant. Hæc rerum conditarum dialectica est, hæc illarum argumeta: Tu Deo non obedis, neque nos tibi: tu Deo non das quæ debes, neque nos tibi: antè tui eramus servi, nunc tui sumus capitales triumviri, & multam a te Domini vicem exigimus. In rem optime dixit Gregorius: *Qui in cunctis deliquimus, in cunctis ferimur.* Certè quod Nahum clamat, *Deus amulor & ulciscens Dominus; ulciscens Dominus & habens ferorem, ulciscens Dominus in hostes suos, & irascens ipse inimicis suis, Dominus in tempestate & turbine ejus. Increpans mare & excicans illud, & omnia flumina ad desertum deducens.*

Ita Noëmi ævo homines scelerati Dominum irascentem & ulciscentem experti, qui in cunctis deliquerunt, in cunctis feriebantur: quia omnibus abuti animalibus & elementis, aère, terrâ, aquis; omnia ipsis, aër, terra, aquæ in vindictam versa: aër & terra illis subducta, aqua in carnificem mutata. Hic denuo duplicem ex more præceptionem tradimus.

§. III.

I. *Servus non abutere.* Omnia vestra sunt, inquit Paulus, in obsequium & commodum vestrum condita; tot servi, tot ancillæ, quot res creatæ. Dei mens vivat omnes. Deus omnibus suum salarium persolvit. Nobis sapius cogitandum, quod domino fortunæ admodum modico. Alit is quidem domi suæ famulum, sed non suis expensis, Principis arario hi sumptus fluunt. Atque hic talis dominus, si quidem sapiat, modestè ager, ne illi famulorum aliquis occideret. Quid iste regulus mendicissimus nos aded exagitet, & imperet nobis quæ nostri meritis non sunt, cùm tamen illius peculio non vivamus? Ita nos homines mera mendicabula sumus, & quid rebus creatis pro earum obsequiis rependimus? Deo ipsis explicatissima solutio, Deus repræsentat, Deus etiam in antecessum dat, ex aratio Dei omne pretium enumeratur. Ergo his famulis nostris modestissime utamur, & nullam unquam rem creatam in Creatoris offensam pertrahamus. Impiæ voces sunt, & in supremum Dominum admodum injuriosæ: Huc ades vinum, potandum es, etiam ultra sitim: Veni gallina, veni perdix, veni columba, devoranda es, etiam ultra famem: Huc adeste nummi, expendendi estis, (quid enim arcam occupatis?) etiam in luxum, etiam in libidines. Huc corium, huc tela byssina; vestis Coa, huc sericum & holosericum, non tegendo tantum, sed ad pompam comendo corpori. Hoc sanè res creatæ in mandatis non habent, ut gulæ famulentur, ut serviant temulentia, ut superbia ancillentur. Hæc summa in Deum injuria est, quod servis, quos ipse nobis condidit, quibus & salarium persolvit, in ipsius contemptum, ignominiam, probrum, injuriam utamur. Pugnabit cum illo orbis terrarum contra infensatos. *Creatura enim tibi factori deserrens excandescent in tormentum adversus injustos, & lenior fit, ad benefaciendum pro his qui in te confidunt. Ergo his servis tuis rebus creatis, quàm potes, modestissime utere.*

II. *Vindictam Dei reverere atque adora.* De Numinis pervigili vindicta Paulus, *Voluntariè enim, inquit, peccantibus nobis, post acceptam noticiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia, terribilis autem quedam expectatio judicii, & ignis amulatio, qua consumptura est adversarios. Ita ignis in Dei hostes furit & pugnat. Si quis sibi malè conscius sit hominis læsi, metuit & caver, ne se periculis exponat: facillè enim conjectat injuriam non impunè dimittendam, ideo se munit, ferream tunicam induit, solertissime attendit, ne alteri occasionem præbeat sui aggrediendi. Hæc in hominem valet armatura. Christus subinde vigilantissimo dormit oculo, patientissime agit, injurias sibi factas supplicio nullo punit. Tandem*

Dei hostibus peccantibus perfeverantibus omnibus

Gregor. hom. 35. in Evang. Nahum c. 1. vers. 2. & seqq.

Duplex præceptum:

1. Servus non abutere.

2. Vindicta Dei reverere atque adora.

Gen. cap. 6. vers. 11. & 12.

Hier. c. 50. vers. 12.

Res creatæ omnes in exitum hostium Dei conspirant: Sap. cap. 1. vers. 18. & seqq.

Ignis,

Aër,

Terra,

Sol,

Aqua.

Bestiæ,

Deut. c. 32. v. 14. & 25.

Isai. cap. 7. vers. 18.

Sap. cap. 16. vers. 9. August. in Psal. 134. Jan.

Pf 77. v. 65. excitatur tamquam dormiens, tamquam potens crapulatus à A
vino, confurgit in hostes. Non jam hostiæ, non veniæ,
non gratiæ, sed Dei vindictæ iustissimæ locus est. Quod
si quid vindictæ debeamus de vini, nec modus, nec tem-
pus, nec locus ullus est effugiendi. Verissimus Tobias,
Non est, inquit, non est qui effugiat manum tuam. Eximè, &
ad rem sapienter dixit Zonaras: qui muneris non obli-
ta Dei vindicta, tametsi lepto gradu procedit, venit tandem. Uti
fur subinde magistratui se ultro ingerit, & supplicis of-
fert, vel invitus. Ita Nemefim divinam nusquam est ef-
fugere. Adscendis in caelum? expectat te. Abis ad infe-
ros? jam adest. Maris extrema petis? Prævertit te. Quo-
cumque fugias, sub unguibus jam captus hæres. Ita
Noëmi tempestate effugium non erat ullum. Non est sa-
pientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum.
Dubium non est ullum, quin plurimi metu, alii provi-
dentiæ extemporales domos transtulerint in altissimos
montes, quod credi poterat non perverturam cluivem.
Frustra omnia, nil opis superest, auxilium omne concidit,
præclii tempus omne perit. Jam actum est. Aga-
mus, dum licet, penitentiam.

§. IV.

Sed antequam ipsum diluvii spectaculum horren-
dum in oculos, inque animum admittamus, Elegio-
graphum veterem de diluvio, quod vocabant, Deuca-
lionæo canentem audiamus. Hoc metrum est, sed he-
rois pedibus instructum:

*Pena placet diversa genus mortale sub undis
Perdere, & ex omni nimbo dimittere calo,
Protinus Bolis Aquilonem claudit in antris,
Et quacumque fugant inductas flumina nubes,
Emititq; Notum, madidis Notus evolat alis,
Terribilem piccâ teclis caligine vultum,
Barba gravis nimbo, canis sicut unda capillis,
Fronte sedent nebula, rorant pennæ, sinisque.
Utque manus late pendencia nubila prestet,
Fit fragor, & densi funduntur ab æthere nimbi,
Nuntia Iunonis varios induta colores
Concipit iris aquas, alimentaque nubibus affert,
Sternuntur segetes, & deplorata colonis
Vota jacent, longiq; perit labor irritus anni.
Nec calo contenta suo est Iovis ira, sed illum
Ceruleus frater jurat auxiliaribus undis.
Convocat hic amnes, qui postquam tecta tyranni
Intravere sui, Non est hortamine longo
Nunc, ait, utendum, vires effundite vestras;
Sic opus est, aperite domos, ac mole remotâ
Fluminibus vestris totas immitte habenas.
Iusserat, hi redeunt, ac fontibus ora relaxant,
Et desrenato volvuntur in aquora cursu.
Ipse tridente suo terram percussit, at illa
Inscemuit, motuque vias patefecit, aquarum.
Exspatiata ruunt per aperos flumina campos,
Cumque satis arbusa simul, pecudesque virisque,
Teaque cumque suis rapiunt penetrata sacris.
Siqua domus mansit, potuitq; resistere tanto
Indejecta malo, culmen tamen altior hujus
Unda tegit, pressaq; latent sub gurgite turres.
Tamque mare & tellus nullum discrimen habebant:
Omnia pontus erant, deerant, quoque littora ponto.
Occupat hic collem, cymbâ sedet alter adunca,
Et ducit remos illic ubi nuper ararat.
Ille super segetes, aut mersæ culmina villo
Navigat, hic summâ piscem depréndit in ulmo.
Figitur in viridi (sic fors tulit) anchora prato,
Aut subjecta tegunt curvæ vineta carinae,
Et modo quâ graciles gramen carpere capelle,
Nunc ibi deformes ponunt sua corpora phocæ.
Mirantur sub aquâ lucos, urbesque domisque
Nereides, silvasque tenent Delphinos, & altis*

*Incurant ramis, agitantque robora pulsant.
Nat lupus inter oves, fulvos rebit unda leones,
Vnda rebit tigres, nec vires fulminis apro,
Crura nec ablato profunt velocia cerro.
Questisq; duis terris ubi fissere possit,
In mare lassatis volucris vaga decedit alis.
Obruerat tumulos immensa licentia ponti,
Pulsabantque novi montana cacumina fluctus.
Maxima pars undâ capitur, quibus unda peperit,
Illos longa domant inopi jejunia victu.
Hæc ludicra in antecessum videbantur præmittenda.
Nunc animum in nimis quàm seria defigamus.*

CAPUT XIII.

*Miserabilis tot hominum in diluvio
interitus.*

Spectaculum iræ divinæ inauditum, infandum, ni-
smisque horribile hoc capite proponendum, quod
Geneseos scriptor paucis executus, Factumque est, inquit,
diluvium quadraginta diebus, & quadraginta noctibus super
terram, & multiplicatae sunt aquæ, & elevarunt arcam in
sublime à terrâ. Hebraeus Plâtes rex David quàm pavi-
dus dixit: *Quis novit potestatem iræ tuæ, & præ timore iram
tuam dinumerare?* Fulminatrix est ira Dei, quam nulla vi
arceat. Iratus Deus ob unicum peccatum hominis unice
omnem humanam gentem capite damnavit, & morti æternæ
addixit, omne vivendi spatium laboribus, miseris, do-
loribus, ærumnis infânitis opplevit. Arguentum iræ
multo quàm vivacissimæ. Quæ tamen hic non consistit,
sed insuper mortales innumeros morte primâ sublatis
in alteram eamque æternam præcipitat, flammis objicit
æternis. Hoc profus humanam intelligentiam excedit.
*Quis novit potestatem iræ tuæ? Et quis non timebit eam, & Rex
gentium?*

C Ira Dei non præcipitat, ubi autem sumpserit initium,
in furorem crescit implacabilem. Hinc David rex to-
tius precatur: *Dominè, ne in furore tuo arguas me. Annis
Deus quingentes iram æquissimam cohibuit. Erupt de-
num tot annis compressum fulmen. Nihilominus cum
irascitur Deus, misericordiam recordatur. Quod idem
Hebraeus Plâtes confirmans, tratus est, inquit, & miserum
es nobis. Hæc ipsa Dei gravissima ira summae habuit mix-
turam lenitatis. Potuisset Deus tam perditæ malos mo-
mento mergere, noluit tamén bonitas divina subitis eos
fluctibus obruere, sed aquas iussit sensim crescere, ut
esset etiamnum respiciendi spatium, dum aquæ om-
nium montium cacumina superarent.*

Josephus diluvii mentionem injiciens, *Hujus diluvii, de quo
ait, & arca meminerunt omnes barbarice historie scriptores.*
De eo explicando nos primo loco diximus, *Quis eo
tempore orbis status fuerit, quid impulerit Deum ad
omnem humanam gentem excidendam. Secundo lo-
co, in quantâ Noëmus gratiâ, quibus virtutibus orna-
tus, quàm Deo unice charus fuerit, quot annis immi-
nens supplicium prædixerit. Tertio, quantâ Deus ac-
curatione arcam singulaque ejus membra dictaverit,
quàm longam, quàm altam illam esse voluerit, quæ
contignationum discrimina, quo loco januam, quo fe-
nestram particulatim esse iussit. Quarto, quomodo
Noëmus denique cum familiâ, & omni pecore ingres-
sus, quis pecoris numerus, quâ Noëmus à Deo in arcâ
occlusus. Nunc ipsum sequitur diluvium, præcipue quo
modo immisissum fuerit, explicandum.*

§. I.

Diluvii tempus sacra pagina hunc in modum deli-
quant: *Menfe secundo, septimo decimo die mensis, ruptæ sunt
omnes fontes abyssi magnæ, & cataraçtæ cali aperte sunt,
& facta est pluvia super terram quadraginta diebus & quadra-
ginta*

ginta noctibus. Primus Hebræorum mensis Yar Mar-
 none appellatur, nostratem Martium & Aprilem occu-
 pat. Secundus Nisan Aprilis & Maii partes complecti-
 tur. Ita diluuium mense Majo cœpit, anno ab orbis con-
 diti principis millesimo sexcentesimo quinquagesimo
 sexto, cum Noëmus annum ætatis sexcentisimum jam
 expleisset. Idcirco autem omnium amœnissimo mense
 Majo initium sumpsit eluuius, ut luculentè doceret
 Deus, causam intruentium aquarum non esse naturalem
 & pluuvis hiemalibus, sed id iussu suo fieri, idque sub
 æstatis principium, quo calor & siccitas solerent inuale-
 scere. Ut igitur tantò majore dolore torqueretur obli-
 tata impietas, tantòque acerbis flagitia vindicaren-
 tur, tempore anni amœnissimo rapiuntur ad suppli-
 cium, quo sibi lera omnia polliciti edebant & bibebant.
 Moriendum miseris, cum maximè cogitarent genio ac
 voluprati vivere.

Hoc Nabuchodonosori, hoc Amano, hoc Herodi,
 hoc Epuloni purpurato, hoc aliis innumeris evēnit, cum
 potentiam & opes, cum favorem & dignitates, cum deli-
 cias & voluptates avidius inhierent, perdidit. Ita
 futurum Christus apertissimè prædicans, *Quà horâ, in-*
quit, non putatis, Filius hominis veniet. Quod confirmans
Paulus, Cum enim, inquit, dixerint pax & securitas, tunc
repentinus eis superveniet interitus, sicut dolor in utero habenti-
tis, & non effugiet. Incredibilis prorsus mortalium ea est
 cæcitas. In aliâ re nullâ, præsertim pecuniariâ, eventibus
 incertis fidimus. Omnium vox est: Non fido, non fido;
 da syngrapham, da chitographum, subscriptionem vo-
 los, certus, securus esse cupio. Tu meam pecuniam petis?
 ego verò non solum tuam fidem, sed tui chitographi
 cautionem exigo; pecuniis meis plenissimè cautum vo-
 lo. Tanta est in locandis aut cominodandis nummis ac-
 curatio nostra. At verò in rebus animi (hæc, obsecro,
 probè notentur) & in iis quæ felicitatem perpetuam,
 aut exitium æternum spectant, planè incuriosi, osci-
 tantes, somniculosi, negligentes sumus. Indiligentia vix
 umquam laudanda. Nil autem æquè vituperandum,
 aut adeò nocivum, quàm rei maximè necessariæ incur-
 ria, quâ nos maximè laboramus, cum de thesauris &
 & deliciis agitur æternis. Et quod culpam insuper plu-
 rimum augeat, quando etiam, idque sapius, & quidem
 à fidelissimis monemur, nihilominus tamen ad frugem
 sapere negligimus, & expertes curæ securum evum
 agimus. Quo nomine hos animi sensus compellem, fa-
 tuitatis & stultitiæ, an cæcitatibus in infaniam? Hos tales
 deplorans Hieremias, *Remuerunt, inquit, accipere discipuli-*
3.4. & 5. nam, induraverunt facies suas supra petram, & noluerunt re-
verti. Ego autem dixi: Forsitan pauperes sunt & stulti, igno-
rantes viam Domini, iudicium Dei sui. Ibo igitur ad optima-
tes, & loquar eis: ipsi enim cognoverunt viam Domini, iudi-
cium Dei sui: & ecce magis hi simul confregerunt jugum, ru-
perunt vincula.

Ita diluuium mense Majo, idque octavo die Maii, ut
 Scriptorum nonnemo censet, eo eertè tempore cœpit,
 quò minimè supplicium hoc metuebatur. Ita rupti sunt
 omnes fontes, & cataraçtæ cali apertæ sunt. Et facta est pluvia
 super terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus.
 Follæ, antra, specus, omniæque aquarum receptacula re-
 serarunt, maria omnia, suis terminis egressa, effuderunt
 sese, quidquid latuit aquarum sub terrâ, erupit; omne
 barathrum, & omnis aquarum matrix voragine omnes
 ebullierunt; abyssus ad flumina & maria venis pertin-
 gens aquas torâ vi vomuit, in aquarum locum aer suc-
 cessit. Hæc aquagia, has undarum cellas Rex caelestis
 aperuit in supplicium tot noxiarum capitum. Nec enim
 infernè solum, sed & supernè ruebant flumina, catara-
 ctæ cali apertæ sunt. Perinde si dixisset Deus: Utrumque
 vos impugnavo, includam ab omni parte, unde quaque
 mors capros in sua retia compellet. Ita Deus aquaria sua
 in noxios effudit, ut ipso illapsu suo quasi dicerent. Jam

A tempus est puniendi; lætatur summam hominum ne-
 quitiam tandem ad finem perductam.

En, obsecro, quæ Deus armamentaria in nubibus, &
 sub terrâ abdidit. Miraris ea Jobus, *Numquid ingressus*
es, inquit, thesaurus nivis, aut thesaurus grandinis aspexisti?
Que preparavi in tempus hostis, & in diem pugne & belli.
 Utrumque hoc armamentarium Deus aperuit, & ta-
 men ad cucullum pulverarium non pervenit, nec enim
 opus; aquariam turrim sic nutu movit, & si omnes nub-
 bes, totusque aer colliquatus fuisset. Flavius Josephus
 jugularices has aquas describens, *Ceterum, inquit, Deus*
signo dato imbres emisit, qui cum quadraginta continuis diebus
ruerent, ad quindécim cubitos aqua super terram exiit, qua
causa omnem salutem ademit, non habentibus quò sese in tu-
ratissimum est ad puniendos noxios, ad perdendos hos-
stes. Conditor supremus est, Jobo teste, Qui ligat aquas
in nubibus suis, ut non exumpant pariter dorsum, si continue-
rit aquas, omnia siccabuntur. si emisit eas, subvertent terram.

B Emisit, subverterunt. Habenas aquis laxavit, & tam ex-
 alto, quàm ab imo ruebant impetu, idque, ut diximus,
 anno mundi millesimo sexcentesimo, quinquagesimo
 sexto, octavo die Maii, cum Noëmus annum ageret
 sexcentisimum. Atque hæc de diluuii tempore. Nunc
 ipsæ turbæ pereuntium contemplandæ.

§. II.

E Mittamus in orbem oculos, iisque solleter & at-
 tentè contueamur, quomodo ubique locorum ho-
 mines passim ab aquis abrepti, ubi diu restiterunt, suc-
 cumbant demum & suffocentur: non potuisset non ani-
 mo percelli & dolere, quisquis vel parrem tragediæ
 tam lugubris spectasset. Quàm graviter afficit animum,
 vel unicum hominem videre morientem: tor turbas mi-
 ferrimè pereuntes cernere, quis sine gemitu ac lacry-
 mis potuisset? Idcirco Deus hanc etiam ob causam
 Noënum tam sollicitè inclusit, ne, si veller, aspiciere
 posset tot cadentia funera. Nos etiamnum in tuto Mi-
 sericordiæ clivo locati consideremus non perfunctoriè
 extremam hanc calamitatem, spectaculum luctuosissi-
 mum. Videamur nobis videre sensum crescentem
 aquam, huc illac discutescentes homines, seminudos, pa-
 voris plenos, pæne insanos, semimortuos. Matres rap-
 piebant parvulos, sed quò fugerent nesciebant. Alii
 mensam deseruerunt, effugii locum indagantes. Alii,
 quantumvis ægri, lectulis exculli prostraverunt in aper-
 tum, ut locum quaerent securum, nusquam inventuri.
 Alibi, ut sese casus subiti dabant, vir manu trahebat
 uxorem, illa puerulum, uterque prolem vehabant, dorso
 enisuri in altum, sed in lubrico labuntur, cadunt, hau-
 riantur. Alibi familiæ totæ subitis fluctibus oppressæ, eo
 ipso loco sepeliuntur. Multi supremum tectum, alii
 quas potuerunt celsissimas arbores conscenderunt. Alii
 perreptarunt in montes, sed nec ibi effugium ullum.
 Hinc illinc jam verè naufragi de tabulis, quas rainistra-
 bat necessitas, certabant, adjuvi illis, sed exiguo tempo-
 re, denique nihil poterat tueri pereuntes. Alii natantia
 jam cadavera cernebant, nec aliud fatum serò lacry-
 mantes expectabant. Nunchi, nunc isti, nunc illi, nunc
 alii ab undis abripiebantur. Ingens ubique fletus, cla-
 mor, ejulatus, mugitus, ululatus, horrenda ubique de-
 speratio. Nulla jam domus, nullum tectum, nulla ar-
 bor, mons nullus servare potest certæ neci destinatos.
 Assilientes fluctus veluti dracones, aut immanes ceti
 glubiebant noxios. Pavor, angor, horror maximus oc-
 cuparunt omnia. Miserandæ morientium voces locis
 omnibus audiebantur. Mutuam quidem opem implora-
 bant, & verò etiam juvare laborabant, sed irritò co-
 natu: dum clamare & ululare, abripiuntur fluctibus &
 merguntur. Huic inevitabili mortis necessitati vis nulla
 valuit

valuit resistere. Horis singulis incrementum sumpsit calamitas. Spectaculum pereuntis orbis atrocissimum.

Hic altā mentē pertractandum, qui tandem aliqua sese prodiderit pœnitentia, sed nimium sera; dolent, sed frustra, Noëmo non parasse. Nunc animo commoventur, quod optimum senem ut fatuum irriserint. Nunc undique acclamatur: Quam felix es tu cum tuis, ô Noë, quam vera vaticinatus es! O etiam etiamnum pateret arca, quam tolerantē famem & sitim ferremus omni vitā, modò in illā liceret vivere. Potuissēmus illā recipi, si voluissēmus. Sed negleximus, minis non credidimus, improbè insanivimus. Eheu! quam fecimus malè! Ah! si Deus etiamnum nostris misereatur! Hæc bene, sed nimium serò: Serò sapiunt Phryges: diu satis expectatum. Sæculum totum in pœnitentiam concessum. Erant qui monebant, qui erudirent, qui frustra prædicarent, sed non erant qui audirent. Cunctantem Deum impulsistis ad expectandas pœnas. Jam parendum est satis.

At contra plurimi haud dubiè, velut jam ad ortum detrusi, impias voces, iactant in Deum, veluti sævum & crudelē tyrannum, qui tot homines velut catellos recēns natos mergeret: ita undis occupati, ut nec reformare quidem voces impias liceret.

Diluyio quantum sit malum peccatum mōstratur.

Greg. lib. 16. moral. c. 31.

Hinc verò dicamus, Christiani, quid demum mali sit peccatum, quod orbem universum in extremas deduxit calamitates. Hinc etiam liquet, in quas iras exardescat Deus, si peccatis non ponatur modus & finis, si cohortationes flocci pendantur, si sola curæ sit voluptas, emendatio serā sequatur nulla. Hæc vivendi temeritas solam cogitat Dei misericordiam, iustitiæ oblita. Quod accuratius expendens Gregorius, *Quisquis eum, inquit, iustum nunc non timet, postea non valet invenire misericordem, & omnipotentis Dei misericordia dicitur ejus non recordari, qui omnipotentis iustitia fuerit oblitus.* Hæc vana certè somnia solantur, dum sibi ipse idēipsum promittit: Nondum eò periculi res deducta est: ubi ad extrema venero, Deus spero, non omne tempus mihi præripit, spatium ad colligendum me habeo. Sed numquid tempus & spatium est ei negatum, qui licet repente opprimatur, duros tamen, trêve, quatuorve, ac plures etiam annos, ut respiceret, monitus, dum rediret expectatus est? At speret toties misericordiā, neglectā gratiā, insurgit demum iustitia, punit vindicta. Ita Deus denique obliterat, delet, eradit, abolet, expurgat fame, ferro, peste. Ita eluendum est scelus obstinatum. Quod si tale sit diluvium aquæ in terrā, quale diluvium erit

Pf. 65. v. 5. flammæ in gehennā: Quam terribilis Deus in consiliis suis super filios hominum! Qui convertit mare in aridam, & aridam in mare. Mirabiles elationes maris, mirabilis in altissimis Dominus.

S. III.

Quid ergo fiet supremi iudicii die, qui similiter omnes obruet ex improviso? Id Christus ipse in divinis orationibus suis in exemplum commemorans, *Sicut enim erant in diebus Noë, ita erit & adventus filii hominis. Sicut enim erant in diebus ante diluvium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes usque ad eum diem, quo Noë intravit in arcam, & non cognoverunt, donec venit diluvium, & tulit omnes: ita erit & adventus filii hominis. Quod cunctantius Deus ad sumendum supplicium descendit, eò terribilius. Et quemadmodum in iram vehementer accensus, præ irā membris omnibus tremit, ita Deus in omnibus creatis rebus, ut aliqui sentiunt, terrores concitatos & iracundos præ se tulit. Cælum omne infremuit, audiebantur crebra tonitrua, fulgura & fulmina emicabant, atratus incessit æther atris nubibus vestitus, perinde si diceret: Funus orbis vobis omnibus indictum, cui ducendo Deus suas faces & tædas, fulgura & fulmina accendit. Ad extremum flere cepit, & gran-*

Mat. c. 24. vers. 37. & seqq.

dibus guttis terram obruere: nec mirum, ipse Dominus tactus dolore cordis intrinsecus. Atque ut mortentis orbis funestissimum luctum attentius commeditur:

Fingamus animo in editissimi montis vertice nos stare, & inde oculos in omnem partem circumferre, & vegetissimo visu acutum cerbere, quam tristi spectaculo viri, feminae, liberi, seges, juvenes, huc illuc per montium juga velut amentes & rabiosi discursent, & asylum ab aquis jam vicinissimis investigent: interim inundatio magis magisque excreseat; jamque domos, castra, pagos, oppida, civitates tegat, & quidquid residui vivit, impetu abripiat, & in imum mittat gurgitem, jamque pœne summorum montium capita horribilis eluvies transcendat. Hinc inde simul audiantur voces: Pereo, absumor, obruor, mergor, morior. Spectaculum luctus plenissimum.

Sed, ô Christiani, etiam nos nostrum hauriet diluvium; mari mortuo submergemur omnes, in ipso brevi opprimemur lectulo. Et forsitan hoc diluvium jam genua, jam lumbos, jam collum tangit. Eximie Anselmus & Bernardus tam nostrum hoc diluvium, quam præteritum illud oratione complexi sunt: *Auguste erant via undique reprobus. Supra iudex iratus, infra chaos horrendum, à dextris peccata accusantia, à sinistris demonia ad supplicium trahentia; intus urens conscientia, foris mundus ardens. Deprehensus miser, quod effugies? Latere impossibile, apparere intolerabile. Sed quæris, quis te accusaturus sit? Totus mundus, qui offenso creatore omnis creatura odit offendentem. Rogo, inquit Bernardus, quid inter hac mentis erit peccatoribus, qui nunc letantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis? Quid, inquam, animi tunc habebunt, ardentibus elementis, terrā debescens, & hiatus terribili chaos demonstrante tartareum, consurgentibus mortuis, & iudice illo, cui Pater omne iudicium dedit, cum omnibus Angelis cælestis adveniente? Miserum me, dum hac scribo, hument oculi, & cor timore palpitat. Sed hic iterum pensum solvimus, & geminum documentum in coronidem adiungimus documentum.*

I. Mortem ubique expecta, nam & illa te expectat ubique. Bone Deus, quam cautè, quam sollicitè fugimus, cum mortuum hoc mare vicinum sentimus, cum mortuus lecto affigit, ligari nos, uti, secari sustinemus, nec ullius amatorem pharmaci horremus, toleramus omnia, modò vitam tueri liceat. Sed etiam si viridem colliculam aliquanto tempore teneamus, mortis tamen assilum non evademus. Fatale hoc diluvium tandem os occupabit, & auferet. Decretum istud nemini evitare licet. *Statutum est, quidquid contra moliamur, statutum est hominibus semel mori.* Quod sapiens illa Theocritus familiariter omnium auribus instillans, *Omnes morimur, & unumquodque inquit, & quasi aquæ dilabimur in terram, quæ non revertitur. Uti nix ad solem liquefcens assidue defluit, dum evanescat, sic vita nostra horis omnibus sui aliquid perdit, dum tota defluat. Hodiernā certè brevis est vivendi spatium, quam hesternā die: pars bona defluxit, dilabimur, idque jugiter & sine morâ. Mortem igitur ubique expecta. Respice, à tergo te sequuntur fluctus qui rapiant vitam; Respice, mors ponè te stat; Respice.*

II. Vitam continuè emenda. Isidorus calcar admovent, & in hanc mentem perpellens, *Festinare ad Deum, inquit, unusquisque debet dum potest, ne, dum non vult cum potest, de velit cum non possit. A malo in deterius vadit, qui tempus non habet sibi ad pœnitentiam indulgentem, ad libertatem pravi operis revertentem.* Noëmus quantò minùs sceleratos homines sibi parere, & quantò magis eos vitiorum dulcedini succumbere vidit, tantò magis & regendæ familiæ, & perficiendæ arcæ attendit. Lapis quò propior terræ cadit, eò fertur concitator. Sunt cerei, qui quò magis ad finem tendunt, eò luculentiorē præbent flammulam. Ita omnino vita nostra quò magis defluit, ad excessum eò

sefe ardentior erigat ad Deum. Quisque sibi ipse dicat: En, huic tuo centro, terra, sepulchro quotidie tendis vicinior. Festina igitur, & quò propinquior es fini, eò expeditior tende ad Deum. Dilavium sepelit obstinare improbos.

CAPVT XIV.

De Noëmi in Arcâ laboribus, & de aquarum incremento.

Athenis in solemniore convivio viri feminæque mixtim confederant, virgines & matronæ pleræque omnes sibi & purpurillo pictæ. Cùm autem convivium suam hilaritatem ludo jocisque jam maximè explicaret, convènit inter convivas risui augendo circulares facietas admittere. Hic una feminarum ceteris longè formosior, nec stibio fucata, hoc consilii dedit. Pellavium aquâ plenum adferri jussit eâ lege, ut omnes in orbem convivæ à summo ad imum faciem lavarent. Ita illius unius forma inter omnes feminas in hoc balneo se insignissimè probavit, ceteræ tametsi faciem parcente manu lavarent, pigmentorum tamen & cerussæ fucum maculis contractis cogebantur fateri.

Diabolus Noëmi ævo ita orbem ad suas leges formaverat, ut perpetuè celebrarentur epulæ, assidua agerentur convivia. In his veterator factitios colores facillimè vendidit. Nihil dubii est, quin in conviviis illis & symposiis omnis generis petulantia, levitates, nequitia, proturvitates, lasciviz ac libidines acroamatum vicem usû & more fuerint receptæ, hilaritatis & recreationis nomine fucata. Hoc enim stygius myropola solet, ubique locorum vitia, non ut vitia, sed ut mores honestâ specie, titulo, nomine velatos vendit. Ita nequam pigmentarius cerussatam cutim, purpurillas buccas nulgum non ostentat, vitia virtutis prælinat colore.

Hoc diaboli stibium, hanc cerussam & purpurissum istud acheronticum diutius Deus tolerare nequirit, sed copiosam effudit aquam in orbem, ut elueret factitios hos scelerum colores, & aboleret tot flagitiorum turpitudines. Noëmus ex tantis millibus se Deo eximè probavit. Ille quidem in arcâ ab inundantibus aquis securus, ei tamen in ligneo hoc sepulchro plurimum laboris & ærumnarum erat tolerandum. Quod hoc capite, & unâ inundationis incrementum exponemus.

§. I.

Nemo quaesierit, quid Noëmus tanto tempore in arcâ fecerit. Annum & dies septemdecim in arcâ latuit, ut infra demonstrabimus. Deus illi non permisit in otio esse. Dies noctesque abundè habuit cum suis quod ageret. Expendamus aliquantulum viri labores. Convictios Noëmus nimis multos aluit. Plusquam septingentis animalibus cibum potumque subministravit. Neque verò omnibus ex unâ eadèque ollâ, uti fit pluribus contubernalibus, inferre potuit ferula; suam cuique mensam, suum pabulum parare debuit, prout specie, vel ipso etiam genere, distinctæ erant animantes. Nec solum pabulum afferre, & suam cuique offam obsequare, quotidiani officii erat, sed fimetum insuper efferre, stabulorum sordes purgare, & ne quid deficeret, singula quorumque domicilia quotidie lustrare. Ita Noëmus cum filiis suis famulus erat pecuarius, ancillæ pecuariae cogebantur esse quatuor feminæ, Noëmi & filiorum conjuges. Ita Paulinum illud quotidianum fuit:

1. Cor. c. 6. In multis tribulationibus, in laboribus, in patientiâ multâ: Præsertim eo loci, quo nec auræ nec luminis penetrare licuit, ubi nihil liberioris prospectus, ubi fætor animalium tantus, ubi merum stabulum. Chryostomus tom. 25. in hac animo volvens, Ego autem, inquit, super omnia virtu-

Atem iusti admiror, Dominig bonitatem & ineffabilem misericordiam, quando considero, quomodo puerit versari in medio bestiarum, leonum dico, & pardorum, & aliarum immittum ferarum. Qui tandem ista, & quidem tanto tempore ferre potuit, tam fenebricoso carcere, sepulchro tam færido inclusus? Nil erat, quod gaudio, recreationi, solatio esset, nisi hoc unicum: In manu Dei sumus. Si placeat Deo, servabimur; sin minus, in arcâ etiam perire possumus. Imperium divinum & Voluntas unicè solabantur. In ceteris omnibus laboris & molestiarum plurimum. Et quamvis alia omnia nihil turbassent, diurna tamen nocturnaque arcæ inquietas, & assidui fluctuum assultus, satis superque homines captivos afflixissent. Quod pariter expèdens Chryostomus, Anno toto, inquit, novum & rarum illum carcerem inhabitavit: neque aërem respirare valens. Quomodo? unde quaque enim arca munita erat: quo modo subsistit? quo modo duravit? dic mihi: nam si ferrea & adamantina illi fuissent corpora, quomodo potuissent, qui neque aëre fruebantur, neque vento, qui non minus quàm aër ad refocillanda corpora nostra factus est, neque oculos pascere poterant, aut calis, aut terra floribus picta spectaculo? Quomodo non excacati oculi eorum qui tam diu ibi egerunt? Et si humanis rationibus hæc deprehendere volumus, & illud cogitandum, unde fluvialis & potabilis aque copiam habebant in arcâ viventes? Et ut hæc præteream, quomodo potuit iustus ille cum filiis & uxoribus conversationem cum feris & aliis animalibus ferre? quomodo tulit fetorem? quomodo tulit cobitationem? Præterea quid passus est, quando apud se recogitabat solitudinem, vastitatem, vitam illam doloribus plenam, omni solatio undequaque destitutam, neque colloquio neque aspectu jucundam: & ignorabat, quanto tempore ferenda in illo carcere conversatio, sic enim strepitus aquarum, & estus timorem in illo quotidie crescentem generabat. Quid enim jucundi suspicari ipse poterat, qui videbat centum quinquaginta dies aquas in eadem quantitate manentes, & in altum elevatas, & non subsidere.

B E triplici argumento discimus aquas supra fidem humanam crevisse. Primum è lacræ paginæ verbis illis petitur: Multiplicate sunt aquæ, & elevarunt arcam in sublime à terrâ. Vis aquarum ingens fuerit necesse est, quæ tam obstupescendum pondus attolleret, uti naves attolluntur à mari. Credibile profus, Noënum eo artificio arcam ingentibus trabibus, tamquam bafibus impositam struxisse, ut aqua subiens molem elevare illam & veluti succollare poterit, ne in alterutrum larus vergeret, sed æquilibrio ferretur. Indicium incrementi secundum: Vehementer mundaverunt, & omnia repleverunt in superficie terre: porro arca ferebatur super aquas. Hugo Victorinus opinatur arcam ad cubitos novem, Liranus ad duodecim aut tredecim cubitos aquis mesam natasse. E divinis libris nil affirmandum. Tertium diluvii incredibiliter crescentis indicium: Et aquæ prævaluerunt nimis super terram, aperti sunt omnes montes excelsi sub universo calo. Nullo penitus excepto, nec eo, qui nubes transcendit, Olympo.

C Admirandum illud, quod additur: Quindecim cubitis altior fuit aqua super montes quos operuerat. Hoc denique fatò quidquid vixerat, sepultum est. Quod auctoritas divina gravissimè testatur his omnino verbis: Consumptæque est omnis caro, quæ movebatur super terram, volucrum, animalium, bestiarum, omniumque reptantium, quæ reptant super terram. Universi homines, & cuncta in quibus spiraculum vitæ est in terrâ, mortua sunt. Præter morem copiosus hic est sacer historicus, perinde si dicat: Tam formidandos eventus non capir humana levitas, nisi eadem bis terve reperantur & inculcentur: ea enim hominum incuria est, ut damnis alienis non facile moveantur; tunc dolent, cùm suis capiuntur malis. Idecirco prioribus sat claris addendum: Et delevit omnem substantiam, quæ erat super terram ab homine usque ad pecus, tam reptile, quàm volucres cali, & deleta sunt de terrâ. Remansit autem solus Noë, & qui cum

cum eo erant in arcâ. Hic sanè quinquies terræ fit mentio, ut magnitudo mali caperetur, & animalia in aquis degentia scirentur tantæ cladis immunia.

Quis verò illud intelligentiâ satis assequatur, quindecim cubitis altior em fuisse aquam super universos montes, quos operuerat? Quis eò locorum ascendit, & hanc undarum exuperantiam mensus est? Eam certè Noëmus non videre, necdum metiri potuit. Verùm Geometer illi, atque Architectus hæc aquarum incrementa mensus est exactissimè, qui & flammæ supra fornacem Babylonicam quadraginta novem cubitis evolans dimetri, & ad ulnam revocare potuit. Ex quo etiam patet, hanc diluvii historiam à divino Numine dictam. Quòd verò aquam eò voluerit exercere, ut Olympus & Atlas altissimi montes operirentur, & caput undis abderent, id factum ideo, ut viventium nihil evaderet, nec bestiola, nec avicula ulla, & nec homo quidem unicus, eò nec gigas maximus se posset exitio subducere. Si enim non omnia montium juga undis fuissent tacta, potuisset vir giganteus editissimi montis culmen conscendere, & illic tueri vitam. Pereundum fuit omnibus, Noëmo solo cum familiâ eximio. Quàm iratus Deus, quàm graviter ab humanâ gente offensus, qui aquas ad supplicium sumendum evocatas ad eam eduxit altitudinem, ut ad mediam aëris regionem credantur pervenisse! Censent aliqui, ad mundi finem supremo die deflagrationis ignem eò evoluturum. Cui sententiæ nec Augustinus repugnat.

Fabula est, quam Hebræi somniant; Og gigantem eluvionis impetum evasisse, eoque trahunt illud Deuteronomii: *Solus quippe Og rex Basan restiterat de stirpe gigantum.* Quæ si vera interpretatio, rex iste ad octingentos annos ætatem perduxisset. Tor enim à diluvio fluxerunt anni, ad ingressum Hebrææ plebis in provinciam Chanaan: quæ quia illis in prædam esset, Tradidit, ajunt, Dominus Deus noster in manibus nostris etiam Og regem Basan, & universum populum ejus, percussimusque eos usque ad interitum.

§. II.

ITaque Noëmus solus eluvionis impetum evasit incolumis, qui tamen annum suum hospitem largiter laborando, precando, gratias agendo, patientiam cum primis admirandam exercendo exsolvit. Chrysofomus hac de re ita disserit, ac si Noëmus in perpetuis egisset tenebris, cum tamen alii navigantes aperto cælo fruantur, suumque iter ad astrorum motus componant; & licet dies aliquot tempestatibus jaçtentur, vident tamen montes, oppida, civitates, & ubi in portum aspulerint, resciscunt sese, procellarum obliiti. Hic nihil tale, toto enim anno carcerem recenti aurâ carentem habitavit. Et tamen utique Noëmo hæc diuturna incarcerationio jucunda fuit, quia sic Deo placuit. Nempe omnia divini consilii transcripsit, non disputans, an non ita rectius alio modo peragi potuerint. Nil harum quæstionum movit, illud manere ac fixum esse voluit, in rebus omnibus Voluntate Dei ac nutu acquiescere. Lex hæc & regula proborum omnium est, non id quod patiuntur, sed ejus causam, Dei voluntatem intueri.

Noëmus cognatos, amicos, domum tot annis habitam deserere cogebatur, nihilominus serenam Deo conscientiam exhibere, idem cum illo sentire, probare factum, Dei justitiam adorare, suarum partium esse scivit. Omnes justitiæ serii cultores generoso animo audent dicere: Si jus & fas exigant, pereat mea domus, imminuantur facultates, comburatur mea uxor, filia, soror, quid ego demum hæc curo, modò detrimenti nihil capiat Dei honor. Doluit Noëmus tot milliones hominum interire, id tamen omne Deo divinæque justitiæ commisit. Nam hic ipse omnium malorum interitus pauculis illis fuit fructuosus. Etenim ad diluvii finem

A nemo fuit, qui piam illorum vitam turbaret, qui convitiis aut maledictis afficeret, qui pravis exemplis, aut impuriis illiis corrumpere. Nequitia semen jam fuit extinctum. Deinde illa ipsa interitus tam horrendi memoria frenum erat, quod à vitis abstraheret, & calcar quod adigeret ad honesta. Non dubium quin tempore profloret quotiescumque pluvia vel iris visa, amplissimæ stragis præteritæ memoriâ reduxerit.

Hic illud observemus, diluvium mundi geminum esse metuendum, primum Culparum, Pœnarum alterum. Nam sicut Noëmi aëvo, rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ, ita diluvium culparum ex inferis velut flumen emergens, undas libidinum & pravitarum appetitionum vomit. Quam eluviem impurissimam Oles averfatus, *Non est veritas, inquit, & non est misericordia, & non est scientia Dei in terrâ: maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundaverunt, & sanguis sanguinem tetigit: propter hoc lugebit terra.* Quod Beato Anselmo Christus ostento caelesti dicitur monstrasse, Videbat Anselmus flumen rapacissimum sordibus plenum, quod magno rueret impetu, & cænum orbis videret. Quotquot hominum ad ripam hærebant, flumen abripiebat, viros, feminas, opulentos, egenos, quibus nimirum volupe fuit tam impuris undis volitari. Obstupuit vir sanctus viso tam prodigioso, & nolle cum primis cupiebat, quid oblata species portenderet. Divinitus intellexit, fluvio mundum, mundi que fallacias, qui illo volutarentur, designari eos, quos pascerent sordidissimæ mundi delicia.

Verè fluvius est, Quidquid fluxarum terram possidemus, ab alio ad alium atque alium transeunt. Non tantum hæc æternum nihil, sed nec stabile. Quisquis affectu inhæret tam caducis, trahitur & sordes bibit. Detestatus hanc sitim Jobus, *Abominabilis, inquit, & inutilis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem.* Quòd autem decurrit hæc aqua? In fauces Behemotus. Nam eodem Jobo teste, *Ecce absorbebit fluvium, & non mirabitur, & habet fiduciam quod instruat Iordanis in os suum.* Nec enim idololatrias solos, sed & Christianos in prædam sibi cessuros sperat.

Atque hoc effrenatarum cupiditatum & culparum diluvium aëvo Noëmi primum erat; natabat in eo sceleratus orbis, homines, ubi hominem exuissent, veluti vituli marini in hoc vitiorum oceanus luserunt. Hos fulminans è cathedrâ Chrysofomus, *Ob carnales, inquit, voluptates, quibus immersæ erant, amisserunt esse hominibus. Nisi solus homo, ceteri non homines, sed ex hominibus in bestias mutati multiâ voluntatis.*

Post istud igitur culparum diluvium sequebatur alterum Pœnarum à cælo terræque immissum tor sordibus eluendis. Quid miramur orbem plenissimum criminis, cum exundet peccatis: diluvium delictorum non claudopede comitatur diluvium morborum, luctus & dolorum. Hic geminum ex more documentum appendimus.

§. III.

Obscena omnia & spurca fuge. Quod carnem sapiens instar inhæret, inquinat, verbis & cogitationibus se misceat, inficitque omnia. Unicus subinde nutus oculi hominem venenat. Si orbis olim adversus Deum suclamasset: *Eccur, Domine, tuam effugiam vitam, hominem perdis? respondisset Dominus: Quia caro est. Cur tamdiu benignus non parcis diutius? Quia caro est. Sed cur, ô Domine, summum orbis artificium vis destruere? Quia caro est. Cur animantium regem tam infami dâmnas supplicio? cur cælo conditum submergis? Haud aliud à priori dedisset responsum. Quia caro est. Nos sæpe libidines nostras specioso nomine humane fragilitatis præteximus, maximam continentia difficultatem objicimus, & plurima hic excusamus. Hæc dici speciosè possunt; nec enim suus vitis color deest: interim vociferantur sacræ paginæ, orbem abolitum, homines*

Historia diluvii à divino Numine dictata.

Deut. cap. 3. vers. 11.

Ibid. v. 3.

Solus Noëmus eluvionis impetum evasit incolumis.

Diuturna in arcâ detentio fuit Noëmo jucunda.

Tot homines interire doluit Noëmus, id tamen

homines extinctos, quia caro fuerunt. Hoc enim summe displicuit Deo, hominem ratione præditum, non ad rationis, sed ad carnis dictamen pleraque omnia facere. Atque hoc carnosum illud ac turbidum flumen est, quod maximam orbis partem ad ventris curas & carnis voluptates trahit. Cave ripam fluminis, cave quidquid carnem & libidinem olet, pus est, foetor & turpituudo, carum est, certa pestis animi est. Obscena omnia & spurca fuge.

II. Adversa tolera. Humanæ miseriæ diluuium sunt pœnarum. Velimus, nolimus, omnes eo volumur. Ubi culpa, ibi & pœna; ubi peccatum, ibi & peccati supplicium. Hic eximius nemo. Sed hoc soletur: Flumen est, non consistit, labitur assidue, defluit. Quod hodie patimur, cras non dolet. Imò quod hodierna luce toleramus, crastina exhilarabit, ob diei præteritæ tolerantiam. Latari sumus pro diebus, quibus nos humiliasti, annis, quibus vidimus mala.

Hoc pœnarum diluuium omnibus hominibus destinatum balneum, hoc nostrum est lavacrum. Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. Ne quis autem malorum molis succumberet, solatur & erigit Tobias his omnino monitis: Hoc autem pro certo habet omnis qui te colit, quod vita ejus, si in probatione fuerit, coronabitur. Equid trepidamus, cum pœnarum nos diluuium unâ cum aliis involvit? Vox amantis etiam nota est: Ego, quos amo, arguo & castigo. Certissimum: Quem dirigit Dominus castigat, flagellat autem omnem filium, quem recipit. Nemo spem abiciat, nemo cadat animo. Judithâ recte Abraham tentatus est, & per multas tribulationes probatus, Dei amicus effectus est. Sic Isaac, sic Jacob, sic Moyses, & omnes qui placuerunt Deo, per multas tribulationes transferuntur fideles. Illi autem, qui tentationes non susceperunt cum timore Domini, & impatientiam suam, & improprium murmuratio nis sue contra Dominum protulerunt, exterminati sunt ab exterminatore, & a serpentibus perierunt. Quam nervosè & ipse Tobias, Tu flagellas, inquit, & salvas, deducis ad inferos & reducis, & non est qui effugiat manum tuam. Duremus, & nosmet caelestibus servemus delicias: Luxta est Dominus iis, qui tribulato sunt corde, & humiles spiritu salvabit. Multa tribulationes iustorum, & de omnibus his liberabit eos Dominus.

CAPVT XV.

Cui Deus diluio tantum temporis permiserit. Longanimis patientia Noëmi.

In rebus adversis & tristibus illud plerumque tristissimum solet accidere, cum exitus malorum nullus apparet. Hinc illæ querelæ nostræ: Et necdum illis est finis? & quando tandem desinet hæc tempestas? & quando cessabit hæc agrimonia? quis terminus Iliadis tam luctuosæ? Cuiusque malè est, ei horæ videntur hebdomades, aut menses, aut etiam quandoque anni. Mora omnis molesta est mali finem expectantibus. Nec eis quidquam longius videtur, quam tempus omne, quod miseriarum finem non apportat.

Noëmus hanc ipsam moræ tarditatem accusans dixerit: Ergone nullus calamitatis finis? necdum caelestes iræ deserbuerunt? necdum in portu sumus? Ecquando demum è carcere tam foetido educemur? Cibis, potus, pabulum paulatim deficiunt: si diu differatur exitus, immunes à diluio conficiet fames, penuriâ cibi consumemur. Quid iuverit vulgarem mortem evasisse, si per eam diutius? Hæc, inquam, Noëmus queri potuisset, nisi aspera omnia, & ipsas longiores moras incredibili patientiâ & equanimitate condidisset. Alia post aliam hebdomas, alius post alium mensis labeatur, nec tamen ullum Noëmus indicium audierat aut viderat subsidentium aquarum, nec Deus illi significari iusserat quis diluuii futurus finis.

Tom. II.

A Obtineruntque aqua terram centum quinquaginta diebus. Anno profus dimidio, nullum ne minimum quidem indicium erat decrefcentium aquarum. Ira ignoravit Noë, quando demum in libertatem cum suis esset asserendus. Duo igitur hic explicanda. 1. Quid præcipi Noëmum in arcâ perturbare, angere, sollicitare potuerit. 2. Quid sibi voluerit hæc Dei cunctatio, cur Noëmum arcâ non citius emiserit.

§. I.

Post exactos à diluuii principio quadraginta dies pluvios,

Omnia pontus erant, deerant quoque litora pœnto: nec enim apex ullius montis erat visus. Latuerunt pressæ sub gurgite turres. Hæc magna sanè fides, fideique constantia poscebatur à Noëmo. Tam enim vario tentamine exploratus est in eo carcere, ut nobilis hoc ævo scriptor ausus dicere, mirum cum non desperasse. Inspiciamus tentamenta.

1. Domum tot annis habitatam, cognatos, vicinos, amicos, cara omnia & jucunda deserere cogebatur, & velut victimam offerre morti. 2. In carcerem tenebricosum & foetidum unâ cum feris compingebatur. 3. Terrebarur utique irâ Dei tam ardente, & implacabili, velut innocentes parvuli attonantur, cum patens in famulos excaendescit. Noëmus vel insons formidare malum poterat: quacumque enim prospexisset, mors præfens in oculos incurrebat. 4. Quia probus & inde pavidus metuebat, ne quid Deo, forsitan in se fuisset displicitum, & idcirco deseri commoverisset. 5. Ignorabat, quamdiu inaudita hæc tempestas esset sevitura. Anno dimidio nullum subsidentis aquæ indicium sciri poterat. 6. Exitus inde nullus, arca obserata, captivi omnes quotquot in eam conchili. Solum caelum & immensum æquor aquarum poterant spectari.

Vnus erat toto natura vultus in orbe. Tot hominum totque animantium interitus virum minimè crudelem affligebat, & orbe toto, & ex omni gentis humanæ numero soli octo homines vivi supererant, ceterorum omnium cadavera fluctibus sepulta.

8. Laborabat in exili grege domestico firmando ac consolando. 9. Curæ de futuro rerum statu sollicitabant angebantque. Quod enim tanti cadaverum cumuli? Num ego cum meis (cogitaverit) omnium ero vespillo? Num pecuarius sum & bublequa?

His offensionibus expositus erat Noëmus: sustinuit tamen & superavit omnia. Magna profus fidei constantia, solo Deo divinæque voluntate ac prudentiâ niti. Quanti non durâssent inter tam molesta simul & operosa mors pæne dulcior fuisset visa. Ira Deus exercet suos perficitque. Nos sæpe sollicitudini & curis nostris fulcra statuimus, sed nimium infirma. Ita enim quandoque ratiocinamur. Si non succedat istud, spes meas alteri assignam: si promissum hic fallat, illum eligam patronum, qui non facile injiciat mihi frustrationem: si & hic spes decollet, ad illius me potentiam applicabo. Ita hominibus & humanâ potentia, auctoritate, gratiâ, humanis præfidiis ac promissis nitimur vani, facilesque decipi.

Sed inania hæc vota irridens Deus, Quo est ista, inquit, fiducia, quâ confidis? vel quo consilio aut fortitudine rebellare disponis? super quem habes fiduciam, quia recessisti à me? Ecce confidit super baculum arundinum constructum istum, cui si innixus fuerit homo, intrabit in manum ejus, & perforabit eam. Ita Deus subducit fulcra, non succedunt cæpta, absunt plurima. Quisquis in his angustiis deprehensus, divinæ voluntatis ac providentiæ mysterium ignorat, facile despondens animum, Actum est, inquit, vellem me priorem esse mortuum; non eluctor è tot ærumnis; perii. At verò divini nutus intelligens & observans, Hic Dei mos est, inquit, hic caelestis curiæ stylus. Jam novimus Dei artes in erudiendis nobis, subtrahit fulcra, quibus niteba-

513

nitebamur, ut in illum solum inclinemur; ego me meis necessitatibus temperabo, & sperabo in æternâ bonitate. Hic errare aut falli non possum, certus sum. Divini Siracidæ syngraphum habemus: Nullus speravit in Domino (nullus, nullus) & confusus est. Ita in divinas manus me totum repono: etiamsi occiderit me, in eo tamen sperabo: Dominus mortificat & vivificat, deducit ad inferos & reducit: Dominus pauperem facit & ditat, humiliat & sublevat.

Ecclesi. cap. 2. vers. 21.
Iob cap. 13. vers. 15.
1. Reg. cap. 2. v. 6. & 7.

Ita Noëmus suis sese tentationibus opposuit, suam aquis imperium, & has curas Deo permisit; creverunt porro aquæ, pergeret diluvium, fluitaret arca, quam diu Deo visum. Obtinueruntque aqua terram centum quinquaginta diebus, quibus nec creverunt, nec etiam decreverunt, ne constitutam sibi mensuram excederent. Obtrunierunt terram, inquit Moyses, quod Hebræi dixere, roboraverunt se. Nam totis quadraginta diebus in altum eluctabantur, & veluti cum terrâ certabant, dum cubitis quinquaginta omnia montium cacumina superarent. Haec portitæ victoriâ, dominium in terram anno dimidio retinuerunt. Cur Deus, obsecro, tanto tempore totum terrarum orbem aquis sepultum voluit latere, & aspectu cæli damnatum, quem contemplando cælo condiderat? Quis autem consiliarius Domini fuit? Hic factis est dicere: Ita Deo visum, sic placuit bonitati divinæ. Nihilominus possunt assignari causæ.

Gen. cap. 7. vers. 17.

Causæ cur tanto tempore Deus voluit mundum aquis esse sepultum:

1. Ut offensæ iræque divinæ magnitudo appareret.

2. Ut tantò magis Noëmi patientia & fiducia constantia probaretur.

3. Ut tot cadavera consumerentur, vel ut fluctus terrâ hinc illinc aggererent & sic tanta cadaverum strues humaretur.

I. Ut offensæ iræque divinæ magnitudo argumentis testatissimis appareret. Aliquot nonnumquam diebus aut hebdomadibus facinorosorum, aliquando etiam Magnatum cadavera spectaculo & terrore jacent aperta. Ita Orientis Imperator Andronicus dies aliquot inhumatus velut canis mortuus publicè relictus: haud aliter Deus triste cælo speculum dedit anno dimidio, quo humanæ gentis veluti cadaver unumolvebatur fluctibus. In aliis scelerum suppliciis, quando Deus innoxios hominum animadvertit, longè mitius actum, & facilius fuit pœnarum oblivio. Sed hic longè aliter sese res habet. Nam quocumque figamus pedem, quocumque coniciamus oculum, ubicumque locorum sedeamus, stemus, jaceamus, ambulemus, licebit dicere: Huc Dei vindicta penetravit, hunc ipsum, quem occupamus, aut calcamus locum, occuparunt aquæ; hic mare mortuorum fuit. Humanæ genti Deus iratissimus.

II. Causa. Ut tantò magis Noëmi patientia & fiducia constantia probaretur. Vit patientissimus nil adversus diluviū diuturnitatem obmurmuravit. Numquam auditæ voces: Cur non educimur demum ex hoc stabulo? Quid hic velut umbræ ac mortui obambulamus? Cur è carcere tam fœtido non tandem aliquando liberamur? nihil horum. Sed ingenti longanimitate operiebatur tempus, quod Deus libertati suæ decrevisset; firmissimè persuasus Deus non oblivisci suorum.

III. Tamen quadragesimo diluviū die omnes homines jam expirasse censendi sunt, nihilominus immensum hoc mare relictum est, ut tot cadavera consumerentur, vel etiam ut fluctus terram hinc illinc aggererent, eaque ratione tantas cadaverum strues humarent. Inde locis pluribus, nec dubium, tam inæqualis terra, tot clivis & collibus montuosa, in monumentum & memoriam universalis excidii sempiternam. Ita in rebus omnibus Dei providentia se noscendam exhibet. Insepultos omnes relinquere, intolerandus fœtor; omnes sepelire, insipitus labor.

Æquè admittendam se providentia Dei præbuit in secundarum & adversarum rerum mixturâ. Videbatur Deus Noëmi & modicæ illius familiæ oblitus, arca huc illuc vagabatur, nullus è cælo mittebatur nuntius, videri poterat dormire cælum, adeò nullum dedit vigilantia

signum; nec singulis hebdomadibus, sed nec singulis mensibus se stitit Noëmo. Dixerit quis: Non curat illos Deus amplius, quos initio tam sedulâ complexus est curâ. Imò verò eos quàm maximè curans, recordatus est Dominus Noë, cunctarumque animantium.

En admirabilem ac prorsus salutare alternationem & vicissitudinem, quâ Deus amara & dulcia, læta & tristia, secunda & adversa, luctum & gaudium commiscet, temperatque, ut sibi ipsis homines neutiquam fidant, sed divinâ providentiâ nixi spem inter metumque operentur virtuti. Hæc tutissima Deo servandi via est. Hinc codices divini toties timorem castum lætamque spem ingerunt. Beatus homo qui semper est pavidus. Inimicus sapientiæ timor Domini. Qui timent te, magni erunt apud te per omnia. E diverso sapiens ad piam hilaritatem erigitur. Servite Domino in lætitiâ. Deus auxili mei, & spes mea in Domino est: sperate in eo omnis congregatio populi. Sentite deo in Domino in bonitate.

Ita nonnumquam experiendo potius, quàm legendo discimus à Tobia verissimè dictum: Hoc pro certo habebis, si non abiturus; si autem in tribulatione fuerit, ad misericordiam tuam venire licebit. Non enim delectaris in perditionibus nostris; quia post tempestatem tranquillum facis, & post lacrymationem & fletum exultationem infundis. Sic nomen tuum, Deus Israël, benedictum in sæcula. Ita Deus in cunctis operibus suis vicissitudinem amat & alternationem. Adeoque apud ipsos etiam inferos, quod mirissimum videatur, commutatio & vices sunt sterus & stridoris, sævissimæ flammæ & frigoris acerrimi. Quàm amœnum illud in cælo erit: Ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. Quanta voluptas erit cernere, ad ceterisque sensibus percipere, quod nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit.

Quemadmodum ergo Deus in vitâ meliori, in vitâ illâ vitalissimâ, ita etiam in hac, quæ vitæ illi præcludit, vices amat, variè miscetur & temperantur omnia. Ubi hedera, ibi & vermis, ubi gaudium, ibi & luctus. Quantum lætatus est Jonas super inumbrante hederâ, tantum tristatus est super vermem tam gratam umbram corrumpeute. Ubi mel, ibi fel. Coniunctissima semper mellis & fellis discordia. Luctus in matrimonium duxit lætitiâ, toro utriusque conjugis indissoluto. Nec potis idignarum, quorum illud decantatum, Candida nullus in sine nabe dies.

Sed longè nervosius Hipponensis Præsul Augustinus Augustinus cum Deo colloquium miscens, Et cum blandiris, inquit, & cum cadis, pater ex; blandiris ne desiciam, cadis ne peream. Permiserat Deus Noëmum cachinnis, sibilis, calumniis peti; illi ipsi tamen promittens, Ponam, inquit, fœdus meum tecum; laborem centum annorum imperat, ei tamen totique ejus familiæ vitam servat; concludit eum carcere terribicofos, & maritimo sepulchro, huc illuc fluctibus jactari sinit nescientem ubinam esset, illius tamen non obliviscitur. Recordatus autem Deus Noë. Hæc ed tendunt, ut geminum hic documentum probè capiamus.

§. III.

I. Inter spem & metum ambula. Ex amicis afflictissimis Jobi unus aliquis, Si subverterit omnia, inquit, vel tu & mater tua, cur ita facis? Deus cælum terramque miscet. Subinde lætior quis cælum sibi videatur habitare, adeò ex voto præcipue fluunt omnia, amœna lux in apinimum ejus sese infundit; volat ille, & suavi volutate permulsus clamar: Domine, bonum est hic esse: hoc juvat; ita fruimur vitâ, paratus est hic homo ad omnia, quæ jusserit Deus, facienda. Subitò hic idem ira muratur, affligitur, turbatur, ut inferos sibi videatur habitare. Ita paullo antè in tertium cælum cum Paulo raptus, jam velut ad orcum detrusus clamar: Sentio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis.

CAPUT XVI.

Quò diluuii aqua de venerint, quo consilio corvus ex Arca emissus fuerit.

REx cæli in suis insignibus strictum gladium, & frondentem olivam præfert, ut nôrit orbis, quomodo suam ille Rempublicam gubernat, Premio nimirum & Supplicio; hos punit, hos muneratur; his misericordiam, illis exhibet iustitiam; gladio & olivâ cives suos coercet. Et quemadmodum diluivio monstravit, quàm sibi facile sit impiorum gaudia luctu turbare, ita etiam ostendit, quàm sibi non difficile piorum luctum gaudiis emutare. Recordatus autem Deus Noë. Divini codices sapissimè in rebus etiam maximi momenti sensu nostro, & ad humanâ intelligentiæ captum consuevit loqui, quod Chrysofomus sedulo monet observandum. Ergo recordatus Deus Noë. Hactenus cælestis Patris æquillimæ iræ habenas cò laxavit, ut humanæ gentis jugulum petens innumeros homines neci dederit. Hinc amici sui optimi & pæne unici velut oblitus potius censerit. Sed non in finem oblitio erit pauperis, patientia pauperum non peribit in finem.

Ita & Noëmi Deus (humano ritu loquimur) iterum recordatus, cuius videri poterat oblitus; imminuta subsedit aqua, montes iterum sua exeruerunt capita, spes affulsit viciniore jam libertatis. Quâ in re duo potissimum consideranda. 1. Quò diluuii mare immensum devenerit, in quas sese cavè penetrarit. 2. Quomodo Noëmi aquarum diminutionem explorare voluerit per corvum, qui emissus non rediit. Utramque hoc explanandum.

§. I.

POSTquam centum quinquaginta dies abierunt, quibus aqua terrarum orbem tenuerunt sepultum, ipsa verò uti non aucta, ita nec imminuta sunt. Hoc igitur exacto tempore, Adduxit Dominus spiritum super terram, & imminuta sunt aquæ. Immisit Deus ventum calidum & vehementem, qui vi non naturali, sed divinâ, eam aquarum cluviem in suas cavernas, in antra, specus, foveas, inque suam abyssum, unde emergerat, cogeret redire. Hinc Historicus sacer dixit: Et clausi sunt fontes abyssi, & casaracta cali. & prohibita sunt pluvie de celo. Nimirum Deus aquagia sua, quæ aperuerat in supplicium gentis humanæ, iterum obstravit. Dein ventus seipso potentior, viribus divinis eluvionem siccauit. Chrysofomus teste, Præceptum est Domini, quod facit omnia. Aliter certè venti omnes pluribus annis illam aquarum molem exhaurire non potuissent. Nec solùm aquas ventus ingenti fauce glutit & digessit, sed id etiam effecit, ne mortalitas sequeretur & pestis. Adduxit Dominus spiritum, idque providentiâ singulari & potentia. Et prohibita sunt pluvia, non quòd illis centum quinquaginta diebus pluvia durarint, sed quòd Deus pluvias in terram alioqui defluxuras totis septem mensibus continuerit, & eò citius terra siccaretur.

Hoc tempore arca post iactationem tam longam in montibus Armeniæ, aut uti Hebræi loquuntur, Ararat, quietis aliquid invenit. Requievitq; arca mense septimo, vigesimo septimo die mensis, super montes Armenia. His montibus, qui sese in maximam porrigebant longitudinem, diversis locis diversa fuere nomina. Hoc tibi nomen Armenia à Noëmi nepote Semi filio Aram accepit. Inter omnes orbis partes altissimum locum occupat Armenia. Atque hic arca subsidentibus aquis sese recepit sessum. At verò aquæ ibant & decrescebant usque ad decimum mensem; decimo mense primâ die mensis apparuerunt cacumina montium. Cùmque transissent quadraginta dies, aperiens Noë fenestram arca, quam fecerat, dimisit corvum, qui egredie-

mea. Projectus sum à facie oculorum tuorum. Angelus satanæ colaphizat me. Quis autem contradicit ei, si in unum coarctaverit omnia, terram & maria? Quòd si verus Numinis amicus est, constans etiam & firmus est, credit & sperat omnia, quæ Deus manifestavit, & promisit. Ita quidquid nebularum, fluctuum, procellarum, tempestatum est, tolerat; & unâ rogat: Credo, Domine, adjuva incredulitatem meam.

Ita inter spem & metum, tamquam inter geminas rupes transeundum. Ecclesiastes metum incutiens, Sunt iusti atque sapientes, inquit, & opera eorum in manu Dei: & tamen nescit homo, utrum amore an odio dignus sit. Hinc non immeritò pavor insurgit & timor. Quem Hieronymus augens, Scire voluit, ait, quos Deus diligeret, & quos odisset, & invenit iustum quidem opera in manu Dei, & tamen utrum amentur à Deo, an non, nunc eos scire non posse & in ambiguo fluctuare, utrum ad probationem sustineant, qua sustinent, an ad supplicium; in futuro igitur sciens. Hinc certè metus augetur. Spem porò Augustinus excitans, Est quidam modus, inquit, in conscientia gloriandi, ut noveris fidem tuam esse sinceram, noveris esse spem tuam certam, noveris charitatem tuam esse sine simulatione. In eadem spem erigens Cyprianus, Viget apud nos, inquit, spei robur & inter ipsas sæculi labentis ruinas, erecta mens, & de Deo semper anima secunda. Nihilominus hæc subinde vellicat cogitatio: Deum promississe veniam delictorum scio, sed nescio, an ego veram acturus sim poenitentiam. Viri sanctissimi sub vitæ finem trepidarunt; quid ego mihi de me polliceat? Sed speremus, & ingenti adversus Deum fiducia erigamur. Ita profusè inter spem metumque medio itinere gradiamur.

II. Esto longanimis. Noëmum vide, quot ille quadragintadialia servavit jejunia, nullum tamen sequebatur pascha. Quadraginta diebus & noctibus continuis pluit. Rogaverit Deum Noëmus: Obsecro, mi Domine, si quidem omnibus moriendum est, accelera finem, & hoc unum perituris per beneficium & gratiam concede, ut citò pereant. Aliter Deo visum. Nam post quadraginta dies pluvios, secuti centum quinquaginta, dimidius annus, quo toto tempore nihil penitus mutarunt aquæ, sed eadem semper ierunt altitudine. Hic Noëmus sentire moras potuisset & queri: Quis tandem finis tam misere navigationis: ecquando demum foetidissimus hic carcer referendus? Sed anno dimidio jam elapso decretere primum coeperunt aquæ, verum tam lentè, ut totus laberetur annus, insuper & aliquot dies, dum Noëmus denique assereretur in libertatem. Et tandem incredibili longanimitate sustinuit tandem vitus sepeliri. Adagium Judæis erat, quod Deo valde displicebat. Nam Ezechiel hoc illis exprobrans, Quod est, inquit, proverbium istud vobis in terrâ Israël dicentium: In longum differentur dies, & peribit omnis visio: Quis expectet tandem? Perit omne desiderium inter moras tam prolixas. Longè aliud docet longanimitas. Expecta Dominum, viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine Dominum. Insignissimè longanimis rex David, Expectans, inquit, expectavi Dominum, & intendit mihi. Et adhuc pusillum, & non erit peccator.

Ita inter spem & metum cum longanimitate magnâ ex hujus vitæ fluctibus eluctandum. Hortatur Iſaias & clamat: Beati omnes qui expectant eum. Non carpent rosas, non leget flores, qui veris adventum præstolari nescit, non intrabit portum, qui maris iracundiam recusaverit tolerare. Esto longanimis. Constans patientia, non mensibus, nec annis metienda est, sed sæculis. Sapientissimè dixit Seneca: Pnicum est levamentum malorum ingenitum pati, & necessitatibus suis obsequi. Vera patientia nullum sibi figit patiendi terminum, nec umquam dicit: Ohe, satis est miseriarum. Sat diu hæc pertulit. Patientia perseverans tolerandi metam non quarit aliam, nisi voluntatem divinam.

egrediebatur, & non revertebatur, donec sicarentur aqua super terram. Cuius igitur Noëmus apices & fastigia montium per fenestram prospiciens vidisset, quadraginta dies expectavit, & ita demum exploratorem corvum emisit.

Lis ingens eruditorum de hoc corvo. Nos illi pennas non vellicabimus, neque enim instituti nostri est, omnium hic lites componere, præsertim cum Hebræi, Græci, Latini, contextus, septuaginta Interpretum, & Hieronymi verba non ita conveniant, & inde tenebrarum aliquid inducant. Ea tamen omnium sententia est, corvum in arcam non reversum. Ivit quidem & rediit, quod Hebræa phrasid asserit, sed in arcam denuo includendus non venit, longius propius circumvolans, & ob libertatem obtentam lætus, pabulum, quod inhiabat, abunde reperit. Subinde mensam in ipso arca recto, aliàs ad cadaver in montium uno reperit, & non revertatur in exosum sibi carcerem. Explorator planè infidus, liberi & vagi volatus ales, pessimus tabellarius: nam gustatâ libertate caveam iterum subire noluit malignum animal. Cur verò Noëmus corvum emisit, furacem, immundam, prælatricem avem, an non meliores habuisset nuntios? Videte, quæso, quàm omnia volumini divitino scite apræque cohæreant. Deus per octo nec plures homines, non solum propaginem humanam, sed & mores, ac vivendi modum restaurare, suam Noëmus operam commodare instituit. Initium fuit ejectio corvi, consummatio sacrificium.

Corvus avis tenebrosa, imago peccati, uti Tertullianus, Ambrosius, Augustinus, Clemens Alexandrinus, alii docent.

§. II.

In omni peccato duo sunt consideranda, 1. Aversio à Deo, 2. Conversio à rem creatâ & à malo, conversio ad Deum necessaria est. Primum adumbrat corvus ejectus, alterum significat institutum sacrificium. Sed liceat denuo quærere: Cur, mi Noëme, nuntium mitis inepitissimum? cur non aquilam, cygnum, accipitrem? Neutiquam, sed ejicitur corvus: peccati symbolum est. Cum metus est, ne invehat navis in arenam, in scopulum, aut aliter evertatur, quidquid oneris est, ejicitur. Onerum omnium gravissimum est peccatum, certum hominis exitium. Quod Cyprianus adstruens, Hoc est, inquit, peccatum lapsus, quod sæva tempestas navigis. Corporea quidem suâ indole sunt gravia, gravioribus tamen collata, dici possunt levia. Subernus cortex in aquâ levissimus, sursum nititur, deorsum non nisi vi trahendus. Plumbum in aquâ & aëre gravissimum, mole suâ ad ima rapitur celerrimè. Corvus ad cadavera deorsum velocissimè fertur. Carnibus jam fartus non ita facile sursum evolat.

Hic sanè genius est naturæ, hæc illius indoles, ad malum & ad qualvis turpitudines impetu volat, cum verò sursum enitendum ad Deum seriâ pœnitentiâ, heu quàm p̄sumbei sumus! Impudicum & libidinosum hominem non raro niti nomine, incogitantem, levem, petulantem appellamus: pari modo dicere solemus: En ille leviori vitâ lapsus est, en illa dissolutius vivendo cecidit. Tam facile tamque celeriter hoc fit, quàm citò asparagi coquantur. Unica subinde tentatio in lapsum præcipitat. Si lapsus gravis est, cur levitas vocatur? Peccatum & leve potest dici & grave. Leve, quia celeritate nimium quàm agili patrat; momento fit, quod æternum nocet; grave, quia detrahit è cælo, & tartaro mergit infini ponderis noxa.

Haber terra Lusitania aves avium maximas, quas Condores vocant. Hæ vitulum audent invadere, quem sternunt, lacerant, occidunt, vorant. Pastores gnari alas prædatrices istas capiendi, copiâ carniū eas in-

A scant. Ubi sese largius impleverint, nec curere comodè nec volare possunt. Hic pubes rusticana fustibus ac sudibus armata in alites saturatas irruit & maculat. Ita popinones isti caras solvunt symbolas. Quoties in hunc modum pœnas dedit libido? Quoties libidinosi homines in scelere deprehensi vitam simul ac flagitium finirent? Rex Longobardorum Rodoaldus, Paulo Diacono teste, in sædo facinore oppressus miserimè vitam perdidit. Peruanus Prorex, nomen silemus, cum alienam pudicitiam expugnasset, ex alienâ domo in suam probè contusus, jamque semimortuus relatus & extinctus est. E divinis libris notiora taceo. Quòd si libidinis peccatum hominem tam luculentum dolo inescet, & sibi obnoxium in pedicâ trahat, quid fiet animo, qui seipsum ingluvie tam fœdâ prægravat? omnium gravium multò gravissimum est peccatum, animæ pondus exitiosissimum, immensum. Gregori dictum est: Peccatum, quod pœnitentiâ non diluit, ipso suo pondere mox ad aliud trahit. Ex illo quippe vitio culpa subsequens oritur, ex quo cæcata mens dicitur, ut pejus ex alio ligetur. Sed peccatum, quod ex peccato oritur, non jam peccatum tantummodo, sed peccatum & pœna peccati, quia iusto iudicio omnipotens Deus cor peccantis obnubilat, ut precedentis peccati merito etiam in aliis cadat. Infinitum peccati pondus est.

Quid autem miri, si corvus gravitatem habeat, etiam habeat alas? Grave cor delinquentium, & tamen in malum celerrimè fertur. Veloces pedes eorum, inquit Plaltes, ad effundendum sanguinem: contritio & infelicitas in vis eorum. Alas & talaria gerunt pedibus, ut Mercurium pingunt Poëtæ, & tamen offendunt pedes & eruant, impingunt & conterunt. Hæc nostra est deceptio, propter hoc diabolotum irrisui exponimur. Peccatum credimus leve, labore facili laendum, scilicet à fronte alatum est. Jucundam, satietatem, animi levamen, optatum voluptatem repturos arbitramur, cum peccatum complectimur. Hæc illius frons est, à tergo sedum, minimè leve, neutiquam alatum, impurissimum, ponderis est immensum. Exemplo rem monstramus. Subinde luctui mederi nitimur, socios quærimus, symposita intituimus, calicem ducimus, choros agicamus, ut mœstæ menti oblivionem conciliemus. At ubi discussa erapula mens ad se redit, deterius habet, & morbo pejus apparere pharmacum; non enim luctus, sed peccatum gravat. Foras ejicitur hic corvus ex arca, ex humano pectore.

Sed & istud in corvo vitiosum. Pullos suos non curat, nec eos, ut aves ceteræ, alit, non educat quos genuit, sed nido extrudit sævus pater. Simillimum corvo peccatum, innumeros parit filios, quos sacra pagina filios iniquitatis nominat. Judæis hoc Christus exprobrans, Vos, inquit, ex patre diabolo estis. Sed corvus ille suos filios deserit implumes & impastos, hinc illi mortis æternæ pericula non evadunt. Et quemadmodum corvus cadaveri primos omnium invadit oculos, ita peccatum, maxime libidinis quæ diluvii causa fuit, hominem, quem occupat, excæcat. Vide mihi hominem: antequam peccaret, Deum sibi præsentem sæpius cogitavit, & timuit, inferos consideravit, & horruit, aspexit cælum, & exultavit: jam verò iniquitatis filius in vitium delapsus nil horum cernit, oculos ei eruit corvus, libidinis peccatum, aut aliud huic affine flagitium.

§. II.

ET hæc, Christiani, germanissima causa est, cur tot ubique concionibus nil ferè vitiositatis corrigatur. Clamant è cathedrâ Ecclesiastæ, vitiolorum fœditatem aperiant, cælum monstrant, inferos ostendunt, pœnitentiam inculcant. Frustra omnia: tonitrua ex pelvi cœlestis. Vix ullus suas corrigit libidines, nummi amorem, mentis tumorem nemo ponit, nemo suam stringit incundiam, nemo suam fanat invidiam; pede, quo ceperunt, pergunt omnes: nil efficitur clamando. In prom-

Corvus ex arca emisus non est reversus in arcam.

In omni peccato duo sunt consideranda: 1. Aversio à Deo, & conversio ad rem creatam & ad malum. Corvus peccati est symbolum. Ideo emisus. Cyprian. serm. 5. de lapsis.

Familiares dictum Augusti Casari, ne Trāquilus notat. Peccatum leve, & grave potest dici.

pra caussa est: ii, quorum vitia tanguntur, in vitis vivunt, & avaritiâ sepulti, aut libidinis meris, aut aliis sordibus inquinati, jam cæci in veritatem ruunt; peccata, pessimi corvi, oculos eorum effoderunt. Cohortationes & minas omnes negligunt. Digno monstratur cælum? non vident. Monstratur tartarus: non vident. Deus patrens misericors proponitur? neque hunc vident. Et nisi eos Deus iterum caelesti gratiâ inoculet, perdurant cæci.

Hinc liquet rem esse omnium difficillimam, hominem assuetum vitis, ad virtutis imperium reducere. Si cum patribus loquendum, facilius est mortuum excitare, quàm hominem ad consuetudine vitiosâ revocare. Si tales isti mentis oculos non perdidissent; si possent, aut potius ferid vellent cælum aut inferos, Deum aut æternitatis voluntatem immensissimam intueri, non difficile foret, illos denno virtuti asserere: sed quia peccatum admissum oculos mox adimit, cæci ruunt, quâ fert impetus, nisi singulari gratiâ Dei mentis aciem recipiant.

Sophonias vates Hebræus id prædicans, *Ambulabunt, inquit, ut cæci, quia Domino peccaverunt.* Ergo ante omnia foras ejiendus est corvus iste, quod Noëmus fecit: perinde si dixisset: Cernite pulchellam aviculam, quod vos scellit tories peccatum. Hoc vobis pulchrum videbatur, uti corvorum pulli prius albicantes, dein nigrescent. Cavete, vos alliciat & seducat, formam mentitur, picta est & variè colorata voluptas, hæc avis blanditur, mulcet, exultat, sed apparet tandem, quàm deformis & ater sit hic corvus, qui hominis animum & famam atrore inficit foedissimo. Omnem animi nitorem aufert peccatum, deformitas multò spurcissima. Uti putredo venuliori pomo coloris, & odoris, & saporis gratiam subducit, ita quidquid animus virtutis & gratiæ habet, peccatum eripit, corvus immundissimus, & priscâ lege in esum veritus. Sunt qui paginæ divinæ verba illa, *Emitte corvum, qui egrediebatur & non revertebatur*, subtilis interpretati dicant: Non alacer evolabat corvus, sed tamquam invitus hoc officii subiret. At ubi cadaver reperit, in arcem redire non sustinuit. Hinc Hebræis natum proverbium: Corvus nuntius, de homine aut tardius aut nunquam redeunte. Sunt qui principid verecundius, & velut inviti peccent, at ubi gratius sibi pabulum reperiant, irrevocabili contumaciâ vitis inhærent.

Atque hujus etiam indolis est peccatum, ex hominibus bonis, aut ex optimis facit quoque pessimos. Peccatum à tergo erubescendum, foedissimum monstrum, ideo subinde tardiores invenit amatores: egreditur, non evolat corvus. At ubi jacta est semel alea, & vitium gustatum sapit, altera terriâque & inde multiplici vice reditur. Hinc peccandi crescit audacia, & quod initid subtimidè fiebat, jam confidentissimè patitur, ab arcâ salutis avolat longissimè; sicut aviculæ caveis elapsæ procul avolant, ac si faterentur se non redituras. Ita sensum discimus nequitias, ita ex optimis improbissimis, ex Angelis fiunt diaboli. Philosophia id docet & experientia. Omnis mutatio, ut scholæ loquuntur, è contrario fit in contrarium: vinum dulcissimum eum degenerat, in acetum ætèrrimum mutatur; homines moratissimi, cum jugum excutiant, nequissimi evadunt. Tales in homine mutationes sæpe ab ingrato animo ducunt originem: eum Dei beneficia non æstimamus, nec de eis gratias Deo meminimus, jure meritò divinis auxiliis destituimur, perinde si cui hominum dicatur: Abi hominum ingratiissime, indignus es quem Deus donis cumularet, canis gratior est pro panis buccellâ, quàm tu pro beneficiis maximis; abi vecors, & age quod vis: odit Deus ingratos, & arceat.

Deinde ingenia magna rarè admodum in mediocritate subsistunt. Hinc plerumque tales aut vitis aut virtutibus insignes eminent mediocritatis impatientes. Ita avis paradisa corum induit, Apostolus in proditorem transit, qui scelestissimos prævolat in oliyetum,

ad capiendum Dominum Jesum. Cassianus Martyr sanctissimus quales corvos educavit, & pullos, qui stylis ipsum confoderent Magistrum! Hic geminam ex more præceptionem necimus.

Duplex documentum.

S. IV.

I. Expelle peccatum. Suggestimus supra: Detestare, Expelle peccatum. Nunc magis arduum instillamus, peccatum. Expelle peccatum. Nemo est vigilantioris conscientiæ, qui non tam sua quàm aliena peccata ut mala maxima detesteretur: atrorem hujus corvi & ingenium improbilissimum non negamus. Scimus, quid nostra nos Catechæsis doceat, luxuriam capitale crimen esse non ignoramus. Est qui dicat: Mihi ipse corvus iste displicet, nihilominus eum ut avem domesticam alo, quod damno, hoc facio; video meliora probòque, deteriora sequor; peccati supplicium horreo, nec tamen peccare desino. Expelle corvum, expelle. Hæc avis unica plus gravat arcem, quàm ceteræ omnes. Peccatum unicum miseriam reddit hominem, quàm misere humana omnes magno cumulo incumbentes. Idcirco Paulus commoniens, *Deponentes, inquit, omne pondus, & circumstantes nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen.* Omne pondus & circumstantes nos peccatum, è peccatore ejiendum, nec enim tantum crimen animi, sed & occasio peccati fugienda: arceatur hic corvus, & non redeat. Quid juvat veniam peccatorum consequi, si eadem mox repetas? Expelle peccatum.

Unicum peccatum miseriam reddit hominem, quàm omnes miserie humanæ. Ad Hebr. 6. 12. v. 1.

II. Teipsum circumspecte. Noëmus corvum emisit, ut inde disceret, quantum decrevisset diluvium. Seipsum circumspecte, quisque circumspecte, & interroget: Ubi sum, quibus, vel animi vel corporis periculis irretitus? Ut sese res meæ habent? Num hoc anno probior sanctiorque evasisti, que prioribus fui? Num aliquid in virtutis studio promovi, & quantum? an forsitan defeci, factus deterior? quid annis prioribus in virtutum cultu me impedit? quo potissimum vitio laboravi? quid antidoti in illud adhibui? quâ demum parte sum melior? num largius an parcius do stipem? num rariùs malè loquor? num infrequentius imprecor? sæpiùs fleo, an ideo? Num toties Deum cogito, quoties irascor, & furiosam bilem effundo? Quò tendo? Num ed perventurus sum, quò pervenire cupio? Circumspecte teipsum, an tuum diluvium decrescat, an verò augeat, aut sibi simile permaneat. Fortassis brevè jubebit Deus animum arcæ suæ egredi. Circumspecte teipsum. Proximus est ad æternitatem transitus.

CAPUT XVII.

Quam ob causam & quoties ex Arcâ Noëmus emisit columbam.

NOëmi arcæ & diluvium priscis tam notum erat, ut in fabulam demum abierit. Hæc origo fabulæ. Annis ab hoc Noëtico diluvio septingentis septuaginta, cum Moyses annum ageret ferè quinquagesimum, Thessalia tota eluvione horribili obruta & submersa perit. Hanc aquarum inundationem Deucalionis diluvium vocarunt, ut supra demonstratum est, & in fabellæ ludicrum redegerunt. Hæc profectò cacodæmonis fuit vastitatis, ut diluvii formidabilis historia à Moysè scripta in somniorum nugas fatisceret. Finxerunt igitur hoc Deucalionis diluvio submersum orbem, solum Thessaliæ regem Deucalionem cum Pyrrhâ conjugem, navi, quæ arcæ diceretur, delatum in Parnassi apicem; emissam etiam ab eis columbam quæ suo reditu diluvium durate significavit; sed eam sæpius evolantem demum emanasse, in signum eluvionis sopitæ. Quâ de re in hunc omnino sensum Ovidius:

Et superesse virum de tot modo millibus unum,

Ovid. lib. 7. Metamorph.

Et superesse videt de tot modo millibus unam :

Innocuos ambos, cultores Numinis ambos.

Idem de diluio jam cessante hæc addit :

Iam mare litus habet, plenos capit alveus amnes,

Flumina subsistunt, collectæque exire videntur,

Surgit humus, crescunt loca decrecentibus undis.

Postique diem longam nudata cacumina silva

Ostendunt, limâque tenent in fœnde relictum.

Redditus orbis erat, quem postquam vidit apertum,

Et desolatâ agere alta silentia terras

Deucalion, lacrymis ita Pyrrham affatur obortis :

Nos duo turba sumus, possedit cetera pontus.

Namque ego (crede mihi) si te quoque pontus haberet,

Te sequerer conjux, & me quoque pontus haberet.

Plutarchus Parte tertiâ de animalium solertia refert

dilucidè, à Mythologis tradi columbam nuntiam à

Deucalione missam. Et sanè, inquit, qui fabulas narrant,

ii columbam ajunt ex arcâ emissam Deucalioni certum

indicium destulisse tempestatis, cum rursus ingrederetur;

serenatis, cum avolâset. Hebraeus Philo non minus

apertè: Hunc Græci Deucalionem, inquit, Chaldaei

Noam nominant, cujus ætate ingens illud diluuium ac-

ciderit. Lucianus Christiani dogmatis non ignarus, di-

luuium & arcam Deucalionis æquè memorat. Quod

verò scriptores isti asserant, Deucalionis ævo universum

orbem fluctibus obductum, tam scripturæ sacræ, quam

ipsi etiam Philosophiæ adversatur. Deucalion certè

octingentis pæne annis à Noëmo vixit. Deinde nec

Plato, nec Aristoteles, nec Philosophorum ullus asserit

ejuscemodi diluionem naturilibus causis provenire

posse, quæ orbem submergat. Hoc semel dumtaxat fa-

ctum Noëmi ævo: vice alterâ orbis non aquâ, sed igne

obruetur.

Gen. cap. 8. De Noëmo facer historicus ita loquitur: Emisit quoque columbam post eum, ut videret, si jam cessasset aqua super faciem terræ. Hic explicandum, quoties & quam ob causam emissâ sit hæc columba, deinde qui sese illa gesserit, quid exoptabilis hinc nuntius apportarit, quando emanferit.

S. I.

Post corvum exploratorem perfidum, Noëmus ter

columbam misit nuntiam. Prima eodem profors

die post corvum abiit, eodémque die rediit. Hic Noë-

mus septem alios dies expectans iterum emisit colum-

bam, quæ vesperi non sine literis, ut dicemus, rediit.

Expectavit denuo Noëmus alios septem dies, & ter-

tium columbam evolare jussit, quæ in arcam non est re-

versa. Harum legationum causam interpretatur Chry-

stomus horribilem diluuii formidinem: nec enim

Noënum per fenestram autum prospicere diluuii metu.

Hoc enim objici posset. Cur Noëmus ipse non pro-

spexit, non aquæ subsederint? metus continuit. Chry-

stomi verba sunt: Ecce justus ille nondum per se audet videre,

sed corvum mittit, ac per illum discere vult, an bona rerum

mutatio aliqua sit expectanda. Alphonfus Tolstus censet

fenestram non magnam & sublimi loco sitam, arcam

admodum fuisse crassam, unde solum pæne cælum sus-

spici, terra agrè, nec eminus prospicari potuerit. Per

aves igitur tabellarias erat explorandum, num aquæ tel-

lurem jam siccam cœstituerint. Cur autem corvum &

columbam, non alias aves exploratum misit? Haud du-

bium quin Deus illi singulariter id suggererit ob signi-

ficatum & mysterium.

Non pauci asserunt, corvum & columbam longin-

què ac perseveranter volare, solere quoque rostro ali-

quid referre, uti columba vice alterâ in apertum pro-

volans, vitentrem retulit olivam. Nam ea quæ primam

obiit legationem, loca utique aquis detecta reperit, sed

quia omnia circumam madida & lutoâ, illa munditiem

amans, & fordidare pedes recusans, ad fenestram re-

Cur Noëmus ipse non prospexit num aquæ subsederint. Chrystom. hom. 26. in e. 8. Genes. mibi p. 172.

A versa, à Noëmo retracta est. Quod divinus scriptor ita narrat: Quæ cum non invenisset ubi requiesceret pes ejus, reversa est ad eum in arcam; aqua enim erant super universam terram, extenditq; manum suam, & apprehensam intulit in arcam. Expectavit autem ultra septem diebus alius, rursus dimisit columbam ex arcâ. At illa venit ad eum ad vesperam portans ramum olive virentibus foliis in ore suo. Intellexit ergo Noëmus, quod cessasset aqua super terram. Expectavit, nihilominus septem alios dies, & misit columbam, quæ non reversa est ultra ad eum.

Columba, quæ secundo loco missa evolavit, non ingratum utique pastum invenit, sed sub vesperum frigus noctemque fugiens, ad hospitium notum rediit. Fides iste nuntius, ait Chrylostomus, bonas attulit literas, decerpit ex olivâ sarculum repertans. Imperatores Romani, si quam victoriam obtinuisent, laureatas ad Senatam literas miserunt, ut solus epistolæ aspectus lætum quid loqueretur. Deus Noëmo epistolæ vicem columbam misit olivâ insignitam: ex hac oliviferâ epistolâ intellexit Noëmus, quod cessasset aqua super terram.

S. II.

Interim Noëmus anceps animi hærebat, quid statuum de progressu ex arcâ. Expectavit igitur alios septem dies, & rursus misit columbam tertiam, quæ nuntiat, quantum aquarum imperium esset imminutum. Mi bone Deus, quid Noëmum crucias? si diluio decrecente Angelum illi misisses, qui diem egressus indicisset, omni hoc labore superfedere potuisset: quid enim opus sollicitudine tantâ, tot curis? Nimirum sapius inculcandum, quod supra demonstratum est, velle Deum, ut homo pro viribus laboret, faciâtque quod potest, quod humanis viribus impar, hoc sibi Deus perficiendum sumit; Deo enim perfecta sunt opera. Probe igitur noverimus, otium nostrum Deo penitus esse displacitum. Non desides aut ignavos cessatores, sed quæ possumus, laboris nos focios esse cupit. Labori nos creavit, non quieti, nisi illi, quæ sequetur in cælo. Ita Noëmus quatuor omnino nuntios amandavit, semel corvum, ter exploratricem columbam. An una eadémque columba ternas legationes istas obierit, incertum, verosimile unam eadémque fuisse. Cum volatu primo abiit, lutata rediit, maxime pedibus, ait Josephus. Itone alterâ viridantem oleæ ramusculum rostro deportavit. Sed unde frondes huic arbori quæ anno toto juglaticibus aquis mersa latuit? Ambrosius multum ambigit, num ea ante diluuium frondere cœperit, & sub undis servata has comas non amiserit. Ante diluuium fronditisse verosimilius. Nam olea, teste Plinio, iis arboribus accensenda, quæ per hiemem folia & virorem non perdunt. Quod Chrylostomus confirmans, Olea, inquit, semper virens est. Ex quo facilis conjectura est, diluuium etiam pleraque omnia humi nascentia eradicit, eam tamen oleam, aliâque arbores quæ minus resistebant aquis, perdurasse. Rabbinii somniant hunc ramum ex olivifero Sionis monte, alii ex paradiso sumptum. Somnia sunt & nugæ. Eam arborem Deus vivere, sub aquis voluit, ut columba, exploratum evolatura, reperiret quod domum referret in mysterium futuris sæculis.

Tertullianus mysterii non ignarus, Quemadmodum, inquit, post aquas diluuii, quibus iniquitas antiqua purgata est, post Baptismum (ut ita dixerim) mundi, pacem celestis præco columba terris adnuntiavit dimissa ex arcâ, & cum olea reversa, quod signum etiamnum apud nationes paci præconatur. Sicut igitur à primordio imaginis divinæ præco serpens, ita divinæ pacis præco fuit columba. Nec verò line causâ Rex David columbinas alas expectans, Quis, inquit, dabit mihi pennas sicut columba, & volabo, & requiescam?

An non, regum optime, accipitris, aut cygni, aut aquilæ, aut struthionis alæ ad hos volatus longè commodiores

modiores forent? Non sanè, alis columbinis hinc opus est. De caelestis sponſi oculis facer Auletus canit: *Oculi eius sicut columba super rivulos aquarum, quae lacte sunt lotae, & resident iuxta fluentia plenissima.* Multae aves aquis se mergunt, anates, mergi & olores. At verò columba rivulis adſidet, & in aqua velut speculo observat vultus, ac milvi, aut aliarum avium volatus, ut ab iis sibi caveat. Istius volucris alas aptari sibi vult rex David. Si enim sublime tantum volare voluisset, alas aquilae petiisset; si praedam avehere, ardeae; si oculis placere, pavonis pennas sibi quaesisset. At ille volare desiderat; ut requiescat, & quidem non in aqua, sed iuxta aquam. Aquae multae, homines multi: qui cogitat quiescere, fugiat adire turbas, convivales frequentare mensas, sectari delicias. Beata quies in his diverticulis non invenitur. Haec iterum praerceptiones geminae sedulo pensandae.

S. III.

I. **F**uge mundi cœnum, fuge lutasias vias, heu fuge crudelesterras. Reperisset equidem columba Noëtica aquis extantia loca, sed omnia ubique madida, lutosâ, lubrica. Has sordes exosa hæc ales, inquinare pedes noluit, perinde si dixisset: Revertar in arcam meam, loco illic meliore hospitor. Quisquis præsentem mundi statum considerat, vel pressis etiam oculis, modo vitiis apertis, facile percipiet, quam omnes cœno merſi jacent. In urbibus non paucis iustitia planè cerea est: torqueri, flecti, fingi facilis in quacumque partem. Alibi aperta imperat injustitia. Libido nusquam non regnat & triumphat. Pudicitia passim exulat, impure Veneri locis omnibus largissimè litatur, ad carnis leges vivitur. Qui caelum vi rapiant, qui aeternitatem seridè expendant, vix paucali & pæne nulli sunt; qui alienam famam obtrectent, seipſos non inspiciant, innumeri sunt: mores improbi, sermones foedi, magna scelerum uberitas: Prætextata & obscœna verba ubique locorum autas: *Nemo quod bonum est, loquitur. Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.* Convivorum luxus, velium pompa jam in mores transierunt, non amplius annumeranda vitiis: sudores pauperum haurire, inopum medullas fugere, jam pervulgatæ consuetudinis est. Hæc vel cæcis patent. Hoc tali cœno mundus referissimus. Praga, Parisii, Roma, urbes maximæ, sed sanè lutosae; cum pluit, merum cœnum viæ sunt. Haud alter mundus spurcitiis & sordibus exundat. Sed sicut in illis urbibus ea, quæ quotidiana sunt, minus curantur: ita in mundo, quod pæne omnes faciunt, vix vitiosum habentur.

Inquinata sunt via illius in omni tempore.
Lex mundi est: *Qui nocet, nocet adhuc, & qui in sordibus est, sordescat adhuc.* Hanc legem plerique omnes religiosissimè servant, & insignes in nequitias faciunt progressus. Alter alterum impellit, & ad verita viam committer præeundo monstrat. Exemplis mutuis suavissimè perimus. Sunt qui omnia superbiæ ac avaritiæ præcepta exactissimè doceant, sunt qui ea studiosissimè discant. Hic sæpe discipulus superat magistrum. Non desunt, quibus hæc artificia sordere incipiunt; cuperent ii in officinis melioribus sudare, sed pudore inertissimo, aut consuetudine multâ vinciantur. Quid agis, ajunt ipsi secum, tu mundi leges non migrabis; hoc plerique omnes faciunt; te ceteris sanctiorem ne crede; his artibus, huic vitæ modulo assuevisti; exuere pellem difficile; hæc sacra aliter non constant. Exosa nimis sapientia est, ubi omnes publicè insaniunt. Monitum illud non nescio: *Non intrabit in eam aliquid inquinatum.* Excitiam ergo cœnum, antequam ad cæli portam venero. Pergamus igitur, quo cepimus pede. Ita qui in sordibus est, sordescit adhuc.

Quam longè aliter sapiens rex David, & cœnosas mundi voragine declinat cœtus, *Ab omni viâ malâ, inquit, prohibui pedes meos.* Nec illi satis fuerat sordentes

vias exiisse, insuper & volatûs appetens, *Quis dabit mihi pennas, inquit, & volabo? non traham pedes meos, non mergam me luto, alta & divina meditor, volabo, plus conscientiam & caelum, quam pecuniam & pompam curabo.*

Fuge mundum, fuge, fuge, quicumque mundus cupis vivere. Ubicumque potes, te turbis exime; pessimus ad virtutem dux est populus. Utrique quò major est populus cui commitemur, hoc periculum plus est. *Arcta via est, & angusta semita quæ ducit ad vitam, & pauci inveniunt eam.* Spatiosa via & ampla porta est quæ ducit ad mortem, ad interitum, multi intrant per eam. Fuge multos, Multitudo fuge etiam teipsum, si vitiosorum multitudinem sequaris. Ante omnia fuge libidinem, & vel libidinis umbram, & omne vitiorum cœnum facilius declinabis. Speciosa scelerum porta, detestabilis luxuria. Ergo fuge mundi cœnum, si amas caelum.

II. **P**acis tranquillitatem ama. Columba Noëtica secundum emissa non vano volatu terras lustravit; nec tranquillitatem vacua rediit, sed oleæ germen rostellò reportavit, velur recentes fructus, novam arboris sobolem post diluvium natam. Heu quot in orbe homines sunt, non columbae, sed corvi, accipitres, milvi, vultures, lapidarii falcones, qui semper strictum acinacem ostro ferunt: quisquis eos tangit, acinacem sentit. Hi tales tranquillitatem & pacem animi, quam ipsi non habent, in aliis turbant & evertunt. Quidquid loquuntur, lapides aut cultros putes, adeò tumultibus, excaescentiâ, rixis omnia miscent, homines aſſerri, altercatores, turbidi, pugnares, iracundi, litigiosi, iris fatores, discordiosi, intractabiles, qui assidue tumultuantur, currunt, volant, evaginatum gladium ore semper præferunt.

Christus à cruce jam redivivus quotiescumque suis se discipulis spectandum præbuit, instar placidissimæ columbae ramum olivæ semper prætulit, cum dicto: *Pax vobis.* Quo ritu & suos instruxit, ut in orbem evoluturi columbinis sese moribus nemini non probarent: *Estote simplices sicut columbae. Intrantes in domum salutate eam, dicentes: Pax huic domui.* Hæc olearum gemina ori eorum inferuit. Ita quisvis Christiani sanguinis, qui sese columbis istis Christo & Apostolis aggregate cupit, olivam ore semper præferat, adversus omnes placidus, mitis, benevolus, lenis, moderatus, bonorum verborum largus, oris mellei, verbo columba sit, quæ nec unguibus, nec dentibus, nec cornibus pugnet. Christianorum est omnia mitigare, inter dissidentes pacem conciliare.

Ruffinus Aquilejensis rem memoratu dignissimam referet de pace inter duos miro artificio conciliatâ. Prisci auctoris verba, Lector, fide optima tibi admeriar. nec voculâ quidem mutatâ, ne præscæ venustatis ingenium ac simplicem amœnitatem corrumpam. Ruffinus rei gestæ narrationem ingressus de verbo ad verbum hæc memorat.

S. IV.

Referebant sancti seniores nobis dicentes: Quia fuit quidam monachus in eremo Scithi; venit autem ad visitandos sanctos Patres in loco, qui dicitur Cellia, ubi multitudo monachorum divisim habitabat cellulis. Cùmque non inveniret ad præfens cellulam ubi posset manere, quidam de senioribus aliam vacantem cellulam dedit ei, dicens: Interim repaula in hac cellulâ, donec invenias tibi possis manere. Cùmque ad visitandum eum convenirent quamplurimi fratres, desiderantes ab eo audire verbum salutis aeternæ (habebat enim spiritualem gratiam docendi verbum Dei) videns ille senior qui ei ad habitandum præstiterat cellam, invidia livore cor ejus vulneratum est, & indignari cepit ac dicere: Quoniam ego tantis temporibus in hoc loco habito, & ad me non veniunt fratres,

nisi

nisi rarissime, & hoc in diebus festis, & ecce ad istum impostorem pax quoridie fratres quamplurimi vadunt; dixitque discipulo suo: Vade & dic ei, ut egrediat de cellula illa, quoniam necessaria mihi est. Cum autem perrexisset discipulus ejus ad illum fratrem, dixit ei: Mandavit abbas meus sanctitati tue, jube ei per me mandare, qualiter habeas; audiuit enim te insultari. Ipse vero remandavit ei, dicens: Ora pro me, domine Pater, quia valde stomachus doleo. Reversus autem discipulus dixit abbati suo: Nimis rogat sanctitatem tuam, ut vel duos dies jubeas ei inducias dare, ut possit sibi aliam cellam providere. Transactis autem tribus diebus, iterum misit discipulum suum, dicens: Vade, dic ei, ut egrediat de cellula tua; nam si rursus distulerit, dices ad eum, quia continuo venio, & cum baculo cadendo expello eum de cella mea. Pergens autem discipulus ad supradictum fratrem dixit ei: Quoniam valde sollicitus est abbas meus de infirmitate tua, ideo misit me requirere si melius habeas. At ille respondens dixit: Gratias ago, domine sancte, charitati tue, quia sollicitus es de me, verumtamen precibus tuis melius habeo. Reversus autem discipulus dixit abbati suo: Etiam & nunc deprecatur sanctitatem tuam, dicens, ut usque ad diem Dominicum exeres, & statim egredietur. Cum autem advenisset Dominicus dies, & non egredieretur; accipiens vestem senior, inflammatus invidia & iracundia spiritu, pergebat, ut cadendo expelleret eum de cellula sua. Accedens autem discipulus ejus dixit ei: Si jubes, precedo te, & video, ne forsitan aliqui fratres ad salutandum eum venerint, & si viderint te, scandalizentur. Præcessit ergo discipulus, & ingressus ad eum dixit: Ecce abbas meus venit ad salutandum te, egredere ergo celerrimè, & cum gratiarum actione occurre ei, quia pro nimia charitate & dilectione venit ad te. Qui statim surgens, cum nimia alacritate occurrit ei. Cumque videret eum, antequam appropinquaret ad eum, prostravit se pronus in terram adorabaturque senem cum gratiarum actione, dicens: Retribuat tibi Dominus, charissime pater, bona aeterna pro cellula tua, quam mihi propter nomen ejus prestitisti, & in caelesti Jerusalem inter sanctos suos Christus Dominus tibi gloriosam & splendidam præparet mansionem. Hæc autem audiens senior, compunctus est corde, & projiciens baculum recurrit in amplexus ejus, & osculatus est eum, & invitavit illum ad cellulam suam, ut pariter cum gratiarum actione sumerent cibum. Vocavit autem senior supra memoratum discipulum suum, & interrogavit eum, dicens: Dic mihi, fili, si dixisti verba ista fratri, quæ propter cellulam mandavi, ut diceret ei. Tunc discipulus ejus confessus est ei, dicens: Verè Domine dico, quia propter humilitatem, quam tibi exhibere debeo, tamquam patri & domino, ideo non audebam respondere tibi aliquid, quando me mittebas ad eum: verumtamen nihil eorum dixi ei, quæ mandabas ad eum. Hæc audiens senior, statim prostravit se ad pedes ejus, dicens: Ex hodiernâ die tu meus pater esto, & ego discipulus tuus: quoniam te festinante & moderante, ac cum timore & charitate Dei agente, & meam & illius fratris animam de peccati laqueo Christus Dominus liberavit. Pro fide enim & sancta sollicitudine & intentione discipuli, qui perfecte in charitate Christi diligebat abbatem suum, & anxie timebat, ne per invidiam & iracundiam vitium, aliquid tale ageret pater suus spiritualis, ut perderet omnes labores sanctos, quos ab ineunte ætate in Christi servitio, pro vitæ aeternæ præmiis laboraverat; ideoque Dominus donavit gratiam suam, ut in pace Christi pariter lætarentur.

Math. e. 5. vers. 9. Beati pacifici, beati, quoniam filii Dei vocabuntur. Et quemadmodum Noëmo columba oleam ferentis reditus ad arcam fuit gratissimus; ita tales pacis amatores, cum veniunt sanctissimam Eucharistiam sumpturi,

A convivæ sunt gratissimi: nam olivam secum afferunt, animo tranquillum & pacatum, qui pacem & in seipso & in aliis amet ac tueatur.

Sed ea subinde tempora sunt, quibus olive ramus unicus haud sufficit; fasce opus est. Quisque cautus circumspiciat, quibuscum agat, si cum biliosis, fremebundis, asperis, iracundis agendum, ramis oleaginis compluribus est opus: *Responsio mollis frangit iram.* Pro- trahendi. Atque hos reverà dixeris columbas, qui tumultuantium, iracundorum, rixantium mediis, nihilominus benigni, mites & pacifici degunt. Eà de re sibi ipsi gratulatus rex David, *Cum his, inquit, qui oderunt pacem, eram pacificus.* Hoc artis, hoc virtutis est. Inter quietos & pacificos placidè ac sedatè agere, inter turbatores & impacatos turbare & alterari etiam improbi norunt; at verò inter turbidos ac litigatores, inturbidum & quietum esse, hoc soli norunt virtutis amatores. Hæc laudatissime sunt columbæ, quæ in olivæ ramis evolvunt; ubi Christus cruciatus suos exorsus, tam hostes suos, quam suum discipulum Icarotem proditorem humaniter & amicè salutavit. Per hæc vireta dociles columbæ illæ pascuntur, hic gemunt, hic amare inimicos discunt, hic sese ad omnem animi tranquillitatem componunt, illud Paulinæ sedulo meditantur: *Quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes.* Verum pacis studium, summum animi solarium.

CAPUT XVIII.

Noëmus ex Arcâ progreditur, & sacrificat Deo.

A Quarum inundationes non ratò terris ingentem vastitatem attulerunt. Melchior Nugnetius anno millesimo quingentesimo quinquagesimo octavo, die octavo Januarii litteras è Coccino dedit, quibus deploravit apud Stras in provinciâ Sanciorum, eluvione horrendâ septem omnino urbes, præter pagos viciniosque plurimos peritisse, tam pecore omni quam hominibus submersis. Et ut constaret hæc fieri Deo vindicante, multi aquas evadere conati, igne caelesti sunt consumpti, septennis puerulus evasit.

Anno millesimo quadringentesimo primo, quod Ludovicus Guicciardinus narrat, in Bataviâ inundante mari septuaginta duo grandes pagi fluctibus repentinis obruti sunt; supra centena millia hominum interierunt.

Plura ejusmodi provincialia diluvia, cum illo generali orbis maximo conferti nequaquam possunt, quod omnes tam homines quam animantes hausit. Noëmus solus Deo visus est dignus, qui cum pauculis servaretur. Servatus est in aquis anno toto & aliquot diebus. In arcâ velut in hypocausto tutus abdebarur. Nullam potuit remissionis curam gerere. Deus erat navarchus, Angeli remiges; his fidendum, qui etiam in portum, altos Armeniæ montes, felicissimè deduxerunt.

Postquam igitur jussu divino terram subierunt aquæ, Noëmo Deus præcepit: *Egredere ex arcâ tu & uxor tua, filii tui, & uxores filiorum tuorum tecum.* Egredere est Noë & filius ejus, uxor ejus & uxores filiorum ejus cum eo. Sed & omnia animalia jumenta & reptilia, quæ reptant super terram secundum genus suum, egressa sunt de arcâ. Hoc loco exponendum, quâ ratione hic egressus velut è cenobio institutus sit. Deinde quomodo Noëmus se gratum Deo exhibuerit, & mox ab egressu sacrificavit.

§. I.

A Ffirmari verissimè potest, Deum anno toto totòque orbe terram non habuisse, nisi unicum monasterium; hoc in terrâ omnis ejus familia fuerat. Neque verò monasterium illud incolis frequens & numerosum

rosam exitit. Iudorus olim in uno cœnobio ultra mil- le monachos numeravit. Apollonius supra quinque millia monachorum religiosâ disciplinâ gubernavit. Pachomius anno à partu Virginis quadragesimo diver- sis domibus non aded distitit, ad septem millia discipulorum habuit, quos in viginti quatuor Græcorum litteras divisit. Serapion, quod Palladius suis se oculis vidisse asserit, certis habitaculis decem mil- lia cœnobarum censuit suâ curâ commissa.

Tot religiosos homines in suo Asceterio Deus non aluit. Divitum potius monasterium dicendum, cu- jus pars vtraque non nisi octonos homines, viros quatuor, totidemque feminas clausit. Arcam mona- sterium aut Asceterium fuisse, vel inde liqueat. Tres primæ principisque cœnobarum leges sunt, Pau- pertas, Castitas, Obedientia. Et paupertas quidem in arcâ ita colebatur. Hi octo religiosi homines cog- natos, parentes, amicos, suâque domos deseruerunt, seseque totos divinæ providentiæ commiserunt; qui- bus eorum dixerit: Omnia mea mecum porto. Com- meatus in annum arcæ inferendus erat, spes simul ingens concipienda, aut congestam annonam non destitutam, aut sese à Deo velut inclusas aviculas pascendos. Nulla hîc divitiarum sed vitæ potius & salutis cura.

Pudicitiam verò & castimoniam, dum arcam ha- bitârunt, religiosissimè colebant. Hîc divini scripto- ris singulæ voces, earumque nexus & ordo accuratè pensitandas. Imperatum est Noëmo: *Ingrederis tu, & filii tui, vxor tua, & vxores filiorum tuorum.* Separatim vi- ri feminæque, divitis scilicet contuberniis. Factum- que quod iusserat Deus: *Ingressus est Noë, & filij eius, vxor ejus & vxores filiorum ejus.* Alius in egressu serva- batur ordo. Noëmo namque dictum: *Egredere de ar- ca tu & vxor tua; filij tui & vxores filiorum tuorum.* Pro- fecto non subibant arcem velut choreas ducturi cum vir feminam manu trahit. Viri bini ac bini, bine ac bine femine ingrediebantur arcem. Alius fuit egres- sus ordo. Atque hoc primus videtur observasse Ambrosius, quod oratione uberi & disertâ explicat. Iamque He- bræorum & Christianorum Doctorum pervulgata sententia est, Noëmum & tres filios, Noëmi conju- gem & tres nurus pudicè ac castè anno toto velut reli- giosam familiam in monasterio viduos & coelibes vixisse, perinde ac si quatuor matres cum totidem fi- liis unâ habitarent. Ita etiam Hieronymus, Rabanus, Anselmus, Cajetanus, alij sentiunt: Hieronymi verba sunt: *Quando ingreditur in arcam Noë, tam ipse quam fi- lij eius ab vxoribus suis separantur: (ingredieris tu & fi- lii tui) quando egrediuntur in terram, junguntur paria.* Non soli autem homines totè diluvij tempore castè ac cõ- tinenter toto coelibè vixerunt; sed & ipsæ pœcades hanc continentia legem non ruperunt. Nam, uti Am- brosius aliique docent, tempus erat lugendi, tristandi, dolendi; dies penitentia dicti, non choreis, non lascivis: bacchanalia tunc vivere, nimis importu- num: luctus & lacrymæ hos sibi menses rapuerunt. Neque verò aliud in totius orbis funere decebat fieri. Nec paupertas solum & castitas, sed & obedien- tia, eaq; strictissima exercebatur in arcâ, quam divi- nus scriptor sæpius dilaudans, *Fecit, inquit, Noë omnia quæ præcepit illi Deus.* Ita primariæ cœnobarum leges paupertatis, castitatis & obedientia sanctiones in hoc arcæ asceterio servata.

Neque verò monasterium duntaxat religiosum, sed clausum & obseratum arca fuit, cujus janitorem Deus ipse egit. Et uti quandoque monasteria in aquis conduntur, ut insule sint, & plus habeant quietis, nec aliorum vicinâ turbentur, ita Deus hoc suum mona- sterium in immensâ maris medio collocavit. Hîc octo homines verè soli & clausi, verè Ascetæ & monachi

agebant, omnia circumquaque mortua jacebant; illi inter se solos, & cum solo Deo loqui commodissimè poterant. Præterea hoc arcæ monasterium in mona- sterii ritum est edificatum, in cellulis distinctis, unicam & quidem parvam habuit fenestram, per quam non animi causâ prospicerent, & aliquot horas malè cõ- burerent, prospicendo, transeuntisque numerando, uti in civitatibus fieri amat, ubi totos subinde dies ad fenestras inanissima non raro & noxiâ curiositate consumunt otiosi spectatores. Illæ in arcâ moniales & monachi cœlum dumtaxat suspicere, & auræ ali- quid potuerunt admittere. Et forsitan fenestra majo- rem partem obstructa fuit, quandoquidem Chryso- stomus miratur in egressu non occæcatu. Ipsius Chry- softomi verba de expendenda. *Iterum hic, inquit, me invadit stupor, ut admirari cogar justi hî jus virtutem, & Dei misericordiam. Quo modo enim (sic mihi) post tantum tempus, ut se aëri cõmisit, & oculos ad se spectandum inten- dit, non captus est oculis & excæcatus? Scitis enim bene, quòd solet hoc contingere hominibus, etiam ad parvam diei partem in tenebrosis caliginosisq; locis agentibus, quæ subito in lucis fulgore aspiciere volunt. Iustus autem illo anno in ægro & tot mensibus in arcâ, quasi in tenebris agens, etiam nunc viso lu- cis jubare, nihil tale experire est. Dei enim gratia erat, & pa- tientia ab eâ illi concessa, quæ etiam corporis sensus firmiores reddiderat & potentiores quàm qui à corporalibus necessitati- bus vincuntur.*

§ II.

Ita annum hoc tempus quo Noëmus arcam ha- bitavit, rigidum fuit tirocinium, imò annum ex- cessit. Si namque totum tempus quo Noëmus in arcâ latuit, ad verum calculum revocemus, dies treccatos octoginta duos supputabimus. Ita Noëmus annum integrum in super & septemdecim dies arcæ utero cõ- clusus delituit. Annus sanè prolixus & liberaliter ex- tensus. Vbi ergo Noëmus cum suis, aliter hoc ten- tamentum superavit, & Deo Angelisque sue virtutis specimen dedit, ostenditque luculentè, quò feratur animo ad serviendum Deo dimissus est ex annuo asceterii illius carcere, & in libertatem asserus. Lo- cutus est autem Deus ad Noë, *egredere de arcâ tu, & vxor tua, filij tui & uxores filiorum tuorum.* Egressus est ergo Noë & filij eius: *vxor ejus & vxores filiorum ejus cum eo.*

Sed quid opus hîc ad egressum novo mandato? Noëmi o- bedientia in egressu arcæ. Post missos quatuor exploratores, terrâ jam siccâ, cur non illico spontè progreditur? Sed excellens & per- fecta Noëmi obedientia volebat, ut sicut arcæ limen ad Dei jubentis vocem nutumque iniisset, ita profusus nec aliter eo exiret. Quod Ambrosius perspicuè affir- mans, iustus, inquit, nihil sibi arrogat, sed totum se divino committit imperio, & maxime qui caelesti fuerit ingressus ora- culo, calesce debuit, ut egredieretur, expectare responsum. Vere- cunda enim iustitia est, quæ inverecunda iniquitas. Ita Iose- pho Christi nutritio præcipit Angelus: *Esto ibi usq; dum dicam tibi.* Quòd autem Deus singulariter præcepit unâ omnes animantes egredi, id causæ assignatur: Sic- ut divinæ providentiæ miraculum fuit, omne genus animalium tam facili concordia in arcam induci; ita non minus fuit miraculi, eadem educi ex arcâ.

Noëmus autem vix progressus ex annuo carcere illo, mox struere cœpit & edificare, non sibi suisque domum, sed Deo altare, historico sacro teste: *Edifica- vit autem Noë altare Domino.* Pius & gratus in Deum animus gratiarum actionè differri noluit. Ideo Noë- mus continuò & quamprimùm pedem in terrâ fixit, se gratum Deo stitit, quòd sibi suisque pauculis ex om- ni humanâ gente servavit vitam in illâ ineluctabili mortis necessitate. Ita mox divinum cultum, exte- riori sacrificio, quòd Deo soli adolendum, testatus est. Inter sacrificia primas habet holocaustum, quod

& ad ritum monasterii distinctu, cellulis distinctum.

Chrys. hom. 267m c. 8. Genes. p. 183.

Ambr. si alio- qui dies ha- bet 365.

Gen. c. 8. v. 16. & 18.

Noëmi o- bedientia in egressu arcæ.

Ambr. 10. 4. c. 21. de Noe & arcâ mi- hi pag. 158. Math. c. 2. vers. 13.

Cut unâ omnes ani- mantes Deus jus- serit egre- di.

Gen. c. 8. vers. 20.

absūmit omnia. Atque hoc Noëmus obtulit Deo : *Abūm v. 20. Tollens de cunctis recubibus & volucibus mundis, obrulit holocausta super altare : Odoratūque est Dominus odorem suavitatis. Prima hic altaris mentio. Eius usum Noëmo traditum à majoribus, verosimillimum. Altari jam fructo Noëmus è quavis specie tam aviūm, quàm ceterorum animalium mundorum, Deo unum par holocaustum obtulit.*

Quærit hoc loco Ambrosius, quid istuc Noëmus fecerit in iustus, cum alia omnia aut monitus fecerit, aut iustus. Ad suam ipsius quæstionem, Non debuit Dominus, inquit, quasi avarus mercedem gratia postulare. Et iustus enim intellexit veram actionem gratiarum esse, quæ non iuberetur sed deseretur : itaque nec dilationem passus est. Etenim gratia animi virtutem passionem dubitationis excludit; qui autem debitum gratia, ut à se exigatur, expectat, ingratus est. Serio gratus homo iusta & imperium non expectat. Ideo facit quod suarum partium esse iudicat. Ingratus est, qui cunctatur, dum gratiarum actio postuletur. De Noëmi etiamnum captivi patientiâ, de liberati grato animo differens & Chrylostomus,

Chrys. 10. 1. Nam si ille, inquit, inter tot improbos versans, in medio montis e. 8. Gen. lestriarum iactatus, neque habens familiarem aliquem, in tantum virtutis fastigium pervenisse inventus est : que nostra erit excusatio, cum nec talia nobis sint præpedimenta, & tamen negligentes sumus ad bona opera? Nolo enim dicas mihi solam illam quingentorum annorum vitam, quando subsannabatur & irridebatur, versabaturque in medio sagittarum : sed & annum illum narra, quæcum in arca transegit, qui sane conferendus mihi videtur toti tempori superiori. Tantam ibi afflictionem ferre cogebatur iustus ille, in tantâ existens angustia, & neque auram recentem captare valens; & ferarum brutorumque convictum ferre: qui & in omnibus mentem suam solidam declarabat, & voluntatem sancti neficiam, & fidem erga Deum; per quam facile, & leviter omnia sustinebat. Arque idcirco, quoniam quod suum erat, rotum afferebat, & eorum que Deus dat, abunde positus est. Quamvis enim multam ferret in arca angustiam, attamen terribilem tempestatem & communem omnium internecionem, effugebat. Et propterea post angustiam illam, & intolerabilem carcerem, securitatem & quietem adeptus est, unâ cum divina benedictione. Et iterum suam gratitudinem operibus indicavit, & ubique invenies primatum illum obtinere. Nam sicut per atatem primam omnem virtutem sectatus est, & a virtutis se alienavit, quibus, qui tunc vivebant, infecti erant; unde neque panarum particeps fuit, & cum alii omnes suffocarentur, ipse solus servatus est: ita rursus, quia fidem quoque habuit, & cum gratiarum actione suam in arca habitationem tulit, iterum divina dona copiose illi concessa sunt. Et cum egressus ex arca, & in pristinum statum restitutus esset, statim benedictionem consecutus est, & iterum solitam præ se tulit gratitudinem, factaque gratiarum actione etiam tunc majoribus beneficiis divina gratia ipsum cumulavit. Mos enim divine misericordie est, ut si nos tenui, quadam & vilia obrulerimus, multa liberalitate nos remuneretur. Et ut discas, quanta sit humilitas reuerentia, & quanta Dei magnificentia. Nos etiam si quid poluerimus offerre, quid amplius offerre possumus, quam quantum verbis gratias referimus? Ea sane que ipse exhibet, opere præstat. Quam imparia autem sunt verba & opera? Hic prout cepimus documentum geminum instillamus.

III.

I. *Est gratias Deo.* Grati animi principium est ac fundamentum, agnoscere beneficium. Noëmus hanc cum Deo rationem disputabat. Solâ Deum in me miseratione, motus gratiâ, mensurâ iustitiam, iustitiam à me edificari, mea meorumque vite tuende. O bonitas divina! mihi è tot centenis millibus percipit unum cum pauculis. Beneficium nunquam satis æstimabile. Est ergo æquissimum, ut ego, cum qui me servavit in arca, sacrificio, quod quidem possum

optimo colam, aram illius honori struam, meipsum in victimam, si quidem fieri posset, imponam. Omnia illi debeo, qui mihi tam largiter dedit omnia. Nimirum noverat Noëmus hoc beneficium æstimare. Et quia sciverat Deum humanis victimis non placendum, munda solum animalia selegit obtulitque, non ignarus quibus hostiis Numen esset propitiandâ. Atque hoc holocaustum Deo placuit, ut volumen sacrum asserat: *Odoratūque est Dominus odorem suavitatis.* Hoc ad modulum intelligentie nostre capumque didicimus est. Quemadmodum a si altis opimi odor mirifice recreat, salivam movet, & pascit ac satiat, ita Deus holocaustum Noëticum tam gratum habuit & acceptum, perinde si eo delectaretur ut homo, cuius odoratum mulcet nobilis suffitus. Chaldaica interpretatio est: Suscepit Dominus cum benedictione oblationem ejus, haud aliter, ac si hujus sacrificii præstans odor peccatorum dispelleret factores. Voluntas in Deum grata, Deo gratissima. Et quid nos hominibus misceli minore impendio præstamus quam gratiam referre, & honorem beneficio habere? Beneficiis divinis qui respondere possumus nisi hoc uno, gratias agendo? Animus gratus jucundum Deo sacrificium.

Nos beneficia innumera jugulamur solius animi ingrati crimine. Nec enim immerito negatur ei gratia, quam non ut gratiam accipit, sed exigit ut debitum, acceptam non æstimat, sed eam celeri oblivione sepelit, nunquam minus disertus, quam in gratiis agendis. Quando igitur, ingratis, beneficia pensi non habes, & sumptuosum nimis tibi videtur gratis meminisse, idcirco quidquid hætenus beneficiorum in te collatum est, in alterum jure derivabitur. Nec enim ignorare potes patrisfamilias vocem: *Tollite ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta.* Scitum Aristotelis est: Sensibile supra sensum positum non facit sensationem. Nos plurima Dei beneficia nobis proxima & intima quali non videmus, ideo nec æstimamus vires, valetudinem, decoram formam, egregiam staturam, perspicacem intelligentiam, fortunam amplam. Cum igitur ista non æstimamus, nec gratia persolvimus, jure Deus ingratis valetudinem adimit, fortunam minuit, vires frangit, morbos immittit. Hic jam vociferamur & ejulamus, beneficia Dei manum contractam, divinorum beneficiorum fontem ficutam querimus, nos à Deo desertos lamentamur. Quid dicitis, ingrati sumi, quas in Deum voces mittitis, quam expostulatis cum Deo injurias? Culpa, quam Deo impingitis, vestra est. Tot annis valetudo vobis prospera fuit, nemo vestrum inter singularia beneficia cam numeravit, honestissimamque facultates à Deo tandem concessa sunt, quis vestrum eâ de re Deum amavit, & memoriam gratias egit? Quot & quantum vos alia beneficia Deus concessit, quis sero le gratum præbuit? Beneficia vobis proxima, vobis intima transiistis cæci, imò maleficiis beneficia compensastis; nunc jure merito ab ingratis Deus, quod suum est, abstulit. Hic Dei mos est, beneficis manus ab ingratis abstinere, & eas gratis porrigere. Ergo, quod Ecclesie quotidianum votum est, *Gratias agamus Domino Deo nostro.* Verè dignum & iustum est, equum & salutare nos tibi, SEMPER & VBIQUE gratias agere. Quod Paulus impensissimè commendans, in omnibus, inquit, gratias agite. Hæc est enim voluntas Dei in Christo Iesu in omnibus vobis. Idem sepius & unice inculcans, Et gratias estote, ait, grati. Et ejus rei seipsum statuens in exemplum, *Non cessò, inquit, gratias agens pro vobis.* Hanc ob causam suos iterum iterumque de agendis gratis commonefaciens, *Gratias, inquit, agentes semper pro omnibus, in nomine Domini, Iesu Christi, Deo & Patri. Ut gratia abundans per multos in gratiarum actione abundet in gloria Dei.*

Ratio cur Noëmus holocaustum obtulit injustus.

Chrys. 10. 1. in e. 8. Gen. hom. 1. 6. mihi pag. 174.

Duo documenta.

1. Est gratias Deo.

Omniam ministerium huius officii non solum supplet ea, que A desunt sanctis, sed etiam abundat per multas gratiarum actiones in Domino. Noë enim beneficiis divinis gratissimus, vix egressus est arcam, mox in gratiarum actione sospitator tot munda animalia sacrificavit. Immolemus Deo, & nos hostia laudis sacrificemus sacrificium iustitiæ. Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non despiciet. Hoc illud mundum est animal quod Numini gratissima est victima. Quantã possumus submissione animi, gratissimus in omnibus & pro omnibus gratias agentes. Hæc est enim voluntas Dei. Sed alterum hîc documentum instillo.

II. Omnia cum Deo incipe, omnia fini cum Deo. Noëmi hoc ingressus in arcam & egressus significat. Eodem nimirum vitæ actiones omnes dirigendæ, ut quidquid ordimur vel terminamus, ad Dei nutum arbitriumque fiat. Ecclesiæ quotidianum votum est: Cuncta nostra oratio & operatio à re semper incipiat, & per te cæpta finiat. Priscæ sapientiæ monitum est: A Iove principium: Deus non decimas tantum, sed & primitias petit. Quod Bernardus ad mores Christianos trahens, surgentibus nobis, inquit, ad laudes Dei, om-

nis exinde tenor operis nostri, in ipsius laudibus formetur & vivificetur. Omnes vitæ nostræ actiones, præsertim principio sui & fine, consecrandæ sunt Deo. Alioqui multum agimus, & finem parum agimus, quia deest actionum anima; nec enim ille formantur, nec vivificantur, quæ Deo non consecrantur. Ita nonnunquam totis triginta, quadraginta, quinquaginta annis laborant, sed ubi laboris nostri? si non cum Deo cepti, aut finiti saltem cum Deo perierunt. Voluit olim Deus, ut Aaron ad ingressum & egressum sanctuarii campanulis aureis officii sui moneretur. Umbra fuit sanctissimæ præceptionis, quæ Dei nos meminisse jubet ad omne actionis principium & finem. Quod Christus Ioannis ore ac calamo cõmendans sepius, Ego sum ostium, inquit, per me si quis introierit, salvabitur: & ingredietur, & egredietur, & pascua inveniet. Ego sum alpha & omega, principium & finis, dicit Dominus Deus. Omnium igitur actionum nostrarum principium & finis sit Deus. Atque hoc est, quod ad Paulus inculcat: Omne quodcumque feceritis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini Iesu Christi facite. Quocirca omnia cum Deo incipe, & fini cum eo.

FINIS NOEMI.

I O S E P H
A E G Y P T I P R O R E X
D E S C R I P T V S.

C A P V T I.

Historia de Iosepho laus meritisissima.

I O S E P H U M, MI L E C T O R, Ægypti nominatissimum Proregem, sub oculos, & in lucem educimus. Historia est multo nomine cõmendatissima. Nam I. Fecundissima rerum est. Non opus hîc Rhetorum purpuris ac stibio, res ipsa loquitur: copia dicendi abundantissima. Hîc verba rei decant, non res verbis. In sacris paginis vix quidquam uberius ad dicendum. Hîc seges disserendi multo quàm amplissima.

C sci Patres tam pro suggestu, quàm in scriptione historias profanas, gentium mores, litteraturam Ethnicam rebus seriis ac sacris inferuerunt. Augustinus de civitate Dei viginti duos libros, quos suum partum agnoscit, & grande opus nominat, ita conscribit, ut quidquid in Romanâ, & Græcâ historiâ eruditum, elegans, memoratu dignum, iis appositisimè inferuerit. Idem Cyprianus, Basilius, Hieronymus, idem & alii fecerunt. Paulus, Ecclesiastes orbis, carmina, poëtas, & Atheniensium Deum modicis cæteroque scriptis immiscet. Sutor non sinit setâ sed filo, aut cheleumate, eo tamen soleas non confueret, nisi setam adhiberet. Ita veterum profana eruditio, quandoque libanda, sed libanda tantum, non avariter ingurgitanda. Elegantiæ priscæ velut Ægyptiorum vaia sunt populo Dei commodata. Nos ad contextum rectius intelligendam aliquid scientiæ curiosioris adspersimus.

Elogia hinc loquuntur Iosephi Proregis. Iosephus cõmendatissima res est. Iosephus cõmendatissima res est. Iosephus cõmendatissima res est.

Aug. l. 2. Re. tract. c. 43.

4. Aptissima est omnibus ordinibus omnibus. Hic omnis ætas, sexus, status documentorum satis habet, quæ combibant, satis habet. Iosephus venditus virtutum maximarum Magister. Quem Hebræus Psalter commendans: Constituit eum, inquit, dominum domus sue, & principem omnium possessionis sue. Ut erudiret principes ejus sicut semetipsum & senes ejus prudentiam doceret. A Iosepho eruditur omnes.

5. Compositissima & ordinatissima est historia. Alterum ex altero pendet, velut torquis annulus ex annulo. Neque hîc opus ordine artificioso, naturalis, sed decorus est. Ut quæque suo sunt gesta tempore, ita narrantur. Neque nos alium quàm historiæ ipsius & rerum gestarum ordinem servabimus.

6. Compositissima & ordinatissima est.